

Tantes

Cyriel Buysse

bron

Cyriel Buysse, *Tantes*. Van Rysselberghe & Rombaut / C.A.J van Dishoeck, Gent / Bussum z.j. [1924].

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/buys009tant01_01/colofon.htm

© 2004 dbnl

I.

Het feestmaal liep naar zijn einde... Enkele heeren hadden alvast een sigaret opgestoken en de blauwe rook kringelde licht langs de verhitte gezichten heen en bleef hier en daar hangen, als een doorschijnende sluier, om het kapsel van de dames.

Het wazig-grijze licht van den Novemberdag stierf langzaam weg en de verste hoeken van de ruime eetkamer werden schemerig. De silhouetten van de jonggehuwden, die naast elkander met den rug naar een der ramen zaten, begonnen zich donker tegen 't lichtvak te omlijnen.

Het nagerecht was gebruikt en de glazen bleven halfvol staan en werden niet meer bijgevuld noch leeggedronken. Eenieder werd moe en was verzadigd. Op sommige plaatsen klonk het gesprek nog levendig en opgewonden, maar de meesten zaten strak en stil, wachtend naar wie 't sein zou geven om de benauwde kamer te verlaten.

Marie stond langzaam op en Max volgde meteen haar voorbeeld. Er viel een plotse stilte om de lange tafels. Zij schoven zacht achter de stoelen naar de plaats waar meneer Dufour zat en bogen naar hem toe.

- Papa, 't wordt onze tijd, fluisterde Max.

Meneer Dufour, in druk gesprek nog met zijn buurvrouw, keek in verrassing op.

- Nu al!

- Jawel, Papa, het is vier uur en 't rijtuig staat voor, zei op haar beurt Marie.

Meneer Dufour rees op; en zijn beweging was een sein tot allen om ook op te staan: in een gewemel van neergelegde servietten en achteruitgeschoven stoelen waren zij klaar om van het bruidspaar afscheid te nemen.

- Allons, bon voyage! zei meneer Dufour, en zijn stem, die als altijd barsch klonk, verried toch eenige emotie.

Hij strekte zijn armen uit en omhelsde eerst zijn zoon en daarna zijn schoondochter. Zijn oogen stonden waterig, zijn onderlip stak stug zijn bovenlip met stekelige snor op. Hij herinnerde zich niet in jaren een van zijn kinderen omhelsd te hebben.

- Bon voyage!... et heureux retour! herhaalde hij met een korten hik in de stem. Zijn handen beefden lichtelijk.

- Gaat u nu gerust weer zitten, Papa; blijf bij uw gasten, drong Max bezadigd aan.

Meneer Dufour, zijn emotie bedwingend, gehoorzaamde machinaal.

Zacht schoven de jonggehuwden verder, achter de lange rij stoelen. Max glimlachte. Zijn gelukstralende, zegevierende oogen blonken in zijn regelmatig gezicht met donkeren, vollen baard. Er lag iets sterks, bewusts, over zijn gansche wezen, of hem een schat was toevertrouwd, waarvan hij het bezit voortaan krachtdadig moest verdedigen. Marie, naast hem, bewoog zich stil-beschei-

den, met iets van onderdanigheid. Men voelde 't als 't ware, dat zij totalen afstand van alle zelfstandigheid had gedaan. Zij leek heel slank en ietwat schraal in 't lange, witte bruidskleed met oranjebloesems en de fijne, achteroverhangende sluier omlijstte heel zacht en lief en sierlijk het zuiver ovaal van haar gezicht met donker haar en donkerzachte oogen. Zij was niet bepaald mooi, maar wel gracieus.

Zij kwamen bij de Tantes. Er waren drie Tantes, zusters van meneer Dufour: tante Clemence, tante Estelle en tante Victoire. Tante Clemence verdiende niet haar zachten naam. Zij had een hard en stug gezicht met sterk geteekende gelaatstreken: het vrouwelijk evenbeeld van haar broeder. Het blonde, steile haar verzachtte in geen deele al die hardheid, evenmin als de lichtblauwe oogen, die koud als staal waren en meestal streng afwijzend keken.

Tante Estelle, daarentegen, leek en was ook wel een en al goedheid en zachtheid. Zij kon altijd zoo vriendelijk glimlachen en haar haren, die reeds op vroegen leeftijd zilvergrijs geworden waren, accentueerden nog dien indruk van goedaardigheid, van liefelijke voorkomendheid, van zachtheid. Lag het in haar aard om zoo te zijn, of was ze zoo geworden na het groot en langdurig liefdesverdriet, dat heel haar verder leven had ontredderd en verkleurloosd?

Een tijdlang had er een toestand van oorlog geheerscht onder de drie zusters. De oudste, die een vinnige mannenhaatster was, zoowel als de jongste, naar wie nog nooit een man had omgekeken, hadden Estelle's keuze onvoorwaardelijk afgekeurd en zich eerst met haar verzoend,

nadat ze voor goed van haar huwelijksplan had afgezien.

Toen was tante Estelle ziek geworden en aldoor zwak gebleven; en sinds had ze geen eigen wil meer en zat geheel onder de plak van haar oudere en sterkere en ook wel onder die van haar jongere en dikwijls zoo lastige zuster. Deze, tante Victoire, had voor eigenaardigheid, dat zij, hoewel de jongste, de oudste van de drie leek. Zij had een leelijk bleek gezicht met rimpels langs den neus en waterzakken om de chagrijnige oogen; en haar groote mond met valsch gebit en stug gesloten lippen, scheen aldoor van binnen te brommen en te blazen, alsof zij bestendig en inwendig haar toorn en haar wrevel uitte over de weinige gratie welke de natuur aan haar had gependeed. Zij kon niet goed tegen jeugd en vroolijkheid en zij zocht haar troost in de kerk, waarvan zij, evenals haar zusters overigens, een der trouwste en godvruchtigste bezoeksters was.

- Tante Clemence... begon Max, voor 't afscheidnemen diep naar de oude vrijster buigend. Hier, bij de Tantes, die wel nooit zouden trouwen en van wie hij, met zijn zusters, later alles erven moest, verliet hem alle bewust zelfvertrouwen en voelde hij zich weer het heel klein jongetje van vroeger dat hij steeds voor haar geweest was. Nooit zou hij Marie tot vrouw gekozen hebben als die keuze soms tegen den zin der Tantes mocht zijn uitgevallen. Dit was gelukkig niet 't geval geweest; zij hadden alle drie genadiglijk haar goedkeuring gegeven; maar toch... het was voor haar toch iets geweest als een heel onverwachte uitpatting van hem, iets dat ze per slot van rekening wel door de vingers wilden zien, maar dat dan ook absoluut goed, en comme il faut en degelijk moest

zijn en blijven, zonder een enkel smetje of vlekje er op.

- Max,... antwoordde tante Clemence; en keek haar neef strak in de oogen aan, terwijl zij hem de hand gaf. Zult ge wel goed voor alles zorgen, Max?... zorgen dat we nooit anders dan genoeg, eer en plezier van uw huwelijk beleven?

Max begreep wel niet duidelijk wat hiermede precies door tante Clemence werd bedoeld, maar hij haastte zich toch 'ja' te antwoorden en schudde haar knellend de hand, als gold het een plechtige belofte, die hij met een eed bezegelde.

- En gij ook, Marie? Mag ik dat ook van u verwachten? herhaalde tante Clemence, strak tot de bruid gekeerd.

- O, ja! Tante, o, ja, herhaalde Marie bevend. Haar wangen gloeiden plots onder den lichten bruidsluier; zij wist niet meer wat te zeggen, noch te doen. Zij voelde zich daar eensklaps als een schuldige in haar bruidskleed voor die stugge, harde maagd; en in haar radeloosheid boog zij tot haar over en gaf haar zacht-bevend een zoen op beide wangen.

't Was of ze leer zoende. Tante Clemence had even een onwillekeurige beweging om zich terug te trekken, maar liet het toch gebeuren. Zij zoende echter niet terug.

Het afscheid met de goedige tante Estelle viel daarop als een troost en een balsem. Die was natuurlijk een en al goedheid en hartelijkheid en uitte met de volste oprechtheid haar gelukwensen; maar tante Victoire daarentegen was weer alles behalve toeschietelijk of vriendelijk gestemd; zij verkeerde in een van haar morose buien en vroeg abrupt, zonder de jonggehuwden aan te kijken:

- Weet gij wel dat het huwelijk 'n heel serieuze zaak is?
- Zeker, Tante! natuurlijk Tante, deemoedigden zij allebei.
- Dat 't geen zottospel is, geen lachen en spelen! drong tante Victoire vrij nijdig aan. En zij blies inwendig, achter haar nurkschen mond met dicht gesloten lippen.
- Natuurlijk, Tante, natuurlijk.
- Ik hoop dat gij een schoon huwelijk zult doen, een zuiver huwelijk, geen zottospel.
- Wij beloven 't u, Tante; wij beloven 't u.

Max drukte haar ontdaan de hand en Marie omhelsde haar, zooals ze met tante Clemence en tante Estelle gedaan had. En evenals tante Clemence liet tante Victoire zich zoenen, maar zoende niet terug. Alleen maakte zij een vreemd geluid, inwendig, achter haar gesloten mond.

Met haast nu, vorderden de jonggehuwden handendrukkend langs de tafels. Max wisselde nog vlug een dubbelen handgreep met zijn boezemvriend Raymond en 't laatst van al namen zij afscheid van Clara, Adrienne en Edmée, Max' drie zusters, die de jonggehuwden tot buiten de deur vergezelden.

Alle drie de jonge meisjes hadden tranen in de oogen. Zij lachten en schreiden door elkaar. Zij waren gelukkig en zij waren bedroefd. Dat was nu eenmaal zoo, in dergelijke omstandigheden. Zij verplaatsten zich veel dieper in 't geval dan haar vader en de Tantes. Zij hielden wel veel van Marie. Zij hadden haar leeren waardeeren gedurende de enkele maanden der verloving. En zij voelden ook voor haar een innig medelijden, omdat zij nooit haar

ouders had gekend, die beiden, heel kort op elkaar gestorven waren. Zij had haar kindschheid en haar jeugd doorgebracht bij een oude, zieke tante, die, sinds jaren reeds, haar bed niet meer verliet. Daarom ook had de huwelijksplechtigheid niet ten huize van die tante, maar wel ten huize van meneer Dufour plaats moeten hebben. Ook daarom hadden de drie zusters medelijden. Zij hadden wel geen moeder meer, maar toch nog hun vader, en een eigen huis. Zij hoopten en vertrouwden van harte, dat Max altijd heel goed voor Marie zou zijn; zij hoopten dat hij voor haar alles zou zijn, dat hij haar geven zou wat zij zoo lang had moeten derven: het huiselijk geluk.

Zij waren weg. Adrienne, de tweede zuster, liep nog even mee naar boven om Marie te helpen verkleeden en Clara en Edmée keerden in de feestzaal terug.

Op aandringen van meneer Dufour, die al gauw zijn vluchtige ontroering overwonnen had, waren de gasten weer gaan zitten. Meneer Dufour liet een paar lichten aansteken en terstond was er weer gezelligheid om de ietwat ordeloos geworden tafel. De gesprekken klonken vroolijk op en de glazen werden nog eens volgeschonken. Meneer Dufour stelde voor dat men maar zou blijven zitten waar men was, om de koffie en likeuren te gebruiken en ook dat gaf nieuw entrain, terwijl alom nu de sigaren dampden.

Toen was er weer een korte emotie. Een rijtuig, bespannen met twee paarden, koetsier met hoogen hoed en wit strikje om de zweep, kwam langzaam voor gereden en hield bij het open hek stil.

- Ze gaan vertrekken! Ze zijn daar! riep een stem. En dadelijk stonden de familieleden en een aantal vrienden op en schaarden zich bij de ramen.

In 't dalend schemerlicht daarbuiten, zagen zij koffers en valiezen opladen. Een nieuwsgierige menigte stond aan den overkant der straat tegen de huizen; een boer, die daar juist langs kwam met een wagen, hield zijn paarden stil.

Marie kwam door het hek en stapte haastig naar het rijtuig toe. Zij keerde zich om en glimlachte en groette wuivend naar de ramen. Zij droeg een donkerbruin mantelpak en een aardig, zwart capote-hoedje. Het stond haar goed. Zij was al geen jong meisje meer, een jonge dame. Max en Adrienne volgden haar. Max heel deftig in zijn mooien, nieuwen winterjas, Adrienne een bont manteltje los over haar schouders. Ook Max groette naar de ramen, zelfbewust en deftig, en beiden stapten in. De koetsier tikte zijn paarden en 't gespan reed weg. Zij keken nog even door het raampje en wuifden een laatste maal met hun handen. Zij waren heen! De oogen der nieuwsgierige menigte volgden het vertrekkend rijtuig.

In de feestzaal waren de genoodigden opnieuw gaan zitten en ook Adrienne hernam haar plaats, vlak tegenover Raymond, Max' boezemvriend. Zij was wel dieper dan haar zusters aangedaan. Zij veegde haar laatste tranen weg en zuchtte.

- Partis, mademoiselle? vroeg haar Raymond van over tafel, als om iets te zeggen.
- Partis! antwoordde zij machinaal en glimlachte bedeesd, terwijl zij de oogen neersloeg.

Hij imponeerde haar als altijd, door zijn uiterlijk. Het was een knappe man, met donker haar, mooie snor en sprekende oogen. Men voelde dadelijk in hem de ver-

overaar, de man die veel succes heeft bij de vrouwen. In een stadsmilieu, met een tintje van verwijfd raffinement over zich, had hij licht t e mooi, te garçon-coiffeursachtig - mooi kunnen lijken. Hier, in het dichter-bij-de-natuur-blijvende, gegoede dorpsmilieu, detoneerde hij niet, Hij was gezond - knap, met gebruinde kleur en veerkrachtige bewegingen. Zijn lach was frisch en open; er sprak iets beslists, bijna iets gedurfd en toch meteen iets eerlijks, goeds uit hem. 't Was aangenaam naar hem te kijken. Men voelde zich tot hem aangetrokken en tevens toch eenigszins op zijn hoede, vooral vanwege de sterke, soms bijna stekende uitdrukking der oogen.

Hij woonde op het zoogenaamd 'Carvin', half heeregoed, half boerderij, even buiten het bebouwde dorp, alleen en ongehuwd, met een oude keukenmeid en verdere bediening en hij hield er zich bezig met landbouw, eigenlijk eerder uit liefhebberij dan uit noodzakelijkheid. Ik ben 'n boer, 'n boer! herhaalde hij gaarne, met ietwat aanstellerigen nadruk, aan wie hem over zijn betrekking ondervroeg; maar wie hem kende wist heel goed dat dit meer pose was dan werkelijkheid en dat zijn boerderij gerust een luxe tijdverblijf mocht heeten.

Wat hij ook 't meest en het liefst deed, was gaan jagen en met mooie paarden uitrijden. Je had hem eerst echt zooals hij was, wanneer je met hem over jacht en paarden sprak. Dan begon hij zich op zijn stoel te bewegen, alsof hij op een zadel zat. Zijn oogen glinsterden, zijn wangen hoogkleurden, zijn handen maakten mennende bewegingen. De uren telden niet meer; hij zou een heelen dag zijn blijven zitten naast wie naar hem maar wilde luisteren en de repliek geven.

In Max had hij zijn man gevonden, die was door dezelfde hartstochten bezeten. Geregeld gingen zij samen uit rijden en jagen, of kwamen bij elkaar om over hun passie te spreken. Dat was een sterke, wederzijdsche gehechtheid geworden, een vriendschapsband die levenslang scheen te zullen duren. Wel had Max, die in de rechten studeerde, lang niet zooveel vrijen tijd als Raymond, maar de tijd dien hij had, was voor zijn vriend.

Welk een teleurstelling en wat een slag dan ook voor Raymond, toen hij vernam dat Max ernstig verliefd was geraakt en dacht aan trouwen! Het leek hem een ontrouw, een bedrog en bijna een verraad. Hij nam het vooral der vrouw kwalijk die hem zijn vriend ontnam. Vrouwen, wat had dat te beteekenen in het leven van een flinken jongen man! Je wist immers wel waar ze te vinden waren als je ze nodig had! Ook Max wist het wel; zij waren dikwijls genoeg samen uit geweest! Raymond spaarde zijn vriend de schimpscheuten en de verwijten niet; maar toen hij merkte hoe? diep ernstig Max het opnam, en hoe hij bedroefd en ook eindelijk boos werd onder den spot en de verwijten, hield hij er mee op en legde zich met zijn gemakkelijk en inschikkelijk humeur bij 't onvermijdelijke neer. Komaan, dan maar trouwen, als het nu toch absoluut moest! Trouwen, en daarom geen kwade vrienden worden, en dan ook weer uitgaan paardrijden en jagen, en zelfs af en toe nog eens samen de meisjes bezoeken, als vroeger...

- Neen! Dat nooit! Jagen en uitrijden wel; maar 't andere nooit meer... nooit! had Max met stugge beslistheid uitgeroepen.

- Och kom, je zal wel van idee veranderen, later, als 't nieuwtje er af is, had Raymond gelachen.

Er was bijna ruzie en brouille door ontstaan. Max had hem beslist verzocht daar nooit meer over te beginnen en Raymond had dan ook maar liefst gezwegen en zat nu gedwee aan den huwelijksmaaltijd van zijn vriend, recht tegenover Max' tweede zuster, die zacht en lief en minzaam was en ook wel mooi soms, zooals nu bijvoorbeeld, in haar keurigen, lichten feestjapon, hoewel Raymond vond dat ze wat te weinig gedecolleteerd was, wellicht uit vrees voor de harkige, prude Tantes, wat haar dan ook uiterlijk iets stijfs gaf, zelfs nu, in de opwinding van 't feest, dat om haar heen scheen te deinen zonder haar te kunnen beroeren.

Raymond wist niet, en kon ook niet weten van welken aard de ware, innige gevoelens van Adrienne te zijnen opzichte waren. Hij kon niet eens vermoeden dat zij eenige bijzondere gevoelens voor hem koesterde, want hij, van zijn kant, koesterde er geen bijzondere voor haar; zij was niets meer voor hem dan de wel hartelijke zuster van zijn vriend; en zeker zag hij nooit h  r beeld voor zich, wanneer 't verlangen of de hartstocht naar een vrouw in hem opkwam.

Hij had het moeten weten... weten hoe en wat zij voor hem voelde! Hij had den stillen, diepen gloed moeten voelen, die onder de bedriegelijke ijskorst harer gereserveerdheid, soms zoo gevoelig in haar branden kon! Hij had moeten weten met welke vrouwelijke list en sluwheid zij de feesttafel zoodanig had weten te doen schikken, dat zij tegenover hem kwam te zitten! Niet naast hem - dat zou te sterk zijn opgevallen, en de zusters noch vooral

Max mochten iets merken - maar tegenover hem, om hem den ganschen langen middag goed te kunnen zien, om hem te kunnen bewonderen en in stilte van hem te genieten.

Zonderling contrast! Wat haar in hem zoo sterk aantrok was juist datgene wat zij zelve niet bezat. Zij hield van zijn gezond-zwierige losheid, van zijn schielijk opflitsende, wel eens wat al te uitbundige vroolijkheid, van het lachend sans gêne waarmee hij door de wereld liep.

Zij voelde in hem een soort superioriteit, die zij benijdde en waar ze soms jaloersch van was.

Dat alles diep en diep verborgen in haar binnenste, zonder er ooit iets van te laten blijken. Het vuur schoot naar haar wangen als ze soms dacht, dat hij het merken, voelen zou. Zij stelde zich de eventueele openbaring van haar geheim voor als een catastrofe, die haar gansche leven overhoop zou gooien en verwoesten, zooals destijds een soortgelijke liefde het leven der goedige tante Estelle had verwoest. Wat zou haar vader zeggen? Wat zouden Max en de zusters zeggen! En de Tantes, de Tantes!.... 't Was eigenaardig, maar geen enkel oogenblik waagde zij de onderstelling, dat haar familieleden er misschien ook wel mede konden ingenomen zijn. Neen, zij voelde heel sterk - intuïtuif dat die er zouden tegen zijn, dat zij er allen, àllen zouden tegen zijn; waarom? dat had ze niet kunnen zeggen, maar zij voelde het. Haar liefde was een ramp, zij wist het, en omdat zij het zoo diep en helder voelde en wist, schreide zij soms in stilte van droefheid en ellende, terwijl het haar toch onmogelijk was die hartstocht van zich af te zetten en te overwinnen.

Adrienne, achter een zachten schijn van stille levens-

tevredenheid, was diep en diep ongelukkig en niemand om haar heen vermoedde daar iets van.

Eensklaps was er als een stilte van plechtigheid over de vroolijke feesttafel. De Tantes waren statig opgestaan en zouden gaan vertrekken. Zij bewoonden met haar drieën een buiten op een naburig dorp en haar rijtuig was voor gereden. Zij kwamen liefst vóór 't heelemaal donker werd thuis. Zij waren bang, alleen met Vreesken, haar ouden koetsier, langs de eenzame, duistere wegen. Deftig, op een rijtje, schoven zij naar meneer Dufour toe en drukten hem de hand tot afscheid.

- Déjà! riep hij, verbazing veinzende.

- Il fait déjà sombre, zei tante Clemence, en haar stug gezicht keek haast verwijtend, alsof 't de schuld was van haar broer, dat ze daar te lang gebleven waren.

- Wij hebben ons best geamuseerd, best geamuseerd! glimlachte de goedige tante Estelle.

Tante Victoire pruttelde iets dat niet goed verstaanbaar was, maar haar verlept gezicht stond chagrijnig en 't leek wel of ze inwendig blies.

Zoodra zij de Tantes hadden zien opstaan, waren ook alle drie de nichtjes, als door een veer bewogen, van haar zitplaats opgerezen. Adrienne was al vast uit de kamer gerend om de mantels te halen, terwijl Clara en Edmée zich om de drie oude vrijsters beijverden. Het leek alsof haar vertrek een aller-gewichtigste gebeurtenis was en of zij een verre, gevaarlijke reis gingen ondernemen.

- Zorg toch goed dat ge geen kou vat, tante Clemence.

- Zal ik alvast uw bont omslaan! tante Victoire. Om

tante Estelle maakten zij zich minder druk, die was toch altijd tevreden.

Met de Tantes waren ook, de een na de ander, al de overige gasten opgestaan. Het was wel vreemd; de oude Tantes mochten voorzeker niet worden meegeteld als elementen van buitengewone prettigheid, maar haar prestige in de familie Dufour was zóó groot, dat het haast onwelvoegelijk zou gebleken hebben om nog door te blijven festoyeeren als zij er niet meer tegenwoordig waren. Om beurten nu kwamen allen afscheid nemen van meneer Dufour en zijn drie dochters. De meeste koppen glommen rood en niet het minst die van meneer Dufour, die opgewonden was en nogal stevig had gedronken. Adrienne glimlachte zacht toe naar Raymond en sloeg meteen haar oogen neer. Haar hand was klam en bevend toen zij de zijne drukte. Hij merkte er overigens niets van. Hij had het druk met een paar neven van Marie - de Verstratsjes - paardenliefhebbers en jagers als hij zelf en ging pratend met hen mee, zonder nog eenmaal naar Adrienne om te kijken. Zij voelde een vage triestigheid, die nog toenam toen de laatste gast vertrokken was en de ruime kamer eensklaps stil en leeg stond. Ook haar vader was vertrokken, als 't ware meegezogen in den stroom der aftrekkende bende. Hij had behoefte aan verandering van lucht. Hij zou eens eventjes met een paar vrienden meegaan naar een koffiehuis; hij zou niet lang wegblijven.

Nu stonden zij daar alle drie, de dochters, doelloos, niet wetende waarheen noch wat zij zouden aanvangen. Zij keken even over de bemorste tafels met de nog halfvolle wijnglazen en de verleppende bloemen en dat disorder

greep haar aan in al zijn prozaïsche nuchterheid, als waren zij in een hotel of restaurant, waar pas een feestmaal zou gevierd zijn. Zij voelden zich niet thuis meer, vooral toen zij de vreemde garçons merkten die voor de gelegenheid waren overgekomen en nu roerloos wachtten in de open deur, om op te ruimen.

Het bovenmeisje kwam eenigszins schuchter te voorschijn.

- Iefer Clara, zoudt gij niet in uw salonnetje gaan terwijl hier wordt afgediend? Ik zal er het licht aansteken.

- Ja, Martha! 't is goed, knikten zij alle drie, alsof zij blijde waren dat een vreemde haar kwam wijzen wat ze nu te doen hadden. Zij haastten zich weg en toen zij in het salonnetje waren naast de groote eetkamer, gingen zij in het halfduister bij het breede raam zitten en zeiden aan Martha dat zij nog maar liefst geen licht zou aansteken. Zij zouden zoo maar een poosje blijven keuvelen en schemeren.

De stilte viel op haar drieën, met de duisternis, als een loom drukkende wade. Alleen het groote raam gaf nog een grijzig licht van buiten en daar keken zij naar, roerloos, peinzend, met droomende oogen.

Waar zouden Max en Marie nu op dit oogenblik zijn en wat zouden ze doen? Nu... nu zaten ze in den trein, op weg naar de groote stad, waar zij samen hun eersten huwelijksnacht zouden doorbrengen. Samen... aldoor samen, voortaan. Samen in 't geluk, samen in de droefheid; maar samen, aldoor samen, hun leven lang. Dat was de schoonheid van het huwelijk, de schoonheid van 't geluk. Dat was het doel van 't leven. Straks, alleen op hun kamer, verre van het hol gewoel der menschen, zou

hij haar met hartstocht tegen zich aandrukken, haar zoenen, zoenen op den mond en met gesmoord-trillende stem haar zeggen: ik ben gelukkig, Marie; ik ben de gelukkigste mensch van de wereld!

Gelukkige Marie dan ook, gelukkige vrouw tot wie een man met vurige liefde zeggen kon, dat hij door haar... door haar alleen zoo innig en zoo onverdeeld gelukkig was! Waarom viel aan Marie dat groot geluk ten deel en niet aan een van haar gedrieën? Wat had ze gedaan... en wat moest men doen om het te bereiken!

Ach!... Marie had er niets voor gedaan, evenmin als zij er ooit iets voor gedaan hadden. Het was van zelf tot haar gekomen, evenals de stille dauw des nachts komt op de planten; het had haar toegeglimlacht en gestreeld; zij had slechts moeten tegenglimlachen en ja zeggen.

Zij zaten te peinzen en te staren, drie vage schimmen in nutteloos feestgewaad voor het breede raam, tegen de grijze schemering daar buiten. In de groote zaal daarnaast hoorden zij de gedempte geluiden rondom de afgediende feesttafel: een licht gerinkel van kristal of zilver, het aantikken van borden, een vaag gegons van stemmen. Dat waren de laatste naklanken van de weggestorven vreugd en opgewektheid. Dat was voorbij en zou nooit meer terugkeeren. Als het nog ooit, voor een soortgelijke plechtigheid, moest aangewend worden, dan zou het toch weer anders zijn. Dingen die eenmaal voorbij waren kwamen nooit, nooit meer terug.

Er werd zacht aan de deur geklopt. Zij schrikten alle drie uit haar mijmeringen op en Clara antwoordde:

- Binnen.
- Pardon, mademoiselle, zei Martha zacht te voor-

schijn tredend, weet-e gulder of da papa komt soupeeren?

Soupeeren! Zij wisten er niets van; geen van allen had zin nog iets te gebruiken. Zij dachten niet meer aan soupeeren.

Zacht trok het meisje zich terug zooals zij was verschenen, maar haar schimmige komst had niettemin de stemming gestoord en nu zij uit haar onbestemde, vaagdroevige mijmeringen ontwaakten, voelden zij ineens weer al de nuchtere, dorre werkelijkheid die haar omringde en die sinds jaar en dag haar gewone leven was.

Zij voelden met prangende smart de hopelooze eenzaamheid en verlatenheid van haar bestaan. Dat groote dorp waar zij leefden, waar zij moesten leven, zij haatten het omdat het haar doodde. Zij hadden er geen omgang met wie ook; er waren geen jonge meisjes van haar stand en leeftijd; er waren geen jongelui met wie ze onbevangen konden omgaan; er was niets, niemand; zij waren er levend begraven, zij werden er naar ziel en lichaam geworgd. Het dorp, dat was die lange straat met stugge of bekrompen huizen, waarin nurksche terug-getrokkenheid of kleinzielige afgunst scheen te schuilen; het dorp, dat was de brouwer, de stoker, de kolenhandelaar of andere notabelen, waaronder ook haar vader, die op vast-geregelde uren in de vunzige herbergen hun borrels gingen drinken; het dorp, dat was de wekelijksche optocht van boeren en boerinnen met hun beesten en andere producten naar het marktplein; en verder was het dorp de dood, het graf, een triestheid en verveling van elk oogenblik. Haar eenige troost en toevlucht was de kerk en die bezochten zij geregeld twee maal daags, 's ochtends en

's avonds, zoo trouw en zoo geregeld als de notabele drinkebroers hun vaste herbergen bezochten.

Dààr, in de kerk, louterde zich de ziel en verhief zich het wezen. Telkens, gedurende een uur, leefden zij buiten haar begrensde sfeer, in een soort bedwelmende, mystisch-sensueele extase. De kerk was voor de vrouwen, daar voelden zij zich thuis, dààr was haar eigen, diepste leven. Zij voelden er zich nauw verwant aan de andere vrouwen, die er in de wierookgeurende schemeratmosfeer vroom zaten neergeknield; zij werden er een soort religieuses, en haar dweepende ziel vol mystische verlangens zweefde mede met de ziel der nonnetjes uit 't klooster, die daar ook altijd, àltijd zaten, zoo diep in stille vroomheid neergebogen, dat zij slechts immaterieële gestalten schenen, roerlooze, hiëratische verschijningen, zooals er op de hooge kleurenramen stonden afgebeeld. En ook de pastoor en zijn dienaren schenen gelouterd en vergeestelijkt en in hun lange, sleepende gewaden, in hun plechtige gezangen, in hun zalvende gebaren, waren zij ook een soort zachtere wezens geworden van goedheid en vertrouwen, verheven wezens, in harmonie met het gemoed der vrouwen.

Dat was de poëzie van elken dag die 't leven dragelijk maakte, die telkens weer een zoete lafenis en troost bracht in zooveel stroeve, nuchtere werkelijkheid.

De nacht was nu gansch ingevallen, het breede raam stond zwart tegen het zwarte van de straat, waar slechts een paar zwakke lichtjes treurig glommen in de huizen aan den overkant, en nog bleven de drie zusters daar in haar mijmeringen zitten, roerloos, met slechts nu en dan

een enkel woord, de oogen starend in de duisternis op de weemoedige verbeeldingen van haar gedrukten geest. Waar moest het met haar heen! Wat zou er van haar worden? Zouden zij langzaam aan 't lot te gemoet gaan van haar drie oude, ongehuwde Tantes; of zou er toch nog iemand komen, die haar het schoone, volle leven zou binnenleiden, zooals Max was gekomen voor Marie? Zij hadden nog niet alle hoop verloren, maar zij vreesden zoozeer. Zij voelden zooveel hindernissen om zich heen; zij zagen zoo heel weinig licht in het verschiet. Het had er reeds moeten zijn, zij wachtten reeds zoo lang. Clara was dertig, Adrienne acht en twintig, Edmée vijf en twintig. Zij voelden zich soms oud reeds; zij hadden al iets van haar oudere Tantes. Clara had veel van tante Clemence en ging er met den dag steeds meer op lijken; Adrienne deed denken aan de goedige tante Estelle. Alleen Edmée leek op geen van haar allen; maar Edmée had een treurige gezondheid; zij scheen maar half te leven; zij had zwakke oogen en een ongelukkig teint, met aldoor iets bleeks en slaperigs over haar gezicht, alsof zij nooit geheel ontwaakt was.

Die gedachte... de gedachte dat zij eenmaal zouden worden en verworden als de drie oudere Tantes, was de bestendige angst en de gruwel van haar gansche bestaan. Zij vochten in zichzelf tegen dat schrikbeeld, zonder de kracht in zich te voelen om aan de doodende beklemming te ontkomen. 't Is dat de drie oude Tantes, ofschoon zulks nooit met woorden uitgesproken was, heimelijk, almachtig over het leven en de toekomst der drie nichtjes regeerden. Zij waren rijk en haar fortuin moest later ook de nichtjes rijk maken. Om dat fortuin was het te doen; om

dat fortuin mocht nooit iets gebeuren dat tegen den zin van de Tantes zou zijn en haar ontstemming zou kunnen verwekken. Er zou geen sprake van geweest zijn dat Max trouwde met Marie als de Tantes ten slotte niet haar goedkeuring aan dat huwelijk hadden gegeven; en haast nog minder kon er kwestie zijn van het huwelijk der nichtjes als dit niet met het consent van de Tantes geschiedde. Dat was nu eenmaal zoo, dat stond als een grondwet in het leven van 't gezin Dufour en dat kon nooit veranderen. Het wezen der Tantes regeerde!

De deur van het salonnetje ging open en de zware gestalte van meneer Dufour verscheen in de door de ganglamp hel-verlichte opening.

- Wat! Nog in de duisternis! riep hij verbaasd; hebben jullie gesoupeerd?

- Niemand van ons had zin, antwoordde Clara met een matte stem.

Meneer Dufour lachte welgedaan en vettig.

- Le diner était bon, hein!

- Très bon, antwoordden zij kalm.

- Enfin, c'était une belle journée, une belle journée! pochte meneer Dufour met overtuiging.

- Une belle journée,... echoden zij.

- Max a fait un bon choix, un excellent choix! ging meneer Dufour opgewekt voort. Une belle fortune, une jolie fille, et des espérances! des espérances!...

De meisjes zeiden niets meer. Ook zij hadden espérances genoeg: was er maar wat meer effectieve werkelijkheid bij! De geestdriftige opgewondenheid van haar vader irriteerde haar lichtelijk, vooral Clara, die wel eens

nijdig uit den hoek kon komen. Zij bedwong zich, maar toch kon ze 't niet onder zich houden:

- Ik hoop dat ook wij eens dat geluk mogen hebben.

Meneer Dufour schetste in de duisternis een vlug gebaar van verbazing en haast van afwering.

- Tijd genoeg voor jullie; tijd genoeg! meende hij.

- Ja, riep Clara vinnig, voor ons is er altijd tijd genoeg! Voor ons komt het er niet op aan! Maar weet u dat ik over de dertig ben, en Adrienne acht en twintig, en Edmée straks zes en twintig, terwijl Marie nog drie en twintig moet worden.

- Qu'est-ce que ça prouve! Qu'est-ce que ça prouve! herhaalde meneer Dufour, achteloos en gesard zijn schouders ophalend.

- Er is hier niets voor ons, niets, niets! riep Clara bitsig. En plotseling barstte zij in tranen uit.

Meneer Dufour, Adrienne en Edmée schrikten alle drie geweldig op.

- Voyons... voyons... trachtte meneer Dufour te sussen. Du calme, du calme, les servantes pourraient nous entendre.

- Laat ons licht aansteken, stelde Adrienne bevend voor, alsof dit een remedie zou zijn om Clara tot bedaren te brengen.

- Ja, licht!... licht... echode meneer Dufour.

- Geen licht! geen licht! Ik sla de lamp aan stukken! gilte Clara eensklaps woest opspringend.

Meneer Dufour holde de kamer uit, smeed de deur achter zich toe.

- O, Clara, Clara! sidderde Adrienne. Er viel een plotse stilte. Men hoorde Clara's adem zwoegen. Zij liep

een paar keer gejaagd ijsbeerend, in het salonnetje op en neer, plofte dan op een stoel, bleef stom daar zitten, als een doode...

In de stille duisternis, in de angstige benauwdheid van het kleine kamertje gingen diepe zuchten op, die zich van lieverlede in doffe snikken oplosten. Zij dachten alle drie aan Max en Marie, die nu volmaakt gelukkig waren en haar overspannen zenuwen trilden...

II.

Er kwamen telegrammen, prentkaarten en brieven van de jonggehuwden. Een telegram uit Brussel dat zij daar goed aangekomen waren; een tweede telegram dat zij naar Parijs vertrokken; en dan diverse prentbriefkaarten en twee brieven: een voor meneer Dufour en een gezamenlijk voor de drie zusters.

Zij waren gelukkig: over en over gelukkig; zij hadden nooit gedacht dat twee menschen op aarde zoo volkomen en volmaakt gelukkig konden zijn. ‘Max is zoo goed, zoo in-goed en lief voor mij’, schreef Marie aan haar schoonzusters; en Max zelf schreef onderaan den brief: ‘Wie zou niet goed en lief zijn voor zulk een lieven engel van een vrouwtje!’

Ik hoop toch dat ze niet verzuimd zullen hebben ook aan de Tantes te schrijven, zei meneer Dufour bezorgd.

Uit Parijs kwamen kaarten en brieven vol opgetogenheid. Marie had er zich een nieuw costuum tailleur laten maken (dat was ze ook reeds vóór haar huwelijk van plan) en het stond haar keurig, vooral toen ze daarvoor, op aanrading van den tailleur, een hoed gekozen had, die er volmaakt bij paste. Over Parijs zelf geraakten zij niet uitgepraat. Zoo'n magnifieke stad, en die drukte en dat

vrolijke leven! Je had er nooit tijd, je liep er van 't een naar 't ander, je had geen zintuigen genoeg om te genieten en 's avonds waren ze soms zoo doodmoe, dat ze niet eens naar een theater gingen. Toch dachten zij ook veel aan thuis en aan allen die daar waren; zij hadden met innige vreugde en belangstelling de eerste brieven van papa en de zusters ontvangen. Papa hoefde zich niet bezorgd te maken: ze schreven trouw aan de Tantes; ze hadden haar reeds twee brieven en een aantal prentkaarten gezonden.

- Liefst maar niet te veel over dat frivool Parijzer leven, hoopte meneer Dufour.

De zusters ontvingen en lazen die brieven en kaarten met allerlei, vaak tegenstrijdige emoties en gevoelens. Soms leefden zij intens de opgetogenheid en het geluk der jonggehuwden mee; andere malen werden zij er stil gedrukt onder en voelden scherp en wrang 't verschil met haar eigen saaie leven. Zij kregen soms den indruk of al dat geluk en al die genietingen van Max en Marie iets van onvergankelijke jeugd en levensfrischheid gaven, terwijl ze, bij vergelijking, zich zelven ouder en verleppter en verlatener voelden dan ze in werkelijkheid waren. Er kwam iets machteloos en hopeloos over haar, zij voelden zich versleten zonder ooit geleefd te hebben, een zwarte horizon sloot zich om haar dicht, zooals hij zich in mist en regen dichtsloot om de doode aarde in die zoo bitter-korte en toch zoo eindeloos lange, triestige en sombere Decemberdagen.

De trouwers reisden verder; zij hadden Parijs verlaten en toefden nu aan de Riviera. En de brieven die daar vandaan kwamen spraken van wonderen, van een Paradijs op

aarde, zooals geen mensch zich kon verbeelden die dat niet in werkelijkheid had aanschouwd en meegeleefd. 't Was om er bij te knielen en te bidden; en daarin een luxe, een weelde, nog veel meer dan te Parijs; een leven van genieten en verkwisten of er niets dan millionairs meer op de wereld rondliepen. Zij waren ook naar Monte-Carlo geweest en hadden er aan de Bank gespeeld; en Max had chance gehad; hij had driehonderd frank gewonnen.

- Stommiteit! Stommiteit! bromde meneer Dufour. Hij moest zoo iets niet doen. Hij moest zich schamen.

- Ik begrijp toch heel goed dat hij 't wèl doet; ik zou het ook doen, als ik het geluk had daarheen te mogen reizen! riep Clara bijna uitdagend.

- Ge zoudt uw geld kwijt zijn; alle spelers eindigen met te verliezen, voorspelde pessimistisch meneer Dufour.

Zij gingen nog steeds verder; zij waren in Genua, in Florence. Wel mooi, wel heel interessant en mooi, maar vuil, erg vuil, vonden zij. De Italianen waren een vuil volk; en onbetrouwbaar ook; je mocht wel goed oppassen als je geld deed wisselen of iets betaaldet. Er waren dikwijls vergissingen in de rekeningen, en nooit in je voordeel. Italië viel hun dan ook niet mee en zij zouden er niet langer gebleven zijn als het niet was om Rome en den Paus te zien. Rome kon hun eigenlijk niet veel schelen, maar de Paus, o, die moesten ze toch zien, al was 't maar een seconde, en op een afstand.

Daarom, alleen daarom, gingen ze naar Rome. En de brief kwam, een brief van stillen, vromen jubel, dat zij Hem gezien hadden! Zij hadden hem zien zitten op zijn

troon, omringd door kamerheeren en door kardinalen, geheel in 't wit gekleed, met een wit kalotje op zijn hoofd en aan zijn vinger een grooten ring, die van verre als een ster schitterde. Marie was haast in zwijm gevallen; zij had bijna niet durven opkijken, haar hart bonsde en tranen vertroebelden haar oogen. Maar Max had goed gekeken en gezien; Zijne Heiligheid was eerder klein van gestalte, met een mager, geelachtig gezicht en groote, donkere oogen. Een oogenblik had Zijne Heiligheid ook naar hem, Max, gekeken. Maar toen had Max als een bevend kind bedwelmd de oogen neergeslagen en verder niets meer gezien. Hij was er nog van onder den indruk, tranen kwamen in zijn oogen als hij er aan dacht; hij zou zijn gansche reis, met alles wat hij in dien tijd genoten had, voor dat enkel oogenblik, toen de Paus even naar hem gekeken had, willen geven. Nu waren zij op de terugreis. Zij zouden nog even in Parijs ophouden, waar Marie nog enkele inkoopen wenschte te doen en dan over een paar weken thuis komen. 't Werd ook wel tijd, schreef Max. Marie kon soms erg moe zijn en had zich gedurende enkele dagen niet zoo bijzonder lekker gevoeld. Niets ergs, voegde Max er geruststellend bij; hij zou hun dat later wel vertellen.

De zusters zaten stil van ontroering toen zij dien brief gelezen hadden. Den Paus gezien! Dat was iets wat ze zich haast niet konden voorstellen. Dat was iets... om bij te jubelen en tevens om er van te sidderen. Zij luisterden, als in een droom, naar de woorden van hun vader, die opgewonden was over de groote vreugde welke deze tijding aan de Tantes brengen zou; zij trachtten zich het schouwspel voor te stellen zooals zij dachten dat het moest

gebeurd zijn en zij zagen Marie daar in een plechtige zaal half in zwijm neergeknield liggen, terwijl de Paus, met zijn donkere oogen, even naar hun broeder keek. De Paus... de Paus... zij hadden den Paus gezien! Zij hadden tusschen dezelfde muren gestaan; zij hadden dezelfde lucht ingeademd. Dat heiligde hen als 't ware in de oogen van de zusters; zij waren van een voornamere essentie geworden, zij leefden in een hoogere, zuivere, gelouterde sfeer! En zij begrepen haast niet, de zusters, hoe haar broer en zijn vrouw die voornaamheid voortaan zouden kunnen dragen, hoe zij verder, als gewone menschen, hun dagelijksch bestaan zouden leven. Het was een afstraling van ongëevenaarde glorie; zij duizelden er van.

Nog zaten zij dien middag vol ernstige emotie met den brief op haar knieën, tot in 't oneindige daarover pratend, toen een ouderwetsch rijtuig langzaam het erf kwam opgereden en voor de deur stilhield.

De Tantes!... hevig schrikten de drie nichtjes op en holden naar buiten. Meneer Dufour was al aan de deur en hielp zijn zusters uitstijgen.

- Is het toch waar!... riep tante Clemence nog vóór ze binnen was.

- Ja, Tante, ja, Tante! echoden zij allen.

De Tantes kwamen binnen; Vreesken, het oud koetsiertje met zijn ouderwetsche, verkleurde livrei-pet, reed stapvoets met de oude caleche naar de remise toe.

- Wat 'n eer! Wat 'n eer! herhaalde tante Estelle, haar handen vroom in elkander slaande. Tante Victoire zei niets, maar haar bleeke wangen gingen als een blaasbalg op en neer, wat steeds bij haar de diepste emotie verried.

Zij bleven de namiddag-koffie gebruiken bij de nichtjes en spraken over niets anders dan de gewichtige, geweldige gebeurtenis.

- Zij mogen er nu wel aldoor aan denken zich altijd goed en voornaam in 't leven te gedragen, meende tante Clemence.

- Dit zullen ze zonder twijfel! verzekerde meneer Dufour.

Tante Estelle, de handen in elkaar geslagen, knikte met het hoofd, beaamde volkomen de woorden van haar broeder.

- Hoe jammer alleen dat ze eerst in dat wufte Parijs hebben rondgelopen! zei eensklaps heel onverwacht en met nijldige stem, tante Victoire.

Allen, even gestoord en bijna schrikkend, keken met verbazing op.

- Bah!... bah!... il faut bien que jeunesse se passe, viel meneer Dufour vergoelijkend in.

- En dat ze zich nu ook nog weer, bij hun terugkomst, te Parijs zullen ophouden! bromde tante Victoire door.

Er was een korte stilte. Iets drukkends en benauwends daalde als 't ware neer. Tante Victoire blies, hoorbaar; tante Estelle bewoog haar saamgevouwen handen zenuwachtig heen en weer en het hoekig gezicht van tante Clemence kreeg een stug-harde uitdrukking.

- Victoire neemt het misschien wel wat streng op, zei ze, maar ik moet toch met haar erkennen, dat het eenigszins ongepast is, in tegenwoordigheid van Zijne Heiligheid te verschijnen tusschen twee bezoeken aan het door en door slecht en verdorven Parijs.

- Bo... bo... bo... pruttelde meneer Dufour.

De nichtjes zeiden niets meer, durfden niet meer spreken. Tante Victoire zat geweldig te blazen. Tante Estelle keek met smachtende, smeekende oogen om zich heen.

- 't Is toch een eer... toch een heel groote eer, herhaalde zij eindelijk schuchter.

- Een eer die lastig is om te dragen, meende tante Clemence. Het is toch wel te hopen dat Max nu 't een en 't ander aan zijn leven zal veranderen. Bij voorbeeld zijn intieme vriendschap met dien meneer Raymond, een echte losbol, om niet erger te zeggen. Wij hebben daar dingen van gehoord...

Adrienne schrikte op als onder een plotselingen prik en haar oogen gingen aan 't knippen alsof zij hinderend in de zon moest kijken. Een heete kleur kwam gloeiend op haar wangen en verdween dadelijk, haar heel bleek latend.

- Ik denk wel dat het uit zal zijn - met die intimiteit, antwoordde meneer Dufour. Op het huwelijksfeest heeft hij kennis gemaakt met die twee West-Vlaamsche neven van Marie - de Verstratsjes - en daar is hij nu voortdurend mee.

- Juist, viel tante Clemence dadelijk in, die Verstratsjes schijnen een allerminst-recommendabel soort te zijn; drinkebroers en ruziemakers, herberg-stamgasten en het zou werkelijk zonde zijn als Max daar nu ook mee ging inleggen.

Adrienne verademde. Zij vreesde erger te hooren. Zij had die vriendschap van de Verstratsjes met Raymond zien worden; zij hadden dezelfde liefhebberij in jacht en paarden en hoewel Adrienne eigenlijk niet van dat tweetal hield, toch begreep zij wel eenigszins die toenemende intimiteit en vond er niets bijzonder ergs in. Zij zag ze

geregeld te paard in het dorp komen, twee of driemaal per week. Zij kwamen zoo maar in één adem van uit hun West-Vlaamsche gemeente en samen met Raymond kavalkadeerden zij er dan lustig op los, geweldig hoeven-kletterend door de stille straten, zoodat de menschen buiten op hun drempels kwamen staan. Het waren niet bepaald plezierige types om naar te kijken; magere, roode, zure gezichten met nijdige oogen, kerels die misschien wel wat te veel dronken en dan licht ruzie maakten in de herbergen. Dat was al een paar keer gebeurd en de menschen hadden er druk over gesproken. Zoo was het allicht aan de ooren der Tantes gekomen. Adrienne had daar spijt en verdriet in, vooral om de Tantes. Het wierp een soort smet op de familie van Marie's zijde en daardoor ook op Max en zijn vriend Raymond. Dat zou reeds een voldoende reden zijn voor onvoorwaardelijke afkeuring van Tante's kant, moest het ooit zooverre komen dat Raymond zijn keus op haar vestigde. Die Verstratsjes!... Adrienne treurde er in stilte om, maar kon er niets aan doen. Welk recht zou zij ook hebben? Slechts eenmaal, na het huwelijksfeest, waren zij bij meneer Dufour aan huis geweest, om een beleefdheidsbezoek te brengen. Zij hadden weinig manieren en schenen zich niet op hun gemak te voelen in dames-gezelschap. Raymond was even na hen gekomen en dan hadden zij allen druk over paarden gesproken. Adrienne zat daarbij met heimelijke emotie in zichzelf te beven. Zij kon bijna haar oogen van Raymond niet afwenden en eensklaps was zij hevig geschrokken toen zij zag dat een der Verstratsjes, met zijn zure oogen, dat opmerkte. Zij ademde verlicht toen zij eindelijk afscheid namen, maar het naar gevoel, dat een der

Verstratsjes haar zoo zorgvuldig verborgen geheim ontdekt had, bleef knagend en benauwend in haar nawerken.

De Tantes waren opgestaan. Martha werd spoedig om Vreesken gezonden; en na een poos kwam hij met de ouderwetsche koets voorgereden, ineengezakt op zijn bok, onder zijn rare livrei-pet, die groenachtig begon te verkleuren.

De Tantes gaven slappe handen aan haar broeder en de nichtjes, die haar allen tot aan het rijtuig vergezelden. Vreesken groette onhandig met de zweep.

De oude vrijsters zuchtten van inspanning bij 't instappen en de verroeste veeren zakten knarsend in elkaar.

- Wij hopen spoedig na hun terugkomst het bezoek van Max en zijn vrouw te ontvangen; zei tante Clemence tot afscheid.

De nichtjes knikten toestemmend en meneer Dufour riep luid:

- Ik zal ze dadelijk na hun terugkomst naar u toesturen.

Tante Victoire trok 't raampje omhoog en zoo reden zij in de benauwde rammelkast weg, terwijl het buiten zacht, mooi weer was, met een glorierijke ondergaande zon in chaotischen hemel, achter de verre, naakte boomenkruinen.

III.

Even voor Kerstmis, op een namiddag tegen den avond, keerden Max en Marie van hun lange, mooie huwelijksreis terug. Zij zouden slechts een paar dagen ten huize van meneer Dufour vertoeven; Max had haast om weer zijn betrekking als advocaat waar te nemen in 't niet ver afgelegen provinciestedje, waar hij zich vóór zijn huwelijk gevestigd had.

Meneer Dufour was voor zaken die geen uitstel duldden moeten uitgaan, maar de drie meisjes zaten vóór het raam, toen het rijtuig, dat de jonge trouwers aan 't naburig station gaan halen was, het erf kwam oprijden.

Zij zagen Marie's wit gehandschoende hand wuivend door het neergelaten raampje, evenals zij die voor 't laatst gezien hadden toen zij op huwelijksreis vertrokken; en 't oogenblik daarna vielen zij in elkanders armen en blijde stemmen van terugzien weerklonken luid in het anders doorgaans stille, saaie huis.

Zij keken alle drie met starre oogen naar haar schoonzuster en vonden haar zoo veranderd. Wat er al aan haar veranderd was konden zij niet zoo dadelijk met woorden uitdrukken; zij had andere allures gekregen, zij keek anders, zij sprak anders, zij lachte anders, en haar toilet

was iets heel onverwachts; een zeer modieuze, elegante, bruine tailleur japon en een klein, donkerbruin hoedje, waarin een fel-oranje strik als een vuurvonk schitterde. Het was iets zeer stemmigs en toch ook tevens zeer gedurfd, de zusters zouden er bepaald moeten aan wennen. Zij vonden haar ook magerder en fijner geworden; zij vonden niet dat zij er bijzonder goed uitzag. Ook Max leek eenigszins veranderd; ook hij leek dunner, lichter, eleganter dan vroeger, en zijn gezicht met vollen, donkeren baard, dat toch al naar het ernstige en welbewuste en importante zweemde, had nu bepaald iets zeer zelfbewusts en importants gekregen; een plooi van ernst en verantwoordelijkheidsgevoel groefde haar dubbele streep tussen zijn strakke wenkbrauwen, terwijl zijn aangezicht, dat bleeker was geworden, als met een masker van plechtigheid scheen overtrokken. Hij liet bedaard de eerste uitbundigheid voorbijgaan; en toen Clara dan nog eens zei, dat zij Marie er toch niet zoo bijzonder goed vond uitzien, plooiden zich zijn lippen tot een raadselachtigen glimlach en hij verklaarde: Misschien niet,... maar dat behoort dan ook bij de... omstandigheden.

Verbouwereerd keken de zusters op. Marie kreeg plots een vuurkleur.

- Hoe zoo... hoe bedoelt ge? vroeg Clara na een poos.

- Wel... zoo... zooals dat komen kan als men getrouwd is, lachte hij fatterig.

De zusters zeiden niets meer; zij staarden strak naar Marie, die nu ook glimlachte en meteen tranen als van verteederding in de oogen had.

- Misschien... fluisterde zij schuchter en sloeg haar oogen neer.

- Nu al! slaakten de zusters verbaasd en haast geconsterneerd.

Zij bekwamen er niet van. Zij staarden naar Marie als naar een onbekend en bijna griezelig wonder. Clara's gezicht had strakke, harde lijnen en haar jukbeenderen gloeiden. Adrienne's mond stond half open en haar oogen glommen. Edmée, die zich weer sinds een paar dagen niet zoo lekker voelde, trok een zuurbleek gezicht en keek op zij, alsof ze zich voor iets schaamde.

De deur ging open en meneer Dufour trad binnen. Hij had zich gerept; hij kwam gehaast naar zijn zoon en schoondochter toe en omhelsde hen onhandig. Hij was zeer ontroerd. Zijn handen beefden en tranen, die hij te vergeefs met stugheid poogde weg te dringen, stonden in zijn ietwat uitpuilende, waterig-blauwe oogen.

- Alles goed? Alles goed? herhaalde hij met een stem die trilde. Toen vielen hem de zonderlinge gezichten van hen allen op en hij vorschte, met een plotsen zweem van angst:

- Toch geen zwaarigheid...?

Zij zeiden hem wat er waarschijnlijk was.

Hij schrok haast van verbazing. Zijn oogen gingen breed open en hij trok zijn hooge gestalte achteruit, alsof iets dreigends op hem afkwam. Toen brak hij plots uit in een zenuwachtig-schillen lach, die hem geheel deed schudden.

- Maar papa toch! riep Clara, alsof ze dat lachen onbetamelijk vond.

Hij bedaarde dadelijk. Hij stramde zijn gestalte en zette een ernstig, gewichtig gezicht.

- Niet nalaten dat zoo spoedig mogelijk aan de Tantes mee te deelen, vermaande hij.
  - Natuurlijk! van morgen af, zei Max.
- Zij gingen allen zitten en Max begon te vertellen over hun schoone lange reis, onbedaarlijk...

IV.

Klokslag drie kwam Floorken, meneer Dufour's koetsier, met den dichten landauwer voorgereden. Max hielp Marie en zijn zusters instijgen en nam zelf plaats op den bok, naast den koetsier. Meneer Dufour reed niet mee; er was geen plaats in 't rijtuig. Ook achtte hij zijn tegenwoordigheid niet absoluut noodzakelijk.

Zij reden naar de Tantes, op bezoek...

Geen van allen had er de minste zin in, maar zij voelden en begrepen allen, dat het geen dag langer mocht worden uitgesteld; dat het móést.

Marie en de drie zusters waren alle vier sober en stemmig gekleed; de zusters in grijs en zwart en Marie in haar bruine tailleur en het klein, donkerbruin hoedje, met den fel-oranje strik. Bezorgd hadden Clara en Edmée even naar dien oranje strik gekeken. Zou je hem er niet beter afnemen? had Clara geopperd.

- Waarom? vroeg Marie, die daar niets voor voelde.
- Om de Tantes... ze zijn nogal eigenaardig op dat gebied.
- Ik zou er mijn hoedje heelemaal mee ontsieren; het geeft de fleur aan mijn heele pak, meende Marie.

Adrienne viel haar schoonzuster bij, maar de anderen

waren 't er niet mee eens. Het gaf eenige discussie, die bijna ontstemming dreigde te wekken, tot Max er zich eindelijk mee bemoeide en besloot dat de strik op 't hoedje blijven zou. Clara en Edmée zetten even een vrij zuur gezicht en vonden dat Max wel pauserig deed en zich bezig hield met dingen waar hij geen verstand van had. 't Was echter slechts een vluchtig wolkje van misnoegdheid geweest; zij waren er gauw weer over heen en reden nu met eensgezindheid naar de Tantes toe.

- Maar hoe en wanneer zal ik het haar nu toch zeggen? vroeg Marie voor de zooveelste maal.

- Als het te pas komt! herhaalde Clara, ook voor de zooveelste maal.

- Maar als het niet te pas komt?

Ja... dan wisten zij ook geen raad. Het was een netelige zaak. Het moest medegedeeld worden, hoe dan ook. Maar hoe het zou opgenomen worden, dat kon geen van allen voorspellen.

Zij reden door het stille winterlandschap, met de grijze lucht en de triestig bladerlooze boomen. De velden lagen naakt en grauw en benden zwarte kraaien zwermden er krassend overheen en streken soms over de nat-glimmende aarde neer, als groote, dwarrelende roetvlokken. De hier en daar verspreide boerderijen, onder hun strooien daken als 't ware in den grond gedrukt, deden denken aan sombere, verlaten eilanden midden in een troosteloze zee. Wat leek dat alles desolaat en triestig en wat drukte het zwaar het gemoed van hen die nog maar pas uit de lachende zonnelanden terugkeerden! Marie verademde toen zij eindelijk uit de lage modderstreken kwamen en op droger, lichter land, de eerste dennenbosschen zagen. Daar

ontwaarden zij reeds het groote dorp met stompen toren waar de Tantes woonden. Max keek even om op den bok en wees het zijn vrouw met den vinger, glimlachend. Zij glimlachte terug, maar wat zou ze blij zijn als dat bezoek afgeloopen was.

Zij kwamen in het dorp. Zij hoefden er niet door te rijden, zij konden dadelijk rechts afslaan en na enkele minuten reden zij door 't openstaande inganghek der Tantes buiten. Marie zag vluchtig het witgeverfde huis van twee verdiepingen met vaalgroene luiken en den lusttuin in winternaaktheid, die omgeven was door een breede, rechthoekig-omlijstende sloot.

Max sprong van den bok en belde aan. Bijna onmiddellijk kwam Eemlie, de oude keukenmeid, opendoen.

- Zijn de Tantes thuis? vroeg Max voor den vorm, want hij wist wel dat zij thuis waren.

- Joajoa z' menier Max, kom moar binnen; ge zij welgekomen, zulle! antwoordde Eemlie vriendelijk glimlachend en onderdanig buigend.

De dames waren uitgestapt en Eemlie en Max hielpen haar de mantels afnemen. Toen duwde Eemlie in de vestibule een deur open en zij traden de woonkamer binnen.

De Tantes, die met handwerk bij het breede, lage raam zaten, dat uitzicht op den tuin had, rezen alle drie van haar zitplaats op. Tante Clemence, als de oudste, trad de bezoekers drie passen te gemoet; tante Estelle en tante Victoire bleven even met de hand op de rugleuning van haar fauteuil, roerloos staan.

- Welkom... welkom... zei tante Clemence; en tante Estelle en tante Victoire echoden.

- Welkom... welkom.

Allen drukten handen en glimlachten vriendelijk, maar er werd niet omhelsd.

- Zet ulder... zet ulder... zei Eemlie, familiair gediensig, terwijl zij ijverig stoelen bijschoof.

Allen namen plaats en zij begonnen te praten.

- 't Is nogal goed weer, nietwaar? zei tante Clemence.

- Heel goed, heel goed! beaamden zij in koor.

- En hoe hebt ge 't op de reis gehad?

- Heel goed, Tante, heel goed.

Tante Clemence bekeek strak de jonggehuwden met haar felle oogen terwijl ze die vraag stelde en meteen viel haar blik op het oranje strikje van Marie's hoed. Zij had een kort gebaar als van verbazing, doch maakte geen opmerking. Zij keek er een tweede maal naar, wat ook de aandacht der beide andere Tantes er op vestigde. Tante Estelle had een zoeten glimlach en vouwde machinaal haar handen; Tante Victoire keek dadelijk op zij en scheen te blazen.

- O, heel goed, Tante, bijzonder schoon weer en veel gezien, herhaalde Max. En hij haalde een pakje te voorschijn, dat hij onder den arm droeg en zei, terwijl hij met zenuwachtige vingers het touwtje losmaakte:

- Wij hebben voor ieder van u 'n souvenirkje meegebracht uit Rome.

De oogen van de Tantes blonken van verwachting. 't Waren als drie kinderen die hun Sinterklaas gaan krijgen. Max ontvouwde zorgvuldig het pakje en haalde er drie groote prachtige rozenkransen uit met zilveren medaljes en drie mooie portretten van Zijne Heiligheid den Paus.

- Als 't u belieft, Tante Clemence; als 't u belieft,

tante Estelle; als 't u belieft, tante Victoire, zei hij, de geschenken overhandigend.

De drie oude vrijsters hadden alle drie een warme kleur van emotie over haar gezicht gekregen. 't Was als een onverwachte blos van jeugd, die eensklaps haar verlepte trekken op kwam fleuren. 't Was of zij een liefdesverklaring in ontvangst namen.

- O!... 't is te veel, 't is te veel! stotterde tante Clemence werkelijk ontroerd. Tante Estelle kon niet spreken; zij had tranen in de oogen; tante Victoire's gezicht verwrong zich plotseling tot een griezigen grijnslach, alsof ze niet goed wijs was.

Zij hielden de rozenkransen in de hoogte en keken naar de kraaltjes en medaljetjes met weeke oogen van verteedering; en voor de prachtige fotografiën stonden zij in roerlooze en lange contemplatie, met lippen die trilden.

- De rozenkransen zijn door den Heiligen Vader gezegend, verklaarde Max met een mat-plechtige stem.

- O... o... o... slaakten dof de Tantes.

Strak keek tante Victoire Max eensklaps aan.

- 't Is nog jammer dat ge ook voor Eemlie niet wat hebt meegebracht, zei ze.

- 'k Heb iets voor haar mee, Tante, juichte Max opgetogen. En hij taste in zijn zak en haalde nog een rozenkrans te voorschijn, wel veel minder groot en mooi dan die der Tantes, maar toch nog heel mooi, met koperen medaljetjes in plaats van zilveren.

- En is hij ook door den Heiligen Vader gewijd? vroeg in diepe ontroering tante Estelle.

- Zeker, Tante; wel zeker! bevestigde Max plechtig.

- Eemlie... Eemlie... kom ne kier hier! riep tante Clemence de deur half openduwend.

De oude meid kwam binnen, ietwat geschrikt door 't opgewonden roepen en staarde vragend om zich heen.

- Eemlie, hier es iets da 'k veur ou uit Reumen hè meegebracht, glimlachte Max. Zie,... ne poaternoster... en hij es in mijn tegenwoordigheid gezegend deur Zijn Heiligheid de Paus!

De oude meid veegde machinaal aan haar schort haar ruwe handen af, die eensklaps geweldig begonnen te beven. Meteen gingen haar oogen en haar mond rond open en ze uitte een zuchtend geluid, dat uit het diepste van haar wezen scheen op te wellen. Plots trok dat gansche gezicht als 't ware weg en zij begon te steunen en te schreien: Deur Zijn Heiligheid de Peiws gezegend... moar meneer Max... 'k en durf ik dat in mijn handen nie nemen... 'K 'n mag ik dat in mijn handen nie nemen... wa peist-e toch, meneer Max... En eensklaps viel ze heftig aan 't snikken.

- Toetoet, Eemlie, ge meug gij da zeker in ou handen nemen, zei Tante Clemence met drang. Doch zij was zelve zoo diep geschokt, dat zij niet langer haar emotie kon beheerschen en eensklaps ook in wilde tranen uitbarstte.

Toen werd het als een waanzin in het huis der oude vrijsters. Tante Clemence stak tante Estelle aan; tante Estelle, tante Victoire; en het sloeg dadelijk over tot de nichtjes en Marie en zelfs tot Max, hoe hij zich ook stramde om bedaard te blijven. Het was een hysterisch gezucht en geschrei van al die vrouwen; het leek wel of een ongekende ramp over haar was neergekomen; en of ieder van haar ten slotte huilde voor een eigen, heimelijk leed, dat anders niet onder woorden was te brengen.

Tante Clemence bedaarde het eerst. Zij bekende dat het

belachelijk was zoo te schreien, wyl er alle reden bestond om tevreden te zijn; zij veegde met wilskracht hare tranen af en zei aan Eemlie, dat zij nu maar spoedig moest de koffietafel klaar maken. Dit bracht een zeer gewenschte afleiding, de glimlach kwam terug op de gezichten en de gesprekken werden voortgezet. Alleen Edmée, met haar slechte gezondheid, bleef nog een poos in stilte na-huilen.

Eemlie had zich gerept en weldra zaten zij allen aan de ronde tafel, bij de breede, lage ramen, die uitzicht op den tuin hadden. De koffie werd door Eemlie rondgeschonken, de Tantes lieten de welgevulde schalen met appetijtelijke krentenbroodjes en pasteitjes circuleeren.

- En nu, zei Tante Clemence, Max en Marie strak aankijkend; nu is de vacantie voorbij en gaat het serieuze leven weer beginnen, hé?

- Natuurlijk, Tante; binnen drie of vier dagen zit ik weer volop in de praktijk, antwoordde Max.

- Het zal nu ook ernst moeten zijn, meende Tante. Nu zijt ge niet meer alleen; nu moet ge voor 't huisgezin zorgen.

Vragend keek Marie naar Max op. Nu of nooit was 't oogenblik om het groote nieuws harer blijde verwachting aan de Tantes mee te deelen. Zij had de woorden alvast op haar bevende lippen, maar nog liever had ze 't door Max zelf hooren zeggen. Hij wrong zich even op zijn stoel, sloeg de oogen ernstig neer. Maar in plaats van de woorden die Marie verwachtte, viel er slechts toonloos van zijn lippen:

- Da's zeker, Tante; natuurlijk... natuurlijk.

Marie, en ook de zusters, loosden een onwillekeurigen zucht van diepe teleurstelling. Wat was hij bang voor de

Tantes, Max die anders steeds zoo zelfbewust en betweterig deed!

- Bijvoorbeeld, voer tante Clemence onmeedoogend voort, die jachtpartijen en dat paardrijden met dien meneer Raymond, dat zal voorzeker niet zoo gemakkelijk meer gaan.

- Ha!... 't is te vreezen, Tante; ik zal daarvoor misschien niet heel veel tijd meer over hebben.

Er was een korte stilte. Een stemming van benauwdheid drukte vagelijk. Bij 't onverwachte hooren van Raymond's naam was een golf van kleur naar Adrienne's aangezicht gestegen en dadelijk weer weggebleekt. Niemand had het gemerkt, doch haar hart bleef kloppen als een uurwerk.

- Du reste, ging Tante weer voort in 't Fransch, omdat Eemlie juist met een versche koffiekann binnen kwam, il a trouvé de nouveaux compagnons, ces cousins à vous, Marie, qui sont venus à votre diner de noce et qu'on voit maintenant régulièrement avec lui dans le village.

- Oui, je sais, ma tante, antwoordde Marie bedeesd, alsof ze voelde dat ze zich voor haar neven moest verontschuldigen.

- Het schijnen geen al te bijzonder recommandable jongelingen te zijn, naar ik zoo hoor, ging Tante voort zoodra de meid verdwenen was. In uw plaats, Marie, zou ik ze maar niet te veel aantrekken.

- Dat ben ik ook niet van plan, Tante, maar het was moeilijk ze met mijn huwelijk heelemaal uit te sluiten, antwoordde Marie onderdanig.

De zusters zaten benauwend stil als beelden en Max plukte zenuwachtig aan zijn baard. De kans om het groote

geheim mee te delen scheen heelemaal verkeken; en toch, het moest gebeuren; de Tantes zouden 't nooit vergeven als ze 't indirect door anderen te hooren kregen. Was er maar gelegenheid om het op een anderen dag te zeggen! Doch wanneer? Het kon best zijn dat ze de Tantes in geen maanden meer ontmoetten.

Eensklaps nam Max al zijn moed bij elkaar, hij kuchte en, met een stem die licht beefde:

- Wij zullen allicht ook niet in staat zijn om de eerstvolgende maanden veel menschen te ontvangen, want... bij Marie... is er waarschijnlijk iets op komst... ge begrijpt wel wat ik bedoel... enfin... het kan natuurlijk nog veranderen... maar ik denk toch... begrijpt ge...

Hij verwarde in zijn zinnen; hij kreeg een kleur en werd weer bleek; hij glimlachte pijnlijk en onnoozel, heelemaal van streek gebracht door de zes verbaasde oogen, welke de drie verblufte Tantes op hem priemden.

- Meent ge... dat... dat... dat er nu al een kind moet komen! stotterde eindelijk tante Clemence, met verdoofde stem.

- Dat is toch wat wij denken, Tante.

De zes oogen wendden zich van Max af, gingen zich recht priemen op Marie, die met gloeiende wangen het hoofd bukte.

- Ik... ik denk het toch ook, stamelde zij.

Er heerschte een heele poos complete stilte. 't Was als een reuzenstein die eensklaps in een stilstaand water was geploft en nu langzaam naar de diepte zonk. Tante Clemence keek hen om beurten aan met strak-starende oogen waarin mysterieuze gedachten en gevoelens zich schenen te weerspiegelen. Een heel licht rood kleurde haar door-

gaans doffe wangen. Tante Estelle, het hoofd naar links gebogen, had een vreemde uitdrukking op het gelaat, alsof haar iets was meegedeeld, dat zij liefst niet gehoord had. En tante Victoire, die even een beweging had gemaakt alsof ze van haar stoel wou opstaan, was bijna angstwekkend bleek geworden, met verdiepte rimpels en groeven in haar verlept gezicht en zenuwachtige trekkingen van haar mond, die scheen te willen blazen en niet blazen kon. De nichtjes bleven recht-roerloos als beelden zitten; men kreeg den indruk of ze niet meer leefden.

- Ge moet het weten... ge moet het zelf maar weten... maar zoo gauw... zoo gauw... liet eindelijk tante Clemence, met een afkeurende hoofdschudding, van haar dunne lippen vallen.

- Ja... ja... wat wilt ge... dat komt zoo... deemoedigde Max.

Tante Estelle knikte zacht en herhaaldelijk met het hoofd. Zij scheen van haar eerste ontzetting ietwat bekomen; zij scheen te begrijpen, te verontschuldigen, te vergeven. Zij keek ietwat benauwd naar tante Victoire, die naast haar zat en nog maar steeds vruchteloze pogingen aanwendde om een klank te uiten of te blazen.

Tante Clemence had zich heelemaal hersteld. Een harde plooi kwam om haar dunne lippen, haar oogen keken stug, haar streng gelaat kreeg weer zijn alledaagsche strakheid.

- Surtout... surtout... fluisterde zij op een toon van berispende vermaning, als gold het iets dat toch niet heelemaal avouabel was, laat er niets van merken aan de meid; die is zoo babbelziek en het is waarachtig niet noodig

dat zij zulke nieuwtjes in het dorp gaat colporteeren. Willen wij een toertje in den hof gaan doen?

Zij stonden van tafel op en 't was voor allen een verlichting. Tuinhoeden werden opgezet, mantels werden omgehangen; zij gingen door de glazen deur naar buiten en liepen langzaam slenterend langs de grintpaden.

Max ging met Marie voorop. Marie schreide. 't Is of we 'n misdaad hadden begaan, kreunde zij. Max hield haar hand in de zijne en drukte die zacht. Hij deed zijn best om haar te troosten.

- Ach, wat wilt ge, 't zijn oude juffrouwen, ze kunnen daar niet bij', suste hij.

- Ze doen en ze zijn zoo godvruchtig' klaagde Marie. Hoe rijmen ze hun stugge weerbarstigheid in dit geval dan samen met de woorden van den Heer: gaat en vermenigvuldigt? -

- Ach, dat zal alles immers wel passeeren', vergoelijkte Max. 'Bedenk eens: drie oude, verdorde zusters, die nooit, maar nooit eens door een man zijn aangehaald of gestreeld! Kom, geef mij gauw een zoen!

Hij trok haar mee achter een park rhododendrons, omsloot haar vlug, met hartstocht, in zijn armen.

- Pas op, ze zouden woedend zijn als ze 't zagen! fluisterde zij angstig hem van zich afduwend.

De Tantes en de nichtjes volgden, zes donkere verschijningen op de lichte grint-allee omlijst door kegelvormige gewassen. De heele tuin met te veel sparren-soorten deed denken aan een kerkhoftuin en de zes strenge maagden die daar langzaam in wandelden, waren als zes weduwen, rouwend om eenig onvindbaar verloren geluk. In de naakte twijgen van een bladerloozen beukeboom zat een

spreeuw haar half-klagend, half-spottend kort liedje te zingen en vóór de voeten van de zusters en de Tantes huppelvloog familiair een roodborstje met haar mede, de pootjes fijn en recht als stokjes glas, de oogjes blinkend rond als kraaltjes, het borstje gevlekt met zijn befje, rood als hartstocht en bloed. De zon ging wazig onder; een grijze wintermist kwam aansluipen.

- 't Zal tijd gaan worden om terug te keeren, meende Clara. En zij riep naar Max, die aan 't eind was van den tuin:

- Max 't wordt tijd, 't gaat donker worden.

Floorke, die bij Eemlie in de keuken koffie had gedronken, stond met het rijtuig voor. De nichtjes en Marie namen afscheid van de Tantes en stapten in. Max klom, als bij 't vertrekken, naast Floorke op den bok.

De Tantes stonden met haar drieën op een rijtje en keken naar den aftocht. Tante Clemence glimlachte met een air van gesloten zelfvoldaanheid, tante Estelle keek heel vriendelijk; en tante Victoire had eindelijk het blaasvermogen weergekregen; zij blies heel duidelijk, terwijl zij staarde met chagrijnig-zuur gezicht en binnensmonds iets brabbelde van voorzichtig rijden in de duisternis. Eemlie stond achter haar en dankte nog van verre voor het mooi geschenk, met vochtige oogen.

Max had een sigaar opgestoken en dampte gulzig, in de frissche avondlucht. Hij scheen nog zenuwachtig opgewonden, hij kon niet rustig blijven zitten en keerde zich af en toe om naar Marie en zijn zusters in het rijtuig, en riep haar iets toe dat zij moeilijk konden verstaan.

- Wat wil hij toch? Wij verstaan hem niet! lachten zij. Langzamerhand waren zij weer opgefleurd, na de be-

nauwdheid van 't geducht bezoek. Het was een ware verademing. Al waren zij in 't geheel niet uitbundig van aard, toch voelden zij nu een behoefte om hun teruggekregen vrijheid blij te vieren; en zij praatten en lachten onder elkaar en hadden levendige pret om Max op den bok, die af en toe gekke figuren maakte en soms wijd zijn beide armen uitsloeg, als een die in een dwangbuis heeft gezeten. Eensklaps zagen zij hem sterk voorover hellen en in de schemering strak voor zich uit kijken. Haast tegelijkertijd liet hij een juichkreet hooren en deed Floorke 't rijtuig stilhouden.

- Wat is er toch? riepen Marie en de meisjes schrikkend. Het antwoord kwam van zelf, in de gedaante van drie ruiters, die plotseling uit het halfduister opdoemden en naast den landauer, op het zijpad stilhielden.

- Och God! kreet onwillekeurig-hardop Adrienne.

Het was Raymond met Marie's beide neven: de Verstratsjes!

Max was haastig van den bok gesprongen en drukte met verrukking zijn vriend de hand. Waar rijdt ge zoo laat nog naar toe? hoorden de dames hem vragen.

- Edmond en Evarist 'n eindje uitgeleide doen, antwoordde Raymond glimlachend.

Clara liet een van de raampjes in het rijtuig neer en stak het hoofd naar buiten.

- Mademoiselle, groette Raymond, beleefd vooroverbuigend. Meteen zag hij vagelijk de andere dames en groette weer, zijn hoed afnemend. De Verstratsjes, achter hem, volgden eenigszins onhandig en boersch zijn voorbeeld. Marie trok zich in de diepte van 't rijtuig terug om met haar neven geen gesprek te moeten aanknoopen.

- Hoe hebt ge 't op reis gehad? vroeg Raymond.

- O, best, zei Max; ik zal u dat alles later wel vertellen. Maar, zeg, dat is 'n nieuw paard, dat ge daar hebt?

- Ja, en een voortreffelijk! jubelde Raymond. Jongen, daar hebt ge geen idee van! Wilt ge 't eens probeeren?

- Ha, ja maar, nu niet, hè! lachte Max. Weet ge wat, ik kom u spoedig eens opzoeken.

- Ja, doe dat, doe dat!

De Verstratsjes, op hun paarden, werden ietwat ongeduldig. Hun dieren trappelden en wilden naar huis. Het werd ook laat, en duister.

- Nou, weet ge wat, zei Raymond tot de Verstratsjes.

Gij kent den weg, nietwaar? Ik laat u maar alleen gaan en keer naast het rijtuig terug.

Adrienne, die met gloeiende wangen tegenover Clara zat, stak nu op haar beurt het hoofd door 't raampje. Zij zag Raymond op zijn grijzen schimmel en haar bewonderende blik scheen hem voor zijn woorden te danken. 't Was haar te moede of hij voor haar, voor haar alleen zijn vrienden in den steek liet om naast haar terug te rijden. Zij dacht geen oogenblik dat het louter ruitersijdelheid kon zijn om aan Max zijn mooi nieuw paard te vertoonen. Zij glimlachte hem minzaam toe, maar eensklaps schrok ze van 't gezicht van een der Verstratsjes, dezelfde die reeds eenmaal haar geheim halvelings had onderschept - en die haar nu grinnikend van op zijn zadel in de schemering zat aan te grijzen. Zij trok zich spoedig in de schaduw van den landauer terug, terwijl Raymond vlug zijn paard omkeerde en met een handdruk van de Verstratsjes afscheid nam. De Verstratsjes groet-

ten lomperig de dames met hun karwats, gaven hun paarden van de sporen en verdwenen in de duisternis.

De landauer rolde weer met dof geratel over den steenweg en Raymond reed er bedaard op 't zijpad naast, gelijk een eerewacht. Adrienne kon hem, ondanks de invallende duisternis, heel goed zien en wendde niet de oogen van hem af. Wat reed hij flink en wat zat hij gemakkelijk in 't zadel! Het leek wel of hij in een fauteuil zat. Hij was zoo heelemaal één met zijn mooi paard. Zij zag den gladden schimmelrug vaag glimmen en de mooie, lange, bleeke staart zwiepte traag en sierlijk onder het gelijkmatig draven heen en weer. Zij voelde welk een genot het zijn moest zoo te kunnen rijden. Het was iets nobels, iets van rustige kracht en schoonheid, dat machtig tot haar doordrong. Zij kon haar geboeide oogen er niet van afwenden en van lieverlede was het of zij iets wonderlijks zag gebeuren; iets van droom of feerie, iets als een toover-atmosfeer die hem omhulde en waarin hij zich, als een bijna irreele verschijning, scheen voort te bewegen. Wat was het? Wat gebeurde er met hem en met zijn paard? Zij zag den schimmel-rug vaal glimmen alsof hij van dof-brons geworden was en de bleeke staart had koperglanzigen, terwijl de silhouet van den ruiter-zelf langs de rechterzijde als 't ware met een fijnen, weifelenden rand van koper was omzoomd. Werktuigelijk keerde zij zich in het rijtuig om en toen zag zij door het achterruitje 't wonder: het was de volle maan die dof-oranjeglanzend opkwam in het lage Oosten en paard en ruiter schuins bescheen. O, kijk toch eens hoe mooi... hoe mooi!... jubelde Adrienne onweerstaanbaar, en zij wist zelve bijna niet wat zij het meest bewonderde, de feerische ruiter, of de prachtig-opkomen-

de maan. 't Versmolt zich tot één volle harmonie van schoonheid en er kwamen tranen in haar oogen.

Max, van op den bok, bewonderde op zijn manier paard en ruiter, en wisselde onder het rijden zijn indrukken met Raymond. De maan rees hooger, haar licht werd blanker, paard en ruiter teekenden zich helderder af. Een heel licht nevelwaas kwam uit den grond opkruipen en zoo scheen hij door een droomerig meer te rijden, waar de kadans van den hoefslag vagelijk aan het geluid van roeispanten deed denken. Wat was dat alles schoon en poëtisch ontroerend? Adrienne's ziel jubelde en beefde. Welk een verschil in het leven der menschen! Ginds, bij de Tantes, dat duf-benauwde en hier die frischheid, die vrijheid, die gezonde kracht! Haar gepeinzen wiegden haar met den knappen ruiter mee. Zij sloot haar oogen en voelde zich rythmisch deinen in een atmosfeer van zalige verrukking.

Toen zij weer haar oogen opende stond het rijtuig voor meneer Dufour's huis stil en hoorde zij de stem van Raymond, die vroolijk van Max afscheid nam. Zij wisselden eenige woorden en daarna kwam hij bij 't raampje en groette de dames daarbinnen, in een gekraak van leer over zijn zadel buigend. Hij bedankte voor het verzoek om eventjes binnen te komen; het werd te laat voor hem. Met een sierlijken zwaai rechte hij zich weer in de beugels, nam nog eens groetend zijn hoed af en verdween in den avond.

Het was Adrienne te moede of hij haar leven zelf met zich had meegenomen.

V.

Om zeven uur, als naar gewoonte, was Raymond opgestaan. Nadat hij zich geschoren en gewassen had, trok hij zijn rijbroek en kaplaarzen aan. Zoo deed hij elken ochtend. Niet elken ochtend ging hij uit paardrijden, maar elken ochtend was hij klaar om te gaan paardrijden. In die kleedij bleef hij ook verder heel den dag. 't Was als een militair die zijn uniform aantrekt. Hij deed dat als 't ware vanzelf. Het was niet denkbaar dat hij zich anders kleeden zou.

Hij opende de luiken langs beide kanten van zijn kamer en door de vier ramen stroomde mild het grijze winterochtendlicht naar binnen. Hij keek langs beide zijden. Het was een prikkelende, frissche morgen, met zilverig rijp op gras en boomen. Het had een weinig gevoren, een heel dun vliesje lag op 't water van de breede sloot rondom het huis en de eendjes braken het bij plaatsen spartelend en kwikstaartend open. De uitgestrekte boomgaard scheen vreemd te bloeien met groote, witachtige tuilen en de lange gebouwen van stallen en schuren droomden weg onder een blauwigen nevel, die de animale warmte van het vee er uit deed opdoemen.

Raymond floot een deuntje en neuriede een liedje. Hij

trok zijn sportjasje aan, streek met de vingers over zijn snor, bekeek zich in den spiegel. Hij was tevreden over zichzelf. Hij had goed geslapen en zag er flink en levenslustig uit. Hij vond dat hij zijn zeven en dertig jaren zeer goed droeg. Er was nog maar weinig of geen slijtage aan hem. Dat deed de sport en het gezonde buitenleven. De sport, dacht hij... en 't niet getrouwd zijn! Hij glimlachte. Waarom ook zou hij willen trouwen? Later... misschien. Nu was het jonge vrijgezellen-leven nog veel te lustig en te mooi.

Hij huppelde vlug naar beneden en kwam in zijn eetkamer, waar de ontbijttafel gedekt stond. De honden waren er reeds, als naar gewoonte, en kwamen hem goen dag zeggen. Oe-Oe, de groote Sint-Bernard, kwispelstaartte statig en lei zijn zwaren kop met doorloopen oogen op Raymond's arm. Maar Impikoko, de Iersche terrier, had veel uitbundiger betuigingen: hij sprong bijna tot in zijn meesters aangezicht en hij lachte als een mensch van blijdschap, met al zijn mooie, sterke, witte tanden bloot. Raymond aaide hen om beurten, maar Impikoko was jaloersch van Oe-Oe; hij wilde al de liefde voor zich alleen hebben en hij beet den grooten goedigen lobbes in den mooien staart, als om hem van zijn meester af te trekken. Toen snauwde de groote naar den kleine die vlug wegsprong en het was allemaal stoeien en spelen onder mekaar, tot Manse, de keukenmeid, met het ontbijt verscheen en haar onbetwiste autoriteit deed gelden.

- Zij-je alweere bezig mee die sloebbers van honden? was doorgaans haar ochtendgroet. En meteen kregen de honden er van langs: 'Ala, greuten deugniet, uit de wig! En gij, kleinen, as ge nog ne keer mijn ammeloaken vuilmoakt!...

- Moar Manse, ze meugen mij toch wel goendag komen zeggen! lachte Raymond.

- Tuttuttut!... mee al da jongensspel! bromde Manse. Ala toe, zet ou en eet ouen dezenee.

Manse was vijf en vijftig jaar oud en van kindsbeen af bij Raymond's ouders groot gebracht. Zij had Raymond weten geboren worden en zijn ouders zien sterven. Zoo was Raymond voor haar ook altijd het klein jongentje gebleven waarmee zij in de wieg gespeeld had. Van deferentie tegenover hem was absoluut geen sprake. Zij deed volkomen familiair met hem, gaf hem raad, beknorde hem, of hij haar eigen zoon was. Met al dat was ze gehecht aan hem als een hond en nam ze zijn belangen waar alsof 't haar eigen waren. Hij mocht gerust uit paardrijden of jagen gaan, zij beheerde de boerderij als een man en waakte en zorgde over alles. Zij had een rond gezicht met buitengewoon felle, wonderlijk lichtbruine, bijna gele oogen, die den menschen hun geheimen uit de ziel schenen te kijken; en zij hinkte een weinig, wat overigens niets aan de vlugheid van haar bewegingen ontnam.

- Ala, hoast ou, eet en drijnt binst dat 't woarm es! beval zij hem als aan een kind.

Raymond ging zitten en glimlachte. Die bruuske familiariteit van Manse hinderde hem in 't minste niet. Hij was daaraan gewend en 't amuseerde hem. Hij had ook altijd lust om haar te plagen.

- Manse, zei hij ondeugend, terwijl hij begon te eten, 'k hèn van den nacht alweere gedreumd da 'k ging treiwen.

- O, gien dwaze loeder! bromde zij.

Dat was een van die dingen waar ze niet goed tegen

kon. Zij wist wel dat 't maar plagen van hem was, maar zij kon het toch niet uitstaan.

- Woarveuren zoe-je gij moeten treiwen! Zij je ou scheun jonk leven al beu? knorde zij, hem met haar felle oogen strak aankijkend. En in 't voorbijgaan gaf zij hem ongegeneerd een duw met haar elleboog, terwijl zij weer naar haar keuken toe hinkte.

Raymond lachte en verorberde verder zijn ontbijt. De honden zaten rechts en links van hem; Oe-Oe, op den grond, Impikoko op een stoel en aten met hem mee. De groote slokte schrokking de brokken in, de kleine deed het heel zacht, met gemanieereerde bewegingen. Dat was hem zoo geleerd. Den groote had men nooit iets kunnen leeren. De deur ging open en weer hinkte Manse binnen.

- Hawèl, hoe zit da nou? Es da nou zeker dat die twee keirels weere komen eten? vroeg ze.

- En drijnken, zei hij.

- Joa, die mannen keunen drijnken! Ooo..., ze zien d'r rood en blauw van! riep Manse lachend haar armen in de hoogte slaande. Joa moar 'k moet 't weten, zille! 'K moe Tieldeken noar de slachter zenden os ze komen.

- Ze komen, Manse; 'k goa ze 'n eindje tegenrijden, zie!

Manse keerde zich om, riep, in de richting van de open gebleven deur:

- Tielde!

Een vlug geruisch van rokken, en een jong meisje verscheen op den drempel.

- Dag, meneer Raymond, groette zij beleefd, ietwat schuchter.

- Dag Tieldeken, antwoordde hij, vriendelijk eventjes omkijkend.

- Tieldeken, ge zil moeten noar de slachterije goan, zei Manse. Wa zoen we vroagen? Drei scheune malsche buufstikken? voer zij voort, zich tot haar meester keerend.

- Bon. Heel goed, antwoordde hij.

Manse achtte zich tot eenige woorden uitlegging verplicht.

- Ne woar,... 'n goeje talleure soepe, elk 'n firm buufstik en daarachter 'n schelleken hoazepatee en wat dessert... ze 'n hèn gien kloagen.

- Gien kloagen, Manse, beaamde hij grappig.

- Joa moar, ge neem gij da altijd al lachend op, daarmee 'n komen we 'r niet! bromde de meid. Hawèl, es 't azeu goed?

- T'n zoe nie beter keunen, Manse.

Tieldeken, wachtend op den drempel van de kamer, stond ook stil te glimlachen. Het was een mooi jong meisje van een jaar of zeventien, een nichtje van Manse, die haar als hulp bij zich genomen had. Zij had donkere haren, roze wangen en bruine, sprekende oogen. Zij was groot en flink gevormd voor haar leeftijd.

- Hawèl, g'hè 't verstoan, e-woar? Hoast ou moar en ziet da ge niet te lange wig 'n blijft! zei Manse tot haar nichtje.

Het meisje verdween en Raymond, die met zijn ontbijt klaar was, stond op. Hij stak een pijpje aan en ging, vergezeld door de honden, naar buiten, terwijl Manse, met vlugge bewegingen, de tafel begon op te ruimen.

Wa veur 'n wijngloazen moe 'k zetten? riep de meid hem nog na.

Raymond aarzelde even.

- Veur Bordeaux en Bourgogne! antwoordde hij eindelijk.

- Ge zilt ulder deuddrijnken! gilde de meid.

Raymond lachte en liep verder.

Hij ademde diep de frisch-prikkelende wintermorgenlucht in. De zon begon al stilletjes te lonken en te spelen door de lichte nevels; het zou een mooie dag worden, een echte, verkwikkende paardrijdersdag. Hij liep recht naar de stallen, zooals hij elken ochtend deed en nam er alles vlug eens op. Hij had er niets nieuws of verkeerd te ontdekken; dat ging daar alles altijd zoo goed en zoo gemakkelijk. Hij liep zoo maar wat heen en weer uit gewoonte, behalve in den paardenstal, waar hij zich langer ophield. De trekdieren waren al weg naar den akker, maar zijn twee mooie rijpaarden, de vos en de schimmel, stonden op stal en werden door Jan, den stalknecht, zorgvuldig gekamd, geschuierd en verzorgd.

- Alles goed, Jan? vroeg hij machinaal.

- Lijk of ge ziet, meneere! antwoordde Jan met een soort trots.

Jan had een echte liefde voor zijn mooie dieren, al even sterk als zijn meester. Hij keek met welgevallen naar hun glanzende robe en klopte streelend op hun dijen. Zoodra zij de stem van Raymond hoorden, hadden de paarden den kop omgewend en staarden hinnikend naar hem, met hun groote, schoone oogen van verlangen.

- Moeten z' hun klontje suiker hebben? streefde Raymond glimlachend.

Zij antwoordden bijna als menschen en hij gaf het hun, terwijl hij zacht hun manen aaide. Hij strengelde zijn

beide armen om hun hals en stak zijn wang tegen hun kop.

- 't Es vandoage de vos, ne-woar, meniere? vroeg Jan.

- Joa 't Jan.

- Tegen...!

- Tegen den tienen. 'K goa die heeren 'n endecken te gemoet. Uldere stal es gereed?

- Lijk of 't zijn moet, meneere.

Weer kwam Raymond naar buiten. Hij liep den zachtglooienden boomgaard af, tot aan het beekje. Impikoko volgde hem, rechts en links snuffelend. Oe-Oe, die den tocht te verre vond, bleef roerloos kijkend bij de stallen staan.

Raymond ging maar tot op het bruggetje. Hij had ook verder niets te zien. De landerijen lagen daar rechts en links van den weg, als een mooi, groot, wijd-opengespreid boek. Dat sliep nu alles nog zijn stillen winterslaap, tot het langzaam weer ontwaken zou en groeien, met bloemen en vogelgezang. Hij keek naar 't water. Ook hier lag bij plaats en een dun ijsvliesje, zoo week en teer, dat het mee-wiegelde en rimpelde, toen Impikoko zijn pootjes even langs den natten oever waagde. Hij keek op zijn horloge en keerde naar huis terug.

De zon brak door en straalde zacht op de Carvin, met zijn licht-geel gekalkte muren en zijn grijze luiken. Het was een eigenaardig, hybridisch gebouw, breed en sterk uitgezet op zijn basis, smal en lang op zijn bovenverdieping.

Daar waren gewelfde kelders in als kazematten, maar boven was het een lantaren, met uitzicht naar alle kanten.

Een soort van sterk-gewelfde eerepoort gaf, over een

steenbrug, toegang tot het eigenlijke erf, dat omringd was door een breede sloot, als een vesting. Iets dergelijks was het in vroeger tijden ook geweest: een Tempelhof, zooals het heette, waarin de grimmige bezitters zich veilig konden opsluiten en desnoods een belegering doorstaan. Een vierkant torentje, met spits, leien dak, dat eigenlijk tot niets diende, maar het geheel wel aardig stoffeerde, verrees op een der zij-vleugels.

Hij glimlachte en dacht even weer aan wat hij daar voor de zooveelstemaal, in plaagzieke luim, der oude meid op de mouw had gespeld. Trouwen!... zou hij wel ooit trouwen? Zijn schoone vrijheid prijsgeven! Zijn meesterschap deelen? Hij had er nog niets geen zin in. Hij voelde zich nog steeds zoo vrij en blij gelijk een vogel in de lucht. Alleen kon je leven naar verlangen, zonder dat iemand aan je doen en laten iets aan te merken of af te keuren had. Je stond op wanneer je wilde, je liep den ganschen dag in je sportkleeren rond, je at en je dronk wat je wenschte, je rookte in alle kamers, tot in je bed als je daar lust in had. Met een vrouw moest dat alles veranderen. Je had dan wel een vrouw wanneer je die verlangde; je hoefde er niet voor naar de stad te loopen en ze met anderen te deelen; je had je eigen vrouw en dat was zeker heerlijk, maar er stond ook zooveel tegenover.

En toch,... de meesten eindigden met te trouwen en misschien zou hij het ook wel eens doen. Max had het gedaan en scheen er geen berouw van te hebben. De Verstratsjes echter deden het niet en schenen wel vast van plan te zijn er zich nooit aan te wagen. Men wist niet wat het beste was. Oud worden in eenzaamheid moest ook wel akelig zijn. Maar dit lag voor hem nog in een ver ver-

schiet; hij hoefde zich niet te haasten; hij kon vooreerst nog wachten en van 't leven genieten.

Hij kwam in huis, daalde in zijn wijnkelder, bracht de noodige flesschen naar boven en overhandigde deze aan Manse, die ze op de gewenschte temperatuur zou laten komen. Manse begon dadelijk een gecompliceerd verhaal over ingelegde wintergroenten; doch hij had weinig zin daarnaar te luisteren en op te antwoorden; hij haastte zich weg, beweerend dat het hoog tijd werd om zijn vrienden te ontmoet te rijden.

- Pas moar op da g' ou niet 'n verongelukt mee al da rijen! gilde Manse hem na.

De mooie vos stond gezadeld en Jan bracht hem buiten. Terstond begonnen de honden om het paard heen te huppelen. Oe-Oe wist wel dat hij veel te log was om te kunnen volgen, maar hij wilde het vertrek toch bijwonen en hij gromde woedend op den kleine die hem met zijn dolle sprongen sarde en hinderde.

Voor Impikoko was het steeds een open vraag of hij al dan niet zou mogen meeloopen, en 't leek wel of Oe-Oe daarover kon beslissen, zoo gek en overdreven, als hij hem dan telkens lastig viel.

Raymond keek hen beiden aan en glimlachte.

- Niet meekes, zei hij heel, heel stilletjes.

Dat was al voldoende. De groote keek hem vragend aan alsof hij zeggen wilde: meent ge 't heusch? en de kleine streek dadelijk zijn oortjes in den nek, met op zijn aardig snoetje een uitdrukking van teleurstelling en droefheid, of alle mogelijke rampen eensklaps op hem werden neergestort. 't Was of hij geen oortjes meer had van diep-gedrukte droefheid. Ze lagen dwars over elkander in zijn

nekje neergestreken, als de kleine lintjes achter op de kappen der Bretonsche minnen.

- Tóch meekes! glimlachte Raymond en meteen was 't een gejubel en een opspringen tot aan den mond van 't paard alsof hij 't zoenen wou. Met een veerkrachtigen haal wipte Raymond zacht in het zadel en sierlijk reed hij weg, door Impikoko voorgehuppeld. Oe-Oe bleef roerloos kijken zoolang hij zijn meester kon zien en volgde toen Jan in den stal.

Even voor één uur keerde Raymond met zijn gasten op de Carvin terug. Zij hadden flink gereden en waren in de beste stemming om Manse's diner eer aan te doen. Het weer was opnieuw wat nevelig en kil geworden; 't zou goed zijn en gezellig bij de warme kachel en de wel voorziene tafel.

- Ala toe, kom moar binnen en zet ulder bij de stove! riep Manse die al even familiair deed met de Verstratsjes als met haar eigen meester.

- W'hèn honger, Manse; het-e nie 'n stik breud of nen eirdappel veur ons? vroeg schertsend de oudste van de twee.

- Joa... ge zij gulder percies mannen om dreug breud of eirdappels t'eten! gilde Manse met stout-flikkerende oogen. Weet-e wat da ge krijgt?... fluisterde zij, zich met de ellebogen tusschen de Verstratsjes dringend: 'elk 'n fijn, scheun greut buufstik en doarachter 'n schelleken hoazepatee. 't Zal fijn zijn, keirels! gilde zij weer met hooge stem.

- En gien soepe, Manse? Krijgen we gien soepe? riepen zij op denzelfden toon, zware teleurstelling veinzend.

- Van eigen iest soepe; en bovendien heele goeje! Ge weet dat toch wel! bromde Manse.

Zij gingen even, met uitgestrekte beenen, bij het vuur zitten en Tieldeken, netjes gekapt en in witte schort, presenteerde glazen port. Dat smaakte heerlijk. De Verstratsjes kregen terstond weer hun vuurroode kleur, die in de frissche lucht eenigszins was weggewaaid en zij haalden diep aan het eindje sigaar, waarmee zij rookend waren binnengekomen.

Het waren typische tronies, die Verstratsjes. Op 't eerste gezicht leken zij haast niet van elkaar te onderscheiden: allebei vuurrood en mager, met een klein, borstelig snorretje en nijdasserig-kijkende waterig-blauwe oogen. Zij deden denken aan gekookte kreeften. Eerst nadat men ze een tijdje vóór zich had, merkte men het uiterlijk verschil. Edmond, de oudste, was een ietsje grooter en zwaarder dan Evarist, de jongste; en zijn gelaatskleur, in schijn eentonig rood, had in werkelijkheid een licht-paarsen, bijna mauven onderton, terwijl in 't roode van den neus zich iets groenachtigs mengde, alsof hij met een soort stuifmeel van pistache zou bespoten zijn. Evarist, daarentegen, had iets als een zwartachtig mengsel in zijn kreefterood. Men kreeg den indruk of zijn gezicht was open-geraspt, met peper en zout bestrooid en dan weer dichtgepleisterd. Beiden hadden slechte, zwart-doorrookte tanden, wat de grijnzerige uitdrukking van hun gezicht accentueerde.

Raymond schonk voor de tweede maal de glazen vol en de Verstratsjes maakten geen oppositie. Voor zichzelf nam hij nog maar een heel klein teugje. Hij was zeer matig in eten en drinken, maar gaf het graag zijn gasten overvloedig goed.

Manse stak haar rond gezicht met felle oogen door de half-geopende deur:

- Hawèl, mag ze mee de soepe komen?
- Joa 'z Manse, we zijn gereed.

Zij namen plaats aan tafel en ontplooiden de servetten. Tieldeken trad pittig met de soepterrien op.

- Ik heb honger gekregen, verklaarde Edmond.
- Ik ook, echode Evarist.

Hun handen beefden een weinig en zij slurpten lichtelijk. Dat kreeg je zoo in je handen van zoolang de teugels vast te houden; maar het ging over als je wat gegeten en een paar glazen Bordeaux gedronken had. Het eigenaardigste was de kleur van de Verstratsjes. Toen de soep geledigd was zagen zij allebei donkerrood zonder eenige schakeering. De mauve grondtoon, evenals 't pistache groen van Edmond's neus waren even heelemaal verdwenen en van het rasperig zwart op Evarist's wangen was niets meer merkbaar.

Die beide schakeeringen kwamen eerst langzaam, onder het verdere eten en praten en drinken terug. Het leken zoowaar kameleons, die van kleur kunnen veranderen.

Zij hadden 't over paarden, en nog eens over paarden, en steeds weer over paarden. En wie ze goed bekeek onder het praten ontdekte eindelijk een gelijkenis tusschen hen en paarden: iets straks, iets in de uitdrukking van onderkaak en mond, dat aan die dieren denken deed. Raymond kwam er wel een paar keer met jachtverhalen tusschen door; maar dat ging nooit lang op; het zakte en verwaterde, tot zij onvermijdelijk weer op het nooit uitgeputte paarden-thema terugkwamen. Alleen de komst van de Bourgogne en de hazenpastei bracht even versch gesprek

en afleiding. Haha! die oude Clos Vougeot met zijn heldere robijnkleur en zijn ongeëvenard 'bouquet'. De Verstratsjes sloten eventjes hun oogen en knabbelden er op onder het proeven. Je moest maar liefst niet praten wanneer je zulke dingen dronk. Zij werden beiden weer eenkleurig donkerrood en 't duurde een heele poos vóór 't mauve, het pistache en de zwarte peper op 't geraspte vel langzaam terugkwamen. Het leek wel of de prachtige robijnenkleur zich op hun huid had vastgezet. Edmond slaakte plots een korten lach en zijn waterig-blauwe oogen kwamen vol verteedering, terwijl hij naar zijn halfvol glas keek.

Manse stak ongevraagd en zonder aan te kloppen haar stralend gezicht door de deur en vroeg:

- Hawèl, smoakt het?

- Joa 't zille, Manse! juichten zij alle drie.

- Hooo!..., gulder zie reud! Ge zilt ulder 'n geroaktheid eten en drijnken! gilde zij, haar handen in elkaar slaande. En lachend hinkte zij weer weg. Ook Tieldeken stond te lachen, maar stil en bescheiden, attent in een hoekje.

- Mag ik de kàffee brengen? vroeg Manse, even de deur weer openend.

- Joa joa g'... brenge moar!

Raymond stond op en haalde de sigaren en likeuren uit een kastje. Zij namen ieder een flinke havana.

Edmond zat in zichzelf te glimlachen, de oogen op zijn glaasje. Hij scheen aan iets vroolijks te denken, dat hij maar in geen woorden uitdrukte.

- G' hebt plezier, geloof ik, zei Raymond, die zijn inwendige vroolijkheid merkte.

- 'n Beetje.. grinnikte de oudste der Verstratsjes. Ik zat te denken aan Max, die nu getrouwd is.

- En wel goed getrouwd ook, meende Raymond in ernst. De Verstratsjes grijnsden.

- Jawel, voer de oudste voort; goed getrouwd, maar toch getrouwd.

Wat heeft hij nu nog aan zijn schoon jong leven? Geen tijd meer om paard te rijden, hij mag misschien niet meer, en het is niet eens zeker dat wij hem nog op jacht zullen zien. Hij heeft zich leelijk laten vangen.

Er was een korte stilte. Tieldeken liep heen en weer om te bedienen. Raymond wachtte tot ze weg was en zei:

- Ik geloof toch wel dat hij gelukkig is.

Strak keek Edmond hem aan en grinnikte.

- Misschien wordt ge ook nog eens zoo gelukkig, schertste hij.

- Hoe zoo? vroeg Raymond.

- Ik heb mijn oogen in mijn zak niet; ik heb wel iets gemerkt, grijnslachte Edmond.

- Van mij! riep Raymond verbaasd.

- Niet van u, maar voor u...!

- Nu begrijp ik niets meer, zei Raymond.

- Dan begrijp ik des te beter! grijnslachte griezellig de drinkebroer. Hij boog naar Raymond toe, de oogen op de keukendeur en fluisterde:

- Adrienne Dufour... ik heb wel gemerkt hoe ze naar u gekeken heeft, op 't trouwfeest, en ook later, toen wij haar in 't rijtuig ontmoet hebben. Zoo'n blik zegt mij genoeg. Pas maar op jongen!

Raymond keek hen om beurten aan, met oogen rond van stupefactie. Hij viel uit de lucht, hij dacht dat zij

hem voor den gek hielden. Maar de jongste lachte al even hard als de oudste en bevestigde op zijn beurt dat hij 't ook wel gemerkt had. Jaja, het was zoo, zij was verliefd op hem, hij kon haar krijgen als hij maar wilde.

- Jullie zijn stapelgek! riep Raymond heftig, zijn schouders ophalend. Komaan, drinkt eens uit en laten we van wat anders praten.

- Zie je wel dat het zóó is! Hij durft er niet van hooren! gilden de Verstratsjes.

- Zeg, zoo luid niet asjeblijf, zei Raymond vermanend naar de keukendeur wijzend.

't Was juist op tijd dat hij vermaande. De deur ging open en Manse's bolronde gezicht riep:

- Hette kàffee genoefd?

- Joajoa, meer dan genoeg! antwoordde Raymond met een machinale handbeweging om haar weg te wijzen.

Langzaam daalde de avond, met fijn-grijze schaduwtinten in de ouderwetsche eetkamer. De meubels versomberden; een groot hertengewei, boven een antieke kast, teekende er bijna tragisch-forsch zijn grillig silhouet af tegen den lichten wand. De aangezichten der Verstratsjes, die met den rug naar de ramen zaten, werden zwart van donkerroodheid. Men zag geen uitdrukking meer op de gelaatstrekken en de roode stip van hun sigaar was als de uiterlijke gloed van 't vuur dat binnen in hen brandde. De oudste keek om naar de lucht, waar zachte vegen grijs en rood zich aan den westerhemel mengden en zei, half ernstig, half lachend:

- Enfin, we zullen daar later misschien meer van hooren, maar nu is 't tijd dat we vertrekken. Rijdt ge nog 'n eindje mee, Raymond?

- Ik wil wel... 'n klein eindje. Manse... Manse...!

- Goa-je veurs...? De peirden gereed moaken? vroeg de meid, die dadelijk verschenen was.

- Joa, en zegt aan Jan da 'k ik de pommelé zal nemen.

Manse hinkte vlug naar buiten en de Verstratsjes lieten zich nog een laatste maal inschenken. Toen stonden zij allen op en gingen naar den stal toe.

Impikoko mocht nog eens 'meekes lopen.' Oe-Oe zag den aftocht roerloos aan. De Verstratsjes, een versche sigaar in den mond, leken op vuurpijlen. Raymond was ernstiger dan anders en leek bijna bleek naast hen, op zijn bleeken, mooien schimmel...

Hij reed iets minder verre mee dan hij gewoonlijk deed. Na een half uurtje nam hij van zijn vrienden afscheid en keerde stilletjes, stapvoets in de schemering terug.

Wel zoo... Adrienne Dufour!... Hoe kwamen ze daar toch aan, die Verstratsjes!... Hoe hadden zij daar iets van gemerkt, of meenen te merken, terwijl hij zelf nog niet in de verste verte iets vermoedde?... Was dat werkelijk zoo, zooals ze zeiden of hadden ze maar wat uit hun duimen gezogen?... Neen; Raymond voelde instinktmatig dat ze wel degelijk iets gemerkt hadden... dat er werkelijk wel iets van aan was.

Het gaf hem een zonderlinge, vreemde emotie. Het deed hem weldadig aan en te gelijkertijd maakte 't hem kregel. Het streelde hem als een zoete hulde, maar meteen kreeg hij den indruk of hij alvast iets van zijne schoone, ruime levensvrijheid kwijt was. Hij was geleid en hij was nijdig. En nu hij daar dieper ging over nadenken, kwamen hem herinneringen in 't geheugen van bijzonderheden die hij destijds niet gemerkt had en die nu eensklaps een

groote beteekenis voor hem kregen. Ja, dien middag, aan het feestmaal, toen ze tegenover hem zat, wat had ze hem voortdurend aangekeken en belang gesteld in alles wat hij zei of deed! En ook dien avond, toen zij met haar zusters in het rijtuig van de Tantes terugkwam en hem onderweg met de Verstratsjes ontmoette, ja, toen ook had ze zoo vreemd naar hem gekeken, zóó vreemd, hij voelde 't nu terwijl hij er aan dacht. Het was een avond gelijk deze, met volle, dof oranje opkomende maan in 't lage Oosten en in verbeelding zag hij weer haar bleek gezicht dat eensklaps kleurde en haar oogen, die zulk een eigenaardige, sprekende uitdrukking kregen... Wat was dat alles vreemd en onverwacht en gek!

Adrienne Dufour!... Hij zag haar in zijn geest voor zich, hij zag haar heel zacht opdoemen als 't ware uit den licht-neveligen maneschijn en haar verschijning was hem niet onwelkom, hij glimlachte haar apparitie vriendelijk en minzaam aan. Zij was lang niet onknap met haar slanke gestalte, haar sierlijk golvende, blonde haren en haar zachte blauwe oogen. Zij was verreweg de mooiste der drie zusters en zij leek hem ook de liefste, de aardigste, de meest beminnelijke. Zij was wel een vrouw om verliefd op te worden en om gelukkig mee te zijn. Was hij verliefd op haar of zou hij 't kunnen worden?... O, het scheen alles toch zoo vreemd en gek, zoo onverwacht, zoo heelemaal onvoorbereid!... Een vrouw, zijn vrouw op de Carvin, hij kon het zich niet voorstellen! Hoe zou dat dan moeten gaan met Manse, en met Tieldeken, en zelfs met Oe-Oe en Impikoko? Zouden Manse en Tieldeken direkt haar dienst opzeggen, en jammeren en schreien als bij een onverwachte en onverdiende ramp; of zouden zij het goedvin-

den, en blijde zijn, en hem gelukwenschen en hem gaarne beloven dat zij met liefde bij hem blijven zouden? Hij wist het niet, hij had er geen idee van, hij kon het zich niet voorstellen.

In die stemming kwam hij op de Carvin terug. Hij was gewend 's avonds zijn courant te lezen en zoo noodig ook zijn correspondentie bij te houden. Dat wou hij nu ook weer, maar het ging niet, hij verstond niet wat hij las en zijn pen bleef doelloos rusten op 't papier. Zijn gedachten droomden weg. Hij zat te rooken en staarde, afwezig peinzend de blauwe kringen na.

Manse duwde de deur open en vroeg storend:

- Wa goa-je van den oavond eten?

Hij schrikte op. Eten! Hij had geen den minsten lust om iets te eten.

- Niets, antwoordde hij.

- Zij-je nie wijs dan! riep Manse verontwaardigd. Of zij-je misschien ziek? voegde zij er milder, eenigszins bezorgd, aan toe.

- Ba neen ik, moar k'n hèn gien goeste, zei hij.

- Ge móét goest hèn! riep zij gezagvoerend. 'K goa ou sebiet wa eiers goan roeren, zie, da es kloek en licht om te verteiren! En zonder verder zijn ja of neen af te wachten, hinkte zij naar de keuken terug.

- Os 't ou b'lieft, meniere, zei Tieldeken, met een zachtaanmoedigenden glimlach weldra het schoteltje opdisschend.

- Da es nou moeten eten, tegen wil en dank, grijsde hij, schouderophalend.

- Probeert toch 'n beetsen; 't zal ou deugd doen, meneere, drong het jong meisje minzaam aan.

Hij keek naar haar op en glimlachte. Aardig, dat zij ook zoo voor hem zorgde. Hij knikte haar vriendelijk toe en nam zijn vork.

- Hij moet eten! Hij moet 't allemaal opeten! klonk eensklaps de stem van Manse, die stillekens weer de deur geopend had.

Hij at, en met de koffie strekte hij zich in zijn leunstoel uit en stak een sigaar op. Nu voelde hij de winter-een-zaamheid over zich komen. Nu had hij zoo niets meer te doen en geen zin ook om iets te beginnen. Wat zou hij ook? Nog even te voet tot aan 't dorp gaan en daar in *Het Huis van Commercie* met meneer Dufour en nog enkele andere dorpsheeren een partijtje met de kaarten of biljart spelen? Hij had er geen zin in. 't Was altijd 't zelfde: vervelend spel en onbeduidend gesprek. Wat dan? Verder de courant of in een boek lezen! Bah! de courant stond vol leugens en een boek, een romannetje zooals hij er enkele had, dat was de leugen-zelf; de schrijvers verdraaiden alles, hij kon zich daar niet mee bezig houden.

Hij verveelde zich. Voor het eerst in zijn leven voelde hij dat hem iets ontbrak en dat hij zich verveelde. Hoe kwam dat toch? Was dat nu alleen om wat de Verstratsjes hem dien middag zoo onbezonnen verteld hadden? Was dat... hoe dom... hoe onnoozel... hoe kinderachtig... om die flauwe historie betreffende Adrienne Dufour?... Adrienne Dufour!... Alweer Adrienne Dufour! Wat had hij toch? En wat kon hem dat schelen? Hij was toch niet verliefd geworden op Adrienne Dufour, zoo maar ineens, door dat gepraat der Verstratsjes, terwijl hij vroeger zelfs geen oogenblik aan haar dacht!... Gesard stond hij

op, reikte naar de bel en schelde. Dadelijk kwam Tieldeken glimlachend voor.

- Tieldeken, vroeg ne kier aan Manse of ze mij ne rhum-grog mee'n schelleken citroen wil gereed moaken.

- Joa, meniere; heel goed.

Het oogenblik daarna kwam Manse zelve, gevolgd door Tieldeken, met den rhum-grog op.

- G' hêt zeker 'n vallijnge betroapt! riep zij verwijtend. Da komt er van, van azuu te peirde te rijen in de kouwe!

- Gee moar hier, Manse, 'k zal gauwe genezen zijn, glimlachte hij.

De grog deed hem goed. Ken verkwikkende warmte stroomde door zijn lichaam en de sigaar smaakte veel beter. Hij strekte zijn voeten uit naar 't open vuur, waar Impikoko en Oe-Oe reeds lagen te snurken. Wat had hij goede menschen om zich heen en wat mocht hij dankbaar zijn in vergelijking met zooveel anderen! Die oude Manse, ze deed wel familiar en bedillerig, maar hoe goed zorgde ze voor hem, met de trouwe gehechtheid van een hond! En Tieldeken, dat lieve ding, die zat daar toch maar eenzaam op de Carvin, zonder iemand van haar leeftijd, zonder eenige afleiding, jaar in jaar uit! Zij klaagde nooit, zij was tevreden en scheen niets anders te verlangen.

Hij dronk van zijn glas, schudde zijn hoofd, voelde verteederling. Die goede menschen leefden door hem, voor hem en van hem. Hij had een soort gewetensplicht tegenover hen; hij had het recht niet iets te doen wat hun vrede kon storen. Zij leefden zoo argeloos in het volste vertrouwen; zij leefden bijna als Impikoko en Oe-Oe die er niets van zouden begrijpen als er eens andere wetten voor

hen moesten gelden, als er eens bevelen moesten komen die hun verbieden zouden wat zij totnogtoe steeds vast en veilig hadden mogen doen. Neen, neen; er moest maar geen verandering in zijn leven komen. Het leven was goed voor hen allen zooals het thans was en zoo moest het ook maar blijven, nog lang, nog heel, heel lang.

- Hawèl! vroeg Manse, de deur openduwend. Voelt g'ou wa beter?

- Veel beter, Manse, 't hèn mij deugd gedoan. En weet-e watte: ge moet ulder euk azeu 'n gloazeke gereed moaken.

- O, meniere, wa peist-e! We zoen zat zijn! gilde Manse, met oogen die toch wel flikkerden van verlangen.

- Toetoet, ge moet, 'k wil het! drong hij aan.

- Es 't serieus...? Ala kijk, os ge 't absoluut wilt... En gil-lachend hinkte Manse naar de keuken en maakte nog twee glazen klaar.

- Op u gezondheid, meniere! kwamen Manse en Tieldeken naar hem toe.

Hij klonk met haar aan en zij dronken, lachende. Tieldeken kreeg dadelijk een vuurkleur en verslikte. Zij moest geweldig hoesten.

- Ge'n meug zeu gulzig niet drijnken, knorde Manse.

Maar Manse - zelf viel plotseling geweldig aan het hoesten; en zoo togen zij terug naar de keuken, stuiptrekkend en gebogen, het glas strak-opgehouden in de eene hand, lachend en proestend door elkaar, zich wel wat schamend over haar onbehouden doen in tegenwoordigheid van den meester.

De honden waren er van wakker geworden en kwamen hun kop tegen Raymond's knieën aanstreelen. Oe-Oe keek

heel ernstig, met zijn hangwangen en doorloopen oogen en Impikoko rekte zich in zijn volle lengte uit, eerst op zijn voorpooten, daarna op zijn achterpooten, alsof hij meten wou hoe lang hij was.

- Hoe lang ben je nu, Impikoko... streeelde zacht zijn meester. Hij aaide hen beurtelings over den kop en sprak hen aan alsof ze menschen waren:

- Neen, neen, meester zal niet stout zijn. Oe-Oe en Impikoko mogen bij meester blijven... altijd... altijd...

Hij stond op, doofde zijn sigaar uit, wenschte de meiden goe-nacht en ging naar bed.

Zwaar en rustig, zonder droomen, sliep hij in.

VI.

Er ging een maand voorbij, een maand zonder gebeurtenissen, zooals er reeds zoovele waren voorbijgegaan. De Verstratsjes waren weer een paar keer gekomen en hij was ook bij hen geweest en langzaam naderde de lente, met haar hooge, fijne luchten en haar doezelig ontwaken. De lijster schalde reeds in de nog naakte boomenkruinen en 't blondgezwollen beekje kabbelde en zong zijn eigen vooisje, gelijk het ieder voorjaar deed.

Alles scheen precies hetzelfde gebleven als alle andere jaren en toch... toch was er iets veranderd, niet in de natuur, maar in het gemoed en in den handel en wandel van Raymond.

Vroeger, als hij uit ging paardrijden, vermeed hij stelselmatig, als iets hinderlijks en vervelends, het dorp. Sinds een tijd nu, trachtte hij het steeds derwijze aan te leggen, dat hij - en dan liefst nog wel bij 't gaan en 't keeren - door het dorp passeeren moest.

De Verstratsjes hadden gauw genoeg gesnapt welke bedoeling hij daarmee had, doch zeiden niets: zij grinnikten.

Hun kleine stoet van drieën moest telkens het huis van meneer Dufour voorbij en het geklepper der hoeven over

de straatsteenen lokte de meisjes naar de ramen. De ruiters keken even op en groetten. De meisjes knikten en groetten glimlachend terug. Dat was alles. Maar van beide kanten maakte 't diepen indruk.

't Was jammer voor Raymond, dat Max nu getrouwd en weg was. Zoo had hij eigenlijk geen reden noch aanleiding meer om bij meneer Dufour aan huis te komen. Hij kon het desnoods wel doen, maar op den duur, als het ettelijke malen herhaald werd, zou het toch te sterk opvallen. Trouwens, wat zou hij er wel gaan doen? Hoe zou hij zijn bezoeken rechtvaardigen? De familie zou al spoedig argwaan krijgen en dat wenschte hij in geen geval, want zelf wist hij nog bijlange niet wat hij precies wilde. Hij had enkel het verlangen en, tot een zekeren graad, de behoefte, daar langs te rijden, te groeten en te zien. En wat hij zag, zoo vlug en vluchtig weg, was wel van aard om hem niet geheel onverschillig te laten, maar integendeel om hem daar weer te lokken.

Soms stonden zij alle drie voor 't raam te kijken; andere malen waren er slechts twee; en dikwijls was er maar een. Stond er enkel één, dan kon hij er vast op rekenen: het was Adrienne. Hij zag haar vriendelijk glimlachen met een vurige kleur over haar wangen en met oogen die straalden van emotie. Dat was genoeg voor hem, dat vulde, met een verleidelijk gevoel van zacht geluk, zijn ganschen verderen dag. Meer scheen hij niet te verlangen. Hij wist ook niet of hij wel meer verlangde. Hij had soms het gevoel of hij zoo wel heel lang zou kunnen blijven leven, met niets anders voor zijn voldoening en geluk dan dien vluchtigen groet en dien glimlach van achter de ramen. Hij had er soms een angst voor dat het meer zou

worden en dat er dan een strijd in hem zou komen, die zijn geluk bederven zou. Hij genoot zelfzuchtig van wat de Verstratsjes, met hun toespelingen, in hem opgetooverd hadden.

't Was ook maar beter dat hij nooit eens naar de uitdrukking op het gezicht der beide andere zusters keek, want hij zou wel verbaasd en misschien verschrikt zijn geweest. En nog beter was het, dat hij de gesprekken niet hoorde, die meestal op zijn vluchtige verschijning volgden.

In den beginne ging dat alles heel goed. Die lustige cavalcade onder haar ramen was telkens een opwekkende afwisseling in de doodende saaiheid van haar alledaagsche leven. Maar toen Edmée en vooral toen Clara al spoedig gewaar werd voor wie deze hyppische vertooningen bestemd waren, toen gingen de lippen hangen en de oogen keken nijdig. Zij zeiden wel niets tegen Adrienne, maar zij begonnen meer en meer af te geven op Raymond en op zijn gansche levenswijze. Adrienne hoorde dat aan met gloeiende wangen zonder er iets op te antwoorden, maar zij leed er soms scherp onder en vond haar zusters onaardig en onbillijk in haar oordeel over hem. Zij begreep daarenboven zeer goed dat ze dit alleen deden uit een gevoel van jaloezie en dat stemde haar nog droeviger. Tot scènes kwam het nog niet, doch de vroegere band van innigheid tusschen Adrienne en haar zusters was verbroken.

't Werd als een stille conspiratie om Adrienne heen. Clara en Edmée, die anders nooit zoo bijzonder intiem met elkaar hadden omgegaan, schenen nu voor elkander geen geheimen meer te hebben en hadden 't daarentegen

meestal druk met geheimzinnige gesprekken, waar Adrienne stelselmatig buiten gehouden werd. Kwam Adrienne op zulke oogenblikken in de kamer, dan zwegen zij plots en opvallend, of begonnen over onverschillige dingen te spreken.

Een vrij onverwacht bezoek van Max en zijn vrouw deed die stille hostileit nog duidelijker uitkomen. Max had een bezorgd gezicht, alsof hij innerlijk over iets tobde; en, nadat hij Adrienne tamelijk koel gegroet en eenige banale woorden met haar gewisseld had, wist hij het zoo aan te leggen, dat hij met Clara en Edmée een toertje rond den tuin ging maken, terwijl zijn vrouw bij Adrienne in de huiskamer bleef.

Daar, heelemaal achter in den tuin, waar niemand hen zien of hooren kon, luchtten de beide zusters hartstochtelijk wat haar op het hart lag.

- 't Wordt erg, zei Clara. Om de twee of drie dagen, nu eens met de Verstratsjes, dan weer alleen, komt hij hier onder onze vensters paradeeren. De burens hebben 't natuurlijk al lang gemerkt en lachen er om; het schijnt zelfs, dat het reeds aan 't oor van meneer de pastoor is gekomen.

- Hoe weet ge dat? vroeg Max bruusk.

- Wel,... ik heb het meenen te merken aan de manier waarop hij Adrienne verleden week in de kerk aankeek, antwoordde Clara, door zijn spontane uitvorsching lichtelijk van streek gebracht.

Max bestreek met de linkerhand zijn baard, dien hij aldus naar voren in een punt deed uitstaan. Zijn wenkbrauwen stonden gefronst; zijn oogen hadden een koele, strakke uitdrukking. Hij poogde aan zijn aangezicht iets

energieks te geven. Even scheen hij diep en zwaar na te denken en sprak toen, orakelig.

- Als het hem ernst is, is er niets of weinig tegen in te brengen. Maar alles hangt natuurlijk van de Tantes af.

- Hoo!... Die zullen er geweldig tegen zijn! kreet Clara.

- Waarom? hoe weet ge dat! vroeg hij plotseling weer bruusk, inkwistorisch.

- Wel... om zijn slecht gedrag!... om zijn slecht gezelschap! Dat hebt ge toch ook wel gehoord toen we verleden week bij de Tantes waren, meende Clara.

Opnieuw streek Max zijn baard plechtig in een punt naar voren. Even dacht hij aan 't verleden en aan de grapjes die hij destijds samen met Raymond had uitgehaald. Zijn blik werd koel en verre. Dat was voorbij, alsof het nooit bestaan had. Alleen de toekomst had nog voor hem beteekenis; en die toekomst zag hij in 't verschiet, liefst in een niet al te ver verschiet, vol trots en bekoring. Sinds hij rijk getrouwd was, sinds hij iets van de groote, wijde wereld had gezien en geproefd, sinds hij als een ernstig lid der samenleving was gevestigd en weldra zou vader worden, hadden zich voor hem horizonnen van nieuwe ambitie geopend. Hij was van plan om in het politiek strijdperk te treden: hij wilde provinciaal raadslid en wellicht volksvertegenwoordiger worden. Hij had reeds een paar artikelen over Godsdienst en Vaderlandsliefde in een lokaal blaadje gepubliceerd en eerlang zou hij als redenaar in een politieke vergadering optreden. Hij gloeide van ambitie en, om zijn doel te bereiken, had hij gezag en steun noodig en mochten hem

geen hindernissen worden in den weg gelegd. Een hindernis zou zijn, een ongewenscht huwelijk van een zijner familieleden; een steun daarentegen, een verbintenis die door de Tantes, met het prestige van haar aanzienlijk fortuin, zou worden goedgekeurd.

Tegen Raymond persoonlijk had hij niets; integendeel, ook die bezat fortuin, macht en prestige en kon hem nuttig zijn; maar de Tantes... de Tantes - die beheerschten heel den toestand, zonder haar was niets gedaan. Een huwelijk tegen den zin der Tantes, met het er in besloten dreigement van latere onterving, was eenvoudig ondenkbaar.

- We moeten wachten en zien hoe de dingen zullen loopen, besloot hij eindelijk.

- Maar die opvallende hofmakerij... de opspraak van de menschen! bromde Clara ontevreden.

- Wachten... wachten... herhaalde hij bedaard, met de bewuste verantwoordelijkheid van een die zichzelf tot familiehoofd heeft aangesteld.

- Ik ben van plan papa er over te spreken, zei Clara.

- Doe dat vooral niet! riep hij haast dreigend. Papa is veel te opvliegend, hij zou de zaak bederven! Beloof mij dat ge dat niet doen zult!

Zeer tegen haar zin beloofde Clara voorloopig het niet te zullen doen.

Zij keerden terug naar huis om niet door een al te lang wegblijven Adrienne's argwaan te wekken.

VII.

Max had gesproken van wachten, om aldus tijd te winnen en rustig en bedaard de ontwikkeling van de gebeurtenissen gade te slaan, maar hij vermoedde zeker niet, toen hij, tot innige ergernis van Clara, daarop aandrong, dat bedoelde wachten van zoo buitengewoon korten duur zou zijn.

Op een namiddag, drie dagen na 't bezoek van Max, kwam Vreesken met de oude koets bij meneer Dufour voorgereden en de drie Tantes stapten er moeizaam uit, terwijl Clara, Adrienne en Edmée, die als gewoonlijk, voor haar raam zaten te handwerken, van ontsteltenis haar boeltje weggooiden en naar de deur toe vlogen. Zij beseften dadelijk dat er iets zeer gewichtigs aan de hand moest zijn, want de Tantes kwamen anders nooit zonder vooruit haar bezoek aan te kondigen.

- Wel, tante Clemence, en tante Estelle, en tante Victoire, welk een genoeg u zoo onverwacht te zien! riepen zij alle drie, hoogst verrukt doende. Komt binnen, Tantes, papa is toevallig ook thuis; hij zal zoo blij zijn!

De groote blijdschap van de nichtjes scheen zich niet zoo dadelijk en niet zoo absoluut aan de drie Tantes mee te delen. Het kwam haar voor dat tante Clemence dien

middag een buitengewoon hard en hoekig gezicht had; en tante Victoire hoorden zij heel duidelijk blazen, terwijl haar oogen, buitengewoon nijdig, rechts en links van zich af blikten.. Doch het meest onrustbarende gezicht was zonder twijfel nog dat der goedige tante Estelle, die een soort bevende smeeking in haar brave oogen had, en aldoor maar in een zenuwachtige agitatie, haar bleeke handen open en dicht vouwde.

- Waar is papa, wij zouden hem gaarne willen spreken? - vroeg tante Clemence.

Alsof hij het verzoek gehoord had, werd de deur geopend en meneer Dufour trad binnen.

- Tiens, tiens, tiens! Wat is dat! Quel bon vent vous amène? riep hij verrast, als naar gewoonte Fransch en Vlaamsch door elkaar mengend.

Tante Clemence keek even achterdochtig naar de deur alsof zij indiscretie vreesde. Toen herhaalde zij met fijne, sissende lippen:

- We zouden u eens willen spreken. Is Max hier nog niet?

- Max! riepen zij allen diep verbaasd.

- Ja, ik heb hem gevraagd om ook te komen, siste tante Clemence.

- Zullen wij u dan maar alleen laten? vroeg Clara, die 't benauwd kreeg. En meteen stond zij op.

- Neen, zeker niet, we moeten hier allen samen zijn, zei zeer beslist tante Clemence, met een handgebaar Clara weer op haar stoel duwend.

- Zooals ge wilt, Tante...

- Rien de grave, j'espère? vroeg meneer Dufour wenkbrauwfronsend.

Tante Clemence keek hem aan, doch gaf geen antwoord. Hij pruttelde wat binnensmonds en schokschouderde ongeduldig. Tante Estelle staarde smeekend naar hem, tante Victoire blies en blikte nijdig. De meisjes wisten niet meer hoe zich te houden. Adrienne, met vuurroode wangen, voelde tranen in haar oogen komen zonder dat zij wist waarom.

Een verlichting!... Daar kwam Max op zijn fiets aangereden! Hij zag de heele familie achter de ramen vergaderd en haastte zich binnen.

- Pardon, Tantes, dat ik zoo laat kom; juist toen ik zou vertrekken werd ik door een cliënt opgehouden.

Hij hijgde en transpireerde van zich te haasten en veegde zich het voorhoofd en de slapen met zijn zakdoek af. Hij groette gejaagd zijn vader en zusters en ging zitten.

- Kan niemand ons hooren of afluisteren? vroeg tante Clemence gedempt.

- Niemand, verzekerden zij allen. Max ging nog even, voor alle veiligheid, naar de deur en draaide die in 't slot.

- Ik kom u voor iets waarschuwen, begon geheimzinnig tante Clemence... Iets, dat enkele van u misschien reeds gemerkt hebben of vermoeden... maar dat ge wellicht ook nog niet weet... althans niet zooals wij het weten. Is het u niet opgevallen dat die meneer Raymond, ge weet wel, van de Carvin, hier sinds een tijd zoo dikwijls met zijn nieuwe vrienden, ge weet wel, die Verstratsjes, te paard komt voorbij gereden?

Adrienne, even door tante Clemence vlijmend aangekeken, voelde den grond onder haar voeten wankelen. De anderen bleven stom en stil als beelden, behalve meneer Dufour, die opkeek en zeer gewoon antwoordde:

- Ja, ik heb hem een paar keer zien passeeren, maar...

- Welnu,... weet ge waarom hij hier zooveel passeert? vroeg tante Clemence, haar broer strak aankijkend.

- Neen,... waarom zou het?

- Om 't hof te maken aan een van uw dochters... aan Adrienne! liet tante Clemence nijdig vallen.

Adrienne smoorde een kreet. Allen keken haar met consternatie aan.

- Bo... bo... bo...! Hoe weet ge dat? riep eindelijk meneer Dufour, die eensklaps purperrood geworden was.

- Hoe of we 't weten komt er niet op aan, siste tante Clemence; maar we weten het, we weten het zeer beslist en dat is wel 't voornaamste. Wist gij het?

- Niets... ik wist er in de verste verte niets van! bekende in volle oprechtheid meneer Dufour.

- Wist gij het, Max?

- Ik, Tante... ik... ik wist alleen dat hij hier nogal veel kwam langs gereden, stotterde Max lijkbleek onder zijn donkeren baard.

- Wist gij het, Clara, Adrienne, Edmée?

De meisjes zaten te beven. Zij stamelden onduidelijke antwoorden. Adrienne's mond stond hijgend half open, alsof zij naar haar adem snakke en zij had roode vlekken in 't gezicht.

- Welnu, thans weet ge 't, besloot tante Clemence hard; en meteen weet gij ook wat u te doen staat... ten ware... voegde zij er sissend bij, dat ge met dat mauvais sujet waart ingenomen en genegen hem in de familie op te nemen. Dat zijn dan uw zaken, wij komen u alleen maar waarschuwen. Wat ons betreft,... wij willen er absoluut niets gemeens mee hebben.

- Neen, absoluut niets, gromde tante Victoire.

Tante Estelle zei geen woord, maar zij keek droef smeekend en vouwde haar handen. Er heerschte een oogenblik van doods-benauwde stilte.

- Bo... bo... bo! Dat lijkt mij alles toch wel heel erg overdreven, riep eindelijk meneer Dufour.

- Overdreven!... sputterde tante Clemence, overdreven! Omdat gij niet weet hoe er in 't dorp en overal over gesproken en natuurlijk gelasterd wordt. 't Gaat om de reputatie van uw dochters! 't Gaat om den goeden naam van uw gezin; van de heele familie! Is dat dan niets?

- Wij kunnen hem toch niet beletten hier te paard voorbij te rijden! meende meneer Dufour.

- Neen, natuurlijk niet; maar wat ge wel kunt beletten is dat Clara, en Edmée en vooral Adrienne voor het raam komen staan en hem vriendelijk toeknikken als hij passeert. Dàt, althans, is geheel overbodig.

Tante Clemence had uitgesproken. Zij had gezegd wat ze zeggen wou en haar woorden bleven zwaar van dreiging hangen in de benauwde kamer waar de familie op elkaar gedrongen zat. Waarom ze zoo geladen op Raymond was kwam er minder op aan; dat zat misschien in een obscuur onderbewustzijn 't welk ze zelve niet vermoedde; misschien haatte zij hem om zijn jeugd, om zijn flinke voortvarendheid, om de frissche levensblijheid die van hem uitstraalde en die zij zelve als verdorde oude maagd nooit had gekend; maar hoe dan ook, zij had gesproken en allen begrepen wat het zeggen wilde: geen huwelijk tusschen Adrienne en Raymond, ofwel de vijandschap, de brouille, met als gevolg de latere onterving...

Tante Clemence was opgestaan.

- Ge gaat toch nog niet weg! Ge blijft toch met ons koffie drinken! riepen zij allen.

- Jawel, zij moesten weg; zij kregen zelve koffiebezoek van een paar dames uit haar dorp; zij waren zoo maar ineens vluchtig gekomen, om hen tegen het gevaar te waarschuwen; anders niet.

Zij namen afscheid. Over 't geval werd geen woord meer gerept; er was genoeg gezegd. Zij deden zoo hartelijk als 't maar kon onder de omstandigheden en Max begeleidde haar met opvallende voorkomendheid naar 't rijtuig en hielp er haar in. Vreesken, in elkaar gedoken, groette vluchtig met zijn zweep en de oude caleche ratelde het erf af.

Binnenhuis heerschte een stilte van verslagenheid. In den grond waren Clara en Edmée wel in haar schik met den uitslag, maar in de manier waarop het gebeurd was voelden zij toch iets als een persoonlijke dreiging voor het geval dat zij eenmaal in Adrienne's plaats zouden komen te staan. Adrienne zelf was dadelijk na het vertrek van de Tantes verdwenen en zat op haar kamer te schreien. En meneer Dufour was inwendig woedend, niet zoozeer om de onvoorwaardelijke afkeuring van Raymond als pretendent, maar omdat die afkeuring hem door zijn zusters opgedrongen werd en hij zich tegen haar tyranischen wil niet durfde verzetten.

Max zei niets. Hij zat bleek en ernstig voor zich uit te staren en scheen diep in zichzelf het geval te bestudeeren. Hij rekende met spanning uit welk voor- of nadeel het voor zijn toekomstige carrière zou hebben. Hoe dan ook; voorloopig viel er niet te aarzelen, maar te gehoorzamen.

Eensklaps stond hij op, streek zijn baard puntig naar voren, plooide zijn gezicht tot plechtigen ernst en zei, op beslist, bijna berispelden toon tot Clara en Edmée.

- Dus, in elk geval, niet meer voor de ramen komen staan als hij voorbij rijdt!

Clara had een vlag van verzet. Dat hoeft ge ons waarachtig niet te verwijten! riep ze heftig.

- Ik zeg wat ik zeg, orakelde hij, en keek haar koel aan.

Clara kon zijn toon niet uitstaan. Zij liep de kamer uit en sloeg de deur met een smak dicht. Edmée trok een zuur gezicht en keerde hem den rug toe.

- Bo... bo... bo... bromde gesard meneer Dufour.

VIII.

Toen Raymond twee dagen later met de Verstratsjes te paard voorbij het huis van meneer Dufour kwam paradeeren, was geen levend wezen achter de ramen te bespeuren. Verwonderd keek hij naar de andere vensters en naar de bovenverdieping op en ontwaarde ook daar niemand. Hij veronderstelde dat de meisjes waren uitgegaan en dat hij ze wel bij het terugkeeren zou zien. Doch evenmin bij zijn terugkomst was iemand zichtbaar en Raymond voelde zich werkelijk teleurgesteld, terwijl de Verstratsjes, die zijn dépit wel merkten, in stilte grinnikten.

Reeds den volgenden ochtend was hij daar terug, alleen ditmaal. Alweer geen levend wezen bij de ramen. Raymond begreep er niets van. Hij reed een heel eind, kwam terug, zag nogmaals niemand. Het kwam hem voor of een paar lui uit de buurt hem spottend nakeken. Toen hij twee dagen later nog eens passeerde en alweer niemand ontwaarde, begreep hij dat er iets gebeurd moest zijn. Maar wat? Hoe zou hij er achter komen? Er was geen enkele aanleiding voor hem om bij de familie Dufour op bezoek te gaan. 't Zou gek zijn als hij 't deed. Als Max daar nog woonde, ja dan!... Max!... Als hij eens naar Max toe ging? Eigenlijk had hij 't reeds lang moeten doen! Hij was hem een bezoek verschuldigd; sinds zijn huwelijk had hij hem nog niet eenmaal opgezocht. Daar zou hij zonder

twijfel iets vernemen, indien er althans iets te vernemen was.

Na eenige aarzeling liet hij op een namiddag zijn dogcartje aanspannen en reed met Jan naar 't klein, naburig stadje waar Max nu woonde.

Het was een mooie, zonnige, frissche vroege-lentedag. Er was nog nergens groen, behalve in de weilanden, maar de lucht hing vol luwte en de lijsters en de merels zongen alsof het volop zomer was. Het karretje draafde over den blonden grintweg langs t' kanaal en Impikoko liep uitgelaten mede, zijn roze tong hijgflappend uit den bek.

Hij wilde weten; hij moest weten! Zijn gevoel voor Adrienne, door tegenkating geprikkeld, nam vaster, sterker vormen aan. Hij wist nu beter wat hij wilde; hij werd opgewekt tot den strijd. 't Werd liefde, echte liefde in hem!

Hij zag algauw in het verschiet de torens en fabriek-schoorsteen van het stadje; hij reed over een ophaalbrug die in haar hengsels dreunde; hij kwam in een lange, breede straat.

Hij kende 't nummer... nummer 72. De even getallen waren rechts en hij reed langzaam langs de huizen, kijkend 58, 60, 62, 64... een dwarsstraat, twee woningen zonder zichtbaar nummer en dan opeens 72, een banaal nieuw gebouw met blinkende, witte steentjes en een koperen plaat op de zwaar eiken deur... hij was er!

Hij wipte uit het rijtuigje en belde aan.

- Meneer thuis? vroeg hij aan 't meisje dat kwam open doen. Doch hij hoefde niet eens op het antwoord te wachten: Max zelf kwam juist uit een deur en zag hem op den drempel staan.

- Bonjour, Max, ik kom u eens opzoeken! riep hij.

- Kom binnen, kon binnen... zei Max naar hem toe gaande en hem, met een soort aarzeling en gegeneerden glimlach, de hand reikend.

De koelheid van 't onthaal viel Raymond dadelijk op.

- Geneer ik u niet? vroeg hij twijfelend.

- Neen, neen, ik heb wel even tijd, antwoordde Max als 't ware met inspanning; en duwde een deur open.

Zij stonden in een salon, somberig door te zware gordijnen, druk gemeubileerd met te veel rood en koper aan tafels en stoelen en te veel verguldsel om de lijsten aan de wanden. Raymond zag vlug een enorm portret van den Paus, tegenover de portretten van Marie en Max in bruiloftsgewaad. Op een étagère, tusschen potjes en vaasjes, prijkten in kleiner formaat de foto's van heel de verdere familie.

- Ga zitten! Wilt ge 'n glas wijn drinken? vroeg Max.

- Merci! antwoordde Raymond; ik gebruik nooit iets in den namiddag. Ik ben maar eens komen zien hoe ge hier woont en hoe ge 't stelt.

- Goed, zei Max droog.

- En Marie?

- Ook goed!

Er was een stilte. Zij keken elkander in de oogen en voelden de drukking van wat zij voor elkaar verzwegen. Max' blik was koel, strak en ernstig. Hij puntte even zijn baard naar voren en keek door een der ramen in de straat.

- En thuis!... hoe gaat het daar? vroeg eindelijk Raymond.

- Bij papa? meende Max.

- Ja.

- Ook goed, voor zoover ik weet, maar...

Hij zweeg, keek zijn vroegeren vriend plechtig aan.

- Maar...? herhaalde deze angstig.

- Wel, zei Max, er is iets... en eigenlijk ben ik blij dat ge gekomen zijt, want ik wou u er over spreken.

- Wat is het? vroeg Raymond.

- Ge moogt het mij niet kwalijk nemen, zei Max, maar het is naar aanleiding van uw paardrijden vóór het huis, met de Verstratsjes.

- Hoe zoo?

- Wel,... de burens hebben opgemerkt dat ge daar zoo dikwijls langs komt, er is over gebabbeld; 't is ter oore gekomen van de Tantes en... ge begrijpt, niet waar?...

Raymond begreep... Hij begreep ineens alles... Hij begreep nu lumineus waarbij het kwam dat hij Adrienne niet meer aan het raam gezien had. De Tantes hadden een hekel aan hem, dat kon hij reeds merken op het bruiloftsfeest en hadden haar veto gesteld. Hij behoefde niets verder te hooren, hij wist en begreep alles. Zenuwachtig stond hij op, stak Max de hand toe.

- Neem mij niet kwalijk, zei hij. Ik... ik maak u wel mijn excuses...

- Gij hoeft geen excuses te maken, meende Max. Alleen, als ge mij een plezier wilt doen... vertoon u wat minder te paard, onder de ramen, terwille van de opspraak... Begrijpt?

- Wees gerust, zei Raymond vastberaden; men zal er mij niet meer zien. Adieu... adieu.

- We blijven toch vrienden? hoopte Max hem tot de voordeur vergezellend.

- Waarom niet...? Waarom niet...? Wij hebben el-

kander niets te verwijten. Wel mijn groeten aan Marie, zei hij nog haastig.

En meteen wipte hij op 't rijtuig en was weg.

Zijn eerste gevoel toen hij weer met volle longen de vrije lucht inademde was een wonderbare kalmte. Ken kalmte van bevrijding, van verlossing, zooals iemand voelen moet die ongedeerd aan een doodelijk gevaar ontsnapt is. Het juichte en jubelde in hem op; het was of hij, in plaats van hoon, een hulde had ontvangen. Eerst na een heele poos werd hij zich bewust, dat het zijn gekrenkte trots was die aldus zijn gevoelens stemde. Wel zoo, de Tantes vonden hem niet goed genoeg voor een harer nichtjes! Best zoo, hij zou dat nichtje kalmpjes met rust laten. Gelukkig... tienmaal gelukkig dat hij nog niets positiefs in die richting gewaagd had! Paardrijden onder haar ramen, wat had zulks te beteekenen? Iedereen had het recht om daar te komen paardrijden. Was dat misschien een bepaalde liefdesverklaring?... een formeele huwelijksaanvraag? Hij moest gulhartig lachen om die gekke onderstelling; hij lachte er hardop om in het rijtuig, tot diepe verbazing van Jan, die allervreemdst opkeek, een kleur kreeg en ook stilletjes begon te lachen.

- 'K geleuve dat ge leute hêt, meneere, waagde de knecht op bescheiden toon.

- Joajik, Jan! 'k hê leute, antwoordde Raymond, die toch wel eenigszins onthutst was door zijn eigen onbewaakte uitbarsting van lachpret. Es 't nie beter van te lachen dan te schriemen! voegde hij er als een soort verontschuldiging aan toe.

- Ha! da es zeker, meneere! beaamde Jan.

Zoodra zij op de Carvin terug waren, liep Raymond

naar de keuken toe en zei tot Manse.

- Manse, 'k hèn honger van den oavend. Hèn-je nie wa lekkers t' eten?
- Wilt-e cipieren hèn? vroeg Manse met stralende oogen.
- Het-e gij cipieren in huis? riep hij verrast.
- Joajik! 'k hèn cipieren in huis, en goeje, zille! pochte zij. Hoe wilt ge z'hen!

Gebakken, mee jonge irrewetsjes! Moar ze zijn uit 'n deuze...!

- Wattede!... de cipieren! gilde hij ondeugend.
- Zij-je nou toch zot! proestlachte zij, met een gebaar van den elleboog.

D'irrewetsjes! Moar ze zijn zeu goed of vesch!

- Veuruit dan moar! lachte hij opgeruimd.

Hij at zijn 'cipieren' met smaak en dronk er een driekwart flesch van zijn fijnsten Bourgogne bij.

- Wilt-e nou nog een schelleken hoazepatee hèn? vroeg Manse van op den drempel der keukendeur.

- Joajik, geef moar op!

Hij at nog twee stukjes pâté en gebruikte de rest van zijn flesch. Licht duizelig en welgedaan, strekte hij zich met een fijne sigaar voor het vuur in zijn leunstoel uit.

- De Tantes!... De Tantes!... grinnikte hij spottend in zichzelf.

Hij nam zijn krant, maar hij begreep niet wat hij las. Het was ook niet de moeite waard van te begrijpen wat de krant vertelde. Hij sloot zijn oogen en dommelde zachtjes in slaap.

Hij droomde en had vreemde vizioenen. Het kwam hem voor of hij droeve jammerklachten hoorde en of hij wezens om zich heen zag in diepe smart en tranen. Het

waren vrouwen, het was vooral één vrouw, maar wat hij ook deed, hij kon haar gezicht niet zien, noch haar herkennen.

Hij scheen te weten wie zij was en kon haar naam niet vinden. Hij draaide om haar heen; hij sprak haar smeekend en weldra ook schreiend aan, maar telkens wendde zij zich van hem af en verborg het snikkend hoofd in haar bevende handen. Hij wilde haar volgen en zij verbood het hem; hij riep haar bij zich en zij weigerde te komen. Zij was de Smart en de Droefheid op zichzelf; de hopelooze smart die niets dan lijden kennen mag.

Hij schrikte pijnlijk wakker. Zijn verwilderde oogen zochten om zich heen het kwellend beeld der nachtmerrie. Hij zag niets dan de gewone en bekende voorwerpen die hem elken dag omringden, maar buiten in den nacht hoorde hij iets als een langgerekt en klagelijk geloei, terwijl iemand, op den drempel van de keuken, in een plotsen schaterlach scheen uit te barsten.

- Manse! Wat doe-je gij doar? riep hij onthutst.

- Zeg ons liever wat dat-e gij doet? lachte Manse. Azeu roepen en laweid moaken! G'hebt gij zeker hardop gedreumd?

Hij richtte zich in zijn zetel op, keek haar verwezen aan, luisterde met angstoogen naar het geloei, buiten. in den nacht.

- Wat es da toch, vroeg hij?

- Heurt-e gij niet dat 't woait? spotte Manse. Ge sloapt gij nog altijd veurt, geleuf ik!

- Woaien! zei hij. Sedert wanneer? Hoe loat es 't?

- Koart noar den tienen! K'hè al te weege geweest van ou wakker te moaken. 't Es tijd om te goan sloopen.

Boven, op zijn kamer, hoorde hij nog duidelijker het toenemende loeien van den wind. Dat moest zoo al meteens zijn opgekomen, terwijl hij bij 't vuur zat te slapen en nu begreep hij welke klaag- en jammergeluiden hij in zijn droom gehoord had. Het was de wind die opstak en met bijna menschelijke stemmen om het huis heen joeg en loeide.

Hij duwde een van zijn vensterluiken open en staarde in den nacht. De wind kwam om den hoek van 't huis uit het Zuid-Westen en deed de naakte kruinen van de boomen sidderen en sissen. Hij kwam van verre, van heel, heel verre uit de sombere, holle diepten van den nacht aangrollen en op de bleeke muren van Carvin beukte hij met geweld en scheen de maan wild voor zich uit te jagen tusschen de van elkaar gescheurde wolkenflarden. Hol klotste 't water van de sloot, alsof het in een kelder werd dooreengeschommeld.

Raymond bleef starend kijken en dacht nu weer aan de gebeurtenissen van den dag. En voor het eerst drong diep in hem door het beeld van haar, die de aanleiding en oorzaak van 't gebeurde was. Hoe kwam het dat hij eerst nu aan Adrienne dacht! Dat hij eerst nu zich afvroeg hoe of zij op den onverwachten slag gereageerd had? Hield hij dan niets van haar, dat hij geen oogenblik aan h     droefheid en h     lijden had gedacht; dat hij alleen gevoeld had den scherpen angel der vernedering hem door de Tantes aangedaan?... Hij voelde 't nu ineens heel diep, het hart vol wroeging en verwijt. Hij voelde wat zij lijden moest en hoe troosteloos het om haar heen zou zijn, waar niemand was die haar zou opbeuren en steunen. Hoe moest dat nu met haar en hem? Was dat nu uit, voor altijd

uit? Zouden zij elkaar nu nooit meer zien, nooit meer zelfs een onschuldigen groet, een glimlach met elkander wisselen?... In den stormenden nacht dacht hij aan haar en zijn onstuimige gevoelens vlogen als 't ware op de vleugelen van den wind naar haar toe. De klachten en de snikken die hij in zijn droom gehoord had, het waren haar en zijn klachten en snikken, het was de loeiende noodkreet van twee zielen, die men ruw en onbarmhartig van elkaar gescheiden had en die elkander wilden en moesten terugvinden. Het moest... het moest...! Dat was geen slot, geen einde...! Niet vreemden, zij zelven moesten weten wat zij wilden, hoe zij hun leven zouden schikken!

Zijn oogen staarden hard en strak van wilskracht; zijn lippen beefden. Hij zou... hij wilde! 't Was zijn recht, zijn plicht. Het gromde in zijn binnenste van onstuimigheid zooals het gromde in den nacht van storm; krachten waren ontketend die zich niet meer lieten binden.

Zijn besluit was genomen. Hij wilde en zou weten! Hij kon haar niet meer zien, maar hij kon een middel vinden om haar een brief te doen geworden. Hij zou haar schrijven!

Met een ruk sloot hij het luik en ging aan zijn schrijftafel zitten. Hij schreef en schreef... 't was zijn ziel zelve die hem de gevoelens ingaf en de woorden dicteerde. Hij handelde zonder de minste aarzeling; hij kon niet anders.

De nacht veranderde in niets zijn vaste voornemens. Hij las den volgenden ochtend nog eens over wat hij geschreven had en wist er niets aan te wijzigen. Hij vroeg om haar ergens alleen te kunnen spreken, om het even wanneer, om het even waar. Over de post wou hij den brief niet verzenden; hij mocht in verkeerde handen terecht komen.

Na heel wat aarzelen, wikken en wegen, kocht hij, voor een zeer milde gift en 'op een eeuwig zwijgen' Floorke, meneer Dufour's koetsiertje om. Die zou, in 't diepste geheim, zoodra zich een goede gelegenheid voordeed, den brief aan Adrienne overhandigen.

Het duurde een week vooraleer Floorke, op een valavond, met het antwoord bij Raymond aankwam.

Het was kort, slechts een paar regeltjes, met bevende hand geschreven. Maar welk een lijden en een liefde in die enkele regeltjes!

- Zij had hem lief... lief... meer dan ze zeggen kon; maar zij durfde niet... neen... zij durfde niet ergens in 't geheim bij hem komen. Zij smeekte hem niet meer te schrijven en ook niet meer te pogen haar te zien, maar te wachten... te wachten tot later in de hoop op betere tijden. Zij zou hem trouw blijven; hem nooit, nooit, vergeten, daar mocht hij vast op rekenen.

Met een zwaren zucht, als van verlichting, verstopte Raymond het briefje in zijn zak. Hoe was dat nu? Voelde hij zich teleurgesteld; of was hij tevreden? Hij voelde rust, eensklaps groote, diepe rust. Zij had hem lief, en wist dat hij ook haar liefhad; dat was een mijlpaal, een baken, een zekerheid. Wachten... ja, hij zou wachten. Gisteren nog voelde hij zenuwachtige haast; nu was het eensklaps kalm in hem; hij kon wachten...

Het was een stille, zachte avond, met teer oranje en roze en grijs laag in het Westen; de vogels zongen in den tuin, de eerste blaadjes kiemden; er hing belofte en liefde in de lucht.

Ja, hij zou wachten,... wachten.

IX.

Zoo kwam de lente en de zomer. Het leven ging zijn gang, in stille eentonigheid. Meneer Dufour had zijn gewone renteniers-bezigheden, die niet veel van zijn werkkraft vergden; de meisjes zaten met haar handwerk voor de ramen en gingen tweemaal daags ter kerk; en van het andere, dat hen allen zoozeer ontsteld had, werd niet meer gesproken. Adrienne hield haar geheim in 't diepste van haar ziel verborgen en koesterde toekomstdroomen; en Raymond vertoonde zich niet meer te paard, met de Verstratsjes, onder haar vensters.

Wat hij deed en wat er van hem gewerd, wist zij niet: Hij gehoorzaamde trouw aan haar verlangen.

Tegen het einde van den zomer werd Marie's kind geboren: een zoon! Dat was een heerlijkheid en een geluk; juist wat ze allebei zoo vurig gewenscht hadden! Alles was zoo goed en zoo gemakkelijk gegaan en Max kwam zelf, op zijn fiets, de blijde tijding aanbrengen. Zij waren allen in opgewonden verrukking en vroegen wie peter en meter zou zijn en onder welken naam het kind gedoopt zou worden.

- Ik kwam u vragen als peter, papa, antwoordde Max.

- Da's goed! zei meneer Dufour, die ontroerd was en even droog slikte. En als meter?...

- Tante Clemence. Ik hoop dat ze zal willen. Ik moet het haar althans aanbieden. Ik rijd er zoo meteen naartoe.

Allen knikten onvoorwaardelijk goedkeurend. Dat was geheel zooals het hoorde. En de naam... de naam?... vroegen zij nieuwsgierig.

Even krabde Max bezorgd in zijn haar en zijn gezicht trok een grimas.

- Wat dat betreft heb ik met Marie eenige moeite gehad, zei hij. Zij wou het absoluut Sylvain heeten, omdat ze dien naam zoo mooi vindt. Ik heb haar eindelijk doen begrijpen dat dat niet kon, dat we 't uit égards voor Tante, haar naam moesten geven. Clement dus, zei Max glimlachend, met als tweeden naam dien van papa: Louis, en als derden naam, om ook Marie tevreden te stellen: Sylvain. Clement Louis Sylvain Dufour, dus. Dat klinkt volstrekt niet onaardig.

Zij waren het allen volkomen daarmee eens. Meneer Dufour, zeer ontroerd, kuchte schor en wreef aan zijn oogen. De meisjes waren een en al opgetogenheid en verteedering en wilden dadelijk moeder en kind gaan zien. Meneer Dufour moest er in toestemmen dat Floorke zonder verwijl den landauwer inspande, terwijl Max in allerijl naar Tantes toe reed.

Tante Clemence was werkelijk zeer verrast en verblijd en stemde dadelijk geestdriftig toe. Haar hard gezicht ontloek in een glimlach die er heelemaal niet bij paste en bijna op een grimas leek. Ook Tante Estelle sloeg haar handen samen van ontroering en zelfs tante Victoire had een zwijgend gegrinnik van goedkeuring. Zij trakteerden Max op een glas port en haalden een kistje sigaren te voor-

schijn, wat nog nooit gebeurd was. Max wist niet eens dat zij er hadden en manifesteerde verrukt-glimlachend zijn verrassing.

- 't Is voor meneer de Pastoor als hij ons komt bezoeken, antwoordde tante Clemence deftig, bijna plechtig.

Onder het drinken van zijn glaasje port, vroegen zij hem hoe of het nu gesteld was met Adrienne en of ze zich nog eenigszins gelegen liet aan dien meneer daar... ge weet wel,... die... Raymond, van de Carvin.

- O, absoluut niet meer... dat is heelemaal uit en vergeten, verzekerde Max.

- Gelukkig, zei tante Clemence op hooghartigen toon. Tante Estelle vouwde haar handen en keek smachtend: tante Victoire blies even en blikte nijdig van zich af.

Hij kreeg een tweede glaasje port en bij 't vertrekken moest hij enkele sigaren in zijn zak stoppen.

- En met de politiek, hoe is 't daarmee gesteld? vroeg tante Clemence.

- Goed Tante; ik denk wel dat ik in October tot provinciaal raadslid zal gekozen worden.

Tante Clemence knikte ernstig met het hoofd.

- 't Zou wel een groote eer voor de familie zijn, meende zij.

- 't Is ook de weg om wellicht verder te komen, zei hij, gemaakt nederig.

Ernstig-instemmend hoofdknikten zij alle drie.

De doopsplechtigheid in 't kleine stadje, was iets buitengewoons. Alle drie de Tantes waren meegekomen en Tante Clemence hield haar petekind over de doopvont alsof zij 't kind Gods-zelf in haar armen droeg. Tante Estelle

schreide. Tante Clemence keek haar streng-berispand aan, maar zij kon 't niet helpen: de ontroering overweldigde haar. Tante Victoire hield zich goed. Alleen kreeg zij een soort van afkeergrijns toen 't wicht begon te huilen. Meneer Dufour stond er onhandig bij, niet goed wetend welke houding aan te nemen. De drie nichtjes, zeer onder den indruk, bleven roerloos, met groote oogen, op een afstand.

Bij Max aan huis, was 't een verteederend feestje. Marie was reeds zoo goed hersteld, dat zij, behalve haar familieleden, ook eenige intieme kennissen kon ontvangen en die omringden haar bed, waarin zij zalig lag te glimlachen, met haar kindje naast zich. Het mormel werd bewonderd, er werden gelijkenissen gevonden en af en toe drukte Marie het zacht tegen zich aan en zoende het met een innigheid zooals alleen een moeder kan. Toen stonden de Tantes en de nichtjes daar even bij als vreemden. Toen lag er als 't ware, voor een oogenblik, een afgrond tusschen die jonge moeder en die andere, verdorde vrouwen. En ook de mannen voelden er zich niet op hun plaats, en stonden er een wijl als indringers, bijna als vage schuldigen. De heilige atmosfeer der moederschap heerschte... Alleen de moeder en het kind bestonden, al het andere was maar toeval, bijzaak.

Zij bleven niet te lang; Marie mocht niet vermoeid worden. Max begeleidde hen stilletjes uit de kamer en daar, op een tafeltje, lagen prachtdoozen met dragees en pralines, uit vrijgeveige beurs door Tante Clemence voor de bezoeksters geschonken.

Het was een dag van louter vreugde en geluk, vol harmonie en zacht-ontroerde stemming.

X.

De laatste haverschoofjes stonden als grijsgele dwergjes op de kaal-geschoren stoppelvelden. De dagen werden korter en de lieve zomervogels waren henen. De herfst was in aantocht, met goud in de kruinen der boomen en met avondhemelen van apotheose in 't Westen.

Op de Carvin had Raymond zijn zomer doorleefd in afwachting. In afwachting van wat? Hij wist het zelf niet goed. In afwachting...

Hij had gehoorzaamd aan 't uitdrukkelijk verlangen van Adrienne. Hij had niet meer geschreven; niet meer gepoogd haar weer te zien.

Toch had hij haar gezien. Hij zag haar elke week 's zondags, in de mis. Hij zat op een afstand van haar, op een plaats vanwaar hij haar goed zien kon en van verre wisselde hij met haar een sprekenden blik. Dat was genoeg. Die blik zei alles. Hij ging er mee naar huis, versterkt, tot den volgenden zondag.

Dat duurde zoo den heelen zomer. Hij had zijn bezigheden, hij reed geregeld paard met de Verstratsjes, de weken vlogen om zonder dat hij 't merkte. Maar nu de winter naderde, nu de dagen korter werden en de avonden reeds lang, nu zat hij soms te peinzen en te mijmeren en voelde de eenzaamheid zijns levens.

Wachten... hoe lang nog? Moest hij nu nog gansch den langen winter wachten?... en na den winter weer de lente en den zomer... en zoo voort... hoe lang?... hoe lang?... Een ongeduld dat toenam maakte hem zenuwachtig, het ergerde en prikkelde hem; zoo zag hij nooit een uitkomst.

Waarom nu eigenlijk nog langer wachten... en waarop eigenlijk gewacht?... Op een ommekeer in de gezindheid van de Tantes?... Of op den dood der Tantes! Maar die stugge, oude vrijsters, die een ongemotiveerden, en des te scherperen hekel aan hem hadden, zouden nooit van meening veranderen en wellicht nog lange jaren blijven leven; het was onzin en zelfbedrog daarop te wachten.

Wat kon het hem ook schelen en wat had hij haar en haar eventueele erfenis van noode? Hij bezat immers ruim genoeg van zichzelf en kon trouwen wanneer en met wie hij ook wilde.

Daar moest een eind aan komen. Hij had nu lang genoeg gewacht en zou den wil der Tantes trotseeren. Hij kon het niet langer uitstaan dat die drie oude gedrochten als 't ware over zijn eigen leven en zijn eigen vrijen wil beschikten. Het gaf hem meer en meer een gevoel van onuitstaanbare vernedering, het krenkte hem tot in het diepste van zijn eigenwaarde en hij nam het besluit den wil van Adrienne niet langer te eerbiedigen. Hij schreef haar dat het zoo niet langer duren kon en dat hij haar moest en wilde zien en spreken. Hij was precies en categorisch en stelde haar een plaats en uur van samenkomst. 'Overmorgen avond, klokslag zeven', zoo schreef hij haar, zal ik achter de haag van uw tuin op u staan te wachten, daar waar een der paden van uw tuin dicht langs bedoelde haag heen loopt. Ik twijfel er niet aan of gij kunt,

als gij wilt, op dat uur al was 't ook maar voor enkele minuten bij mij komen. Ik moet u zien en even met u spreken. Zoo kan en zoo wil ik niet langer blijven leven. Ik smeeek u, kom, al was 't maar als een weerlicht. Zijt gij er overmorgen niet, dan zal ik den volgenden dag op 't zelfde uur terugkomen, en zoo voort en zoo voort, tot ik u eindelijk zie. Kom dus! Kom!

Op den gestelden dag, even voor 't gestelde uur was hij op de door hem aangewezen plaats. Het was een stille, donkere vooravond, zonder maan noch sterren. De eenzame landweg liep achter de tuinen en de huizen om; er stonden daar enkele heesters, waarachter hij zich desnoods kon verschuilen. De lucht, een ietsje kil, dreigde naar regen.

Hij hoorde de zeven harde, trage slagen als de hamer van het noodlot van den kerktoren vallen. Zijn oogen sperden zich open en staarden in het duistere door een gat in de haag; zijn gehoor was gespist naar het minste geluid dat komen zou.

Hij stond en wachtte. Hij betastte de bladerlooze twijgjes van de haag, die kil en klam aanvoelden. Zijn oogen, van lieverlede aan de duisternis gewend, ontwaarden vagelijk achter een struik, het bleeke pad in meneer Dufour's tuin. Hij bedwong zijn adem, het ruischte in zijn slapen; hij voelde en hoorde als 't ware, zijn hart hameren.

Zoo stond hij roerloos, enkele minuten. Zou ze komen? Zou ze niet? Stilaan zakte de onstuimigheid der emotie in hem neer. Hij dacht niet dat ze komen zou. Hij voelde nu te zeer gewaagd voor haar, wat hem eerst zoo gemakkelijk en natuurlijk scheen. Misschien was 't beter dat ze maar niet kwam. Het was te zeer gewaagd. Hij rekende

niet meer op haar en met gestilde zinnen keek hij alvast om, om te vertrekken, toen hij een vaag en vlug geritsel hoorde. Dat geritsel hield plotseling op en een donkere schim stond vóór hem, aan den overkant der haag.

- Adrienne! riep hij schor. En machinaal, zonder nadenken, brak hij door de haag, vloog naar haar toe en sloot haar in zijn armen.

- Laat mij los! Laat mij los! Ik moet weg, hijgde zij schor.

- Adrienne! slaakte hij onstuimig, Adrienne! Adrienne! En hij knelde haar tegen zich aan als om haar te breken en drukte wilde zoenen op haar mond en wangen.

- Laat mij los! Ik moet weg! herhaalde zij stikkend.

- Ge zijt hier nog maar! Blijf een minuut... een seconde! weeklaagde hij.

- Ik mag niet, ik durf niet, ze zouden kunnen naar mij zoeken.

- Zeg mij dan ten minste wanneer ik mag terugkomen?

- Ik weet het niet! Ga weg! Ga weg! Ik durf niet!

- Ik kom morgen terug! riep hij beslist, haar loslatend.

- Ge moogt niet!

- Overmorgen?

- Ge moogt niet!

- Ik moet! Ik wil! Ik zal u schrijven!

Zij was reeds weg.

- Adrienne!... riep hij haar na.

Hijgend bleef ze staan.

- Houdt ge van mij?

- Oo...! hoorde hij enkel. En meteen was ze weg, in den nacht versmolten.

Hij bleef daar nog een heele poos volkomen roerloos staan of hij verwachtte dat ze nog terug zou keeren. Het was zoo vreemd in hem, zoo heel vreemd - stil opeens. 't Was of hij helder-wakker droomde... Was ze daar wel geweest... of was 't slechts een illusie?... En waarom was ze zoo ineens weer weggevlucht, of ze door een misdadiger werd aangerand? Wat had hij wel aan zoo'n samenkomst... aan zoo'n Tantalus-foltering?

Hij streek de hand over zijn voorhoofd, als om een naar vizioen te verjagen. Al zijn hartstocht was ineens weer neergezakt; hij stond daar zoo nuchter, bijna als een kwajongen, die een ongeoorloofde streek heeft uitgehaald. Hij schaamde zich zooals hij daar nu stond; hij schaamde zich bij de gedachte dat iemand hem daar zien zou en als een dief sloop hij weer door de heg, waarvan hij met zorg de weggedrongen twijgjes weer dichthaalde. Hij ademde eerst vrij toen hij weer op den gewonen steenweg was waar iedereen mocht loopen.

XI.

Hij verweet aan Adrienne haar overijlde en angstige vlucht, maar hij vermoedde niet wat zij had uitgestaan alvorens zij 't zooverre bracht als tot bij hem te komen.

In de volle vrijheid van zijn eigen leven kon hij zich niet verplaatsen in den zielestrijd van een jong meisje, die onder allerhande dwang en vooroordeelen is opgevoed en grootgebracht. Hij vermoedde niet welk een enormen stap het voor haar was geweest, tegen al haar vastgeankerde principes in, aan zijn oproep gehoor te geven. Wanneer ze daar helder en kalm over nadacht vond ze haar daad als die van een straatmeid, een daad die Martha, haar dienstmeisje, daar was ze zeker van, nooit zou gewaagd hebben.

Tienmaal, honderdmaal, had ze het denkbeeld verre van zich afgeworpen en vast besloten in zichzelf gezegd: ik zal niet gaan. Doch haar liefde was te sterk geweest; zij was bezweken en dat verweet ze zich nu als een schandelijke misdaad, als een verraad tegenover haar vader en haar gansche familie.

Zij lag daarover na te denken en te rillen in haar bed en zij voelde een soort afschuw van zichzelf. Zijn wilde zoenen brandden nog op haar lippen en zij wist niet wat

overweldigender was: de duizeling-wekkende hartstocht van het gesmaakte genot, of de horreur van het gesmaakt te hebben. Indien nu op dat oogenblik haar vader of haar zusters bij haar sponde waren komen staan en haar gevraagd hadden wat zij gedaan had, dan zou zij alles bekend hebben en zich gedwee, bijna met vreugde, aan hun verdiende verachting en zware straffen onderworpen hebben. In de overdreven nauwgezetheid van haar naïef geweten voelde zij zich moreel en zelfs bijna lichamelijk verloren en in haar radeloosheid zag zij geen andere uitkomst dan de biecht, de onvoorwaardelijke overgave en algeheele schuldbekentenis aan het vertrouwen van haar biechtvader.

Zij lag daar heel den nacht over te tobben en toen de eerste schemering van den dageraad den rand van haar gordijnen tintte, was haar besluit genomen.

Zij stond op, kleepte zich haastig aan en kwam heel stil beneden. Martha was reeds in de keuken bezig met het vuur aan te maken en zij keek verbaasd en bijkans verschrikt op bij Adrienne's ontijdige verschijning. Maar toen Adrienne haar eenvoudig zei dat zij ter biecht wou, nam zij dat weer heel natuurlijk op. Het gebeurde wel meer, zoo heel op 't onverwacht. Wanneer een der meisjes vreesde dat zij gezondigd had, hetzij in daden, hetzij in gedachten, ging zij wel eens vroeg in den ochtend haar biechtvader raadplegen.

Adrienne repte zich. Zij vreesde reeds te laat te komen. Gelukkig was zij nog op tijd. Toen zij in de kille, schemerige kerk kwam, waar slechts enkele lichtjes weemoedig brandden, zag zij dadelijk een drietal vrouwen in zwarten kapmantel bij den biechtstoel zitten. Zij schoof

in de rij en wachtte. Zij vouwde haar handen en bad met innige vroomheid, het hoofd diep neergebogen. Een vrouw kwam uit den biechtstoel, een andere vrouw nam hare plaats, Adrienne schoof op.

Toen kwam haar beurt. Met wankelende schreden beklom zij het trapje, knielde op het harde bankje neer. Het tralielukkigje was gesloten. Meneer de pastoor hoorde de biecht van een andere penitente aan de overzijde. Dat duurde zoo een heele poos. Adrienne voelde haar wangen gloeien en haar slapen bonzen. Eindelijk schoof het luikje open.

Door de traliën zag Adrienne meneer de pastoor in zijn geplisseerd wit koorhemd zitten. Zijn oogen waren dicht, zijn handen gevouwen. Hij bad. Een fijne, wit-linnen zakdoek lag over zijn zware borst.

Hij opende zijn oogen en keek haar met een zacht-ernstige uitdrukking aan.

Hij luisterde, het hoofd naar het luikje geheld, de witte hand beschuttend voor zijn oogen. Hij liet haar zonder onderbreking spreken, maar af en toe ontsnapte hem een zucht en maakten zijne schouders een beweging, alsof hij nu en dan wel, door hare bekentenis, tot in het diepste van zijn wezen werd geschokt. Toen zij eindelijk zweeg lichtte hij langzaam zijne hand van voor zijn oogen weg, keek haar weer zacht en ernstig aan en fluisterde:

- Gij hebt zwaar gezondigd, ik kan u enkel absolutie geven als gij diep berouw voelt en het vast voornemen hebt niet weder in de zonde te vervallen.

- Ik heb berouw en ik beloof het, snikte zij.

Hij vroeg haar niet wie de verleider was. Misschien wist

of raadde hij het wel, maar hij hoefde 't niet te weten. Hij sprak haar over hare plichten en over de snoodheid van haar bedrog. Weer vouwde hij zijn handen, sloot zijn oogen en verdiepte zich in eene lange bede. In stilte zat Adrienne te schreien. Er was als 't ware iets in haar gebroken. Hij keek op en zag, met een soort schrik, haar tranen. Hij sprak haar stille troostwoorden toe. Zij moest bidden en hopen. Alles kon nog goed komen, onze lieve Heer zou zich over haar ontfermen.

Voor de derde maal sloot hij zijn oogen, vouwde zijn handen en murmelde eenige Latijnsche woorden waarvan zij den zin niet verstond, maar die als een verzachtende lafenis over haar neerkwamen. Hij lei haar een penitentie op, schetste met de hand een kruisje en schoof zacht het luikje dicht. Met diep gebogen hoofd rees zij overeind en ging weer plaats nemen op haar stoel.

XII.

Raymond was een van die menschen van het gemakkelijke, lichte leven, die weinig aan strijd of tegenkating gewend zijn. Hij was niet dom; hij was praktisch-intelligent zonder meer en stelde doorgaans aan 't leven geen grootere of hoogere eischen dan deze welke zonder veel moeite voor hem te bereiken waren. Kwam er toevallig in dat wat hij bereikbaar achtte, tegenspoed of weerspanningheid, dan ontwaakte plotseling in hem een combativiteit en een volharding die men allerminst bij hem verwacht zou hebben. Een onhandelbaar paard, was een paard dat hij tot elken prijs, door taaigheid en geduld, zou weten te temmen; een hond, die weigerde te gehoorzamen, was een hond dien hij gehoorzaamheid zou leeren. Ruw werd hij nooit, maar taaig volhoudend met al de krachten van zijn sterk en oergezonde wezen. Wat hij eenmaal wilde, moest hij hebben.

Hij wilde en moest Adrienne hebben!... Die liefde, zoo luchtigjes door de toespelingen der Verstratsjes in hem opgewekt; die liefde, die misschien van zelf zou zijn uitgebloeid zooals ze was ontloken, was nu, door tegenkating en door strijd, een levenszaak voor hem geworden. Hij had er nu eenmaal vast zijn zinnen op gesteld; hij

zou niet meer loslaten. Hij verlangde en wilde Adrienne, maar evenzeer en wellicht nog sterker wilde hij de tegenkanting van de Tantes en van wie hem ook al in den weg stond, breken.

Hij liet haar weer een brief geworden en stelde haar nogmaals een rendez-vous, op zelfde plaats en uur. Hij kreeg een antwoord, dat zij niet zou komen. Zij smeekte hem niet aan te dringen, zij schreef dat zij niet mocht, dat zij niet durfde, dat haar geweten het haar verbood. Zij zei hem niet, dat zij bij meneer de pastoor was te biecht geweest.

Hij klemde zijn tanden op elkaar en ging toch naar het rendez-vous. Zij kwam er niet; hij wist ook wel dat zij niet komen zou; maar den volgenden dag liet hij haar weten dat hij er geweest was, en dat hij nog zou komen, en dat hij zou blijven komen, tot hij haar eindelijk zag.

Zij antwoordde hem, dat hij zeker niet vermoedde hoe vreeselijk hij haar deed lijden. ‘Wacht toch, heb toch geduld!’ smeekte zij. Gij martelt mij, gij doodt mij.

- Gij houdt niet van mij! verweet hij haar: gij hebt nooit van mij gehouden en dat zal ons beider ongeluk zijn. Als ge werkelijk van mij hield, wat zouden u de Tantes, en wie of wat ook, kunnen schelen? Laat ze haar geld toch houden; ik heb er immers genoeg voor ons beiden. Durf dan toch gelukkig te zijn! Durf dan toch te leven! Als gij mij werkelijk lief hebt zoals gij beweert, dan bestaat er geen kracht op de wereld, die ons van elkaar kan scheiden.

‘Vanavond zal ik weerkomen! eindigde hij, en morgen ook, en overmorgen ook, tot ik u eindelijk terug zie en in mijn armen prang.’

Toen kwam ze eindelijk... op een avond! In wild gerit-

sel hoorde hij de droge blaren schuiven en plotseling stond ze voor hem: een zwarte schim in den donkerenden avond, die zwak doorgloord was van bleek manelicht.

Hij brak door de heg en greep haar in zijn armen. Zij bood geen tegenstand en poogde niet, zooals de eerste maal, zich uit zijn omknelling los te worstelen. Haar hoofd zonk op zijn borst en zoo bleven zij een heele poos, zonder een woord te spreken. Hij knelde haar tegen zich aan en voelde haar lichaam verzwakt, vermagerd.

- Adrienne, ge zijt mager geworden, zuchtte hij eindelijk.

- Ja,... fluisterde zij; en weer zwegen zij, nauw omarmd.

Iets droefs kwam over hem, als innig medelijden.

- Zijt ge ziek? vroeg hij zacht.

- Ik heb zooveel geleden, zuchtte zij.

Hij liet haar los en keek haar bij het vage maanlicht aan. Hij zag haar bleek gezicht, haar ingevallen wangen en haar holle oogen.

- O! kreet hij verschrikt.

- Ik kon niet meer... ik kon niet meer, kreunde zij.

Hij zweeg en staarde.

- Ik heb u geplaagd... u gedwongen... vergeef het mij, zei hij eindelijk, met een doffen snik.

- Ik vergeef het u.

- Ga nu, zei hij zacht, angstig bijna dat ze nu niet smeekte om van hem weg te gaan.

- Zult ge nu tevreden zijn? glimlachte zij pijnlijk.

- Ik... ik adoreer u, zuchtte hij, maar durf u niet meer vragen nog terug te komen.

Ik zal weer wachten... wachten.

- Gij zijt zoo goed... gij zijt zoo goed en lief, zuchtte zij en brak eensklaps in tranen uit.

Weer knelde hij haar hartstochtelijk in zijn armen en overdekte haar gezicht met kussen.

- 't Is goed... o, 't is zoo goed en zacht, fluisterde zij in zaligheid van overgave.

- Mag ik nog schrijven? vroeg hij, haar loslatend,

- Ja,... ja...

- Maar niet meer komen? smeekte hij.

-Nu niet... nog niet... nu wachten... wachten.

Hij viel voor haar op zijn knieën en vouwde zijn handen als in aanbidding.

- Ga nu, zei hij, ga nu...

- Sta op, smeekte zij.

- Straks,... als ge weg zijt... ga nu...

Zij ging... hij zag haar donker silhouet achter de heesters verdwijnen en stond haastig op.

Hij kroop door de haag, trok het gat dicht, spoedde zich weg.

XIII.

De schoone wijde poorten van de lente stonden alweer stralend open... de wereld herleefde!

De heldere dagen waren veel te lang geworden om 's avonds ongemerkt op liefdes rendez-vous te kunnen uitgaan; en Adrienne en Raymond hadden alleen nog hun geheime briefwisseling, die trouw door Floorke werd heen en weer bezorgd.

Zij leden niet onder die gedwongene verwijdering van elkaar. Er was iets nieuws in hun liefde gekomen; iets sterks en rustigs. In hun brieven zegden zij aan elkander wat zij mondeling niet zeggen konden; en er was tusschen hen een band gesmeed, sterk als de eeuwigheid, die niet meer zou verbroken worden.

Zij zouden wachten, zij wachtten... maar niet tot in 't oneindige. Zij hadden onderling een datum bepaald, tot het begin van den volgenden winter. Als er vóór dien tijd geen verandering kwam - dat wilde zeggen als er toen nog geen hoop was dat ze zich met de goedkeuring van familie en Tantes aan elkaar konden verbinden - dan zouden zij de wereld voor een fait accompli stellen: zij zou zich laten schaken, met hem wegvluchten!

Na welken strijd was ze tot dit besluit gekomen! Zij

wist het zelve niet. 't Was in haar opgeweld als een ontembare natuurkracht. Zij had alles overboord gegooid, zij was ineens totaal veranderd, omgekeerd, na die dagen van onmenselijke zielefoltering, toen zij, eindelijk bezwijkend, op een avond weer in zijn armen was gevallen. Zelfs de onheilspellende vermaningen van meneer den pastoor hadden geen vat meer op haar; zij was niet meer te biecht bij hem gekomen; zij voelde geen troost meer in de gedachte dat hij haar den rechten weg zou wijzen.

Raymond zag zij af en toe van verre, maar zonder ooit met hem een woord te kunnen spreken. Weer kwam hij nu en dan, doch zelden, met de Verstratsjes of alleen door het dorp te paard gereden, en, daar zij telkens door zijn brieven wist wanneer hij komen zou, zorgde zij er voor dat zij hem even zag en een vluggen blik met hem wisselde. Verder was hij elken zondag in de hoogmis en daar kon hij haar, ongemerkt, langer en rustiger opnemen.

Zij zag er weer veel beter uit... en toch... toch was er iets in haar dat anders was als vroeger... iets dat hem vreemd voorkwam en vagelijk verontrustte. 't Zat in den blik waarmede zij hem aankeek. Vroeger, onder zijn blik, sloeg ze dadelijk haar oogen neer en kleurde. Nu deed ze dat niet meer. Nu keek zij hem aan en bleef hem aankijken, zoo vreemd, zoo starend, en soms met zulke gedurfde, bijna wilde uitdrukking, dat hijzelf er meer dan eens voor, gegeneerd, de oogen neersloeg. Het maakte hem gejaagd en angstig, en, hij kon het niet helpen en telkens dat hij dat beeld verjoeg kwam het hardnekkig zich weer opdringen; de blik waarmee zij hem soms aankeek, deed hem denken aan de blikkende oogen van zijn koeien, wanneer zij wild werden en den stier in de nabijheid ruikten.

Hij griezde daarvan en voelde dan weer groote liefde en medelijden. Hij las in haar oogen den hartstochtelijken gloed van wat zij hem beloofd had en zijn gansche wezen spande zich om dat geluk voor hen beiden te verwezenlijken.

XIV.

Gedurende dien zomer hadden drie gewichtige gebeurtenissen plaats. In Mei werd Max, na heftigen strijd, tot provinciaal raadslid gekozen; in Juli werd tante Victoire heel onverwacht en plotseling ziek en genas slechts met moeite en tegen eind September verwachtte Marie haar tweede kind!

Max' succes werd triomfantelijk gevierd. Meneer Dufour, blakend van vaderlijken trots, gaf een groot diner ter zijner eere, waar ook de Tantes aan deelnamen en voorspelde dat zijn zoon, eer het twee jaar verder was, lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers zou zijn.

Max deed nederig, meende dat de verkiezing voor hem zeker wel een eer beteekende, doch dat hij het vooral beschouwde als een plicht en verantwoording die hem op de schouders werd gelegd: een proef waardoor hij zou te bewijzen hebben wat hij eigenlijk waard was, vooraleer hij dàar kon komen waar zijn vader hem reeds in zijn al te voorbarige verbeelding zag. Hij drukte dat alles uit in lange, sierlijke zinnen, zooals hij er gebruikte in de politieke vergaderingen waar hij het woord voerde; maar zijn oogen keken plechtig-supérieur als van een toekomstig minister: en ook in de manier waarop hij zijn donkeren baard, met een herhaald gebaar, dat hij nu vast

scheen te hebben aangenomen, naar voren puntte, scheen wel degelijk het stevig en vast bewustzijn te liggen, dat hij voor de hooge betrekking die hem werd toegedacht volop de gave en bekwaamheid in zich voelde. De Tantes waren verrukt en bejegenden hem reeds als een heel groot man: en de zusters zagen schuchter en eerbiedig naar hem op en zouden het wellicht niet meer gewaagd hebben zich tegen zijn autoritaire eischen te verzetten, zooals ze vroeger, vooral Clara - bij toeval wel eens durfden doen.

Kort daarop was het, dat tante Victoire plotseling zoo ziek werd. Een hevigen aanval van griep, die haar zoo aanpakte, dat het dadelijk op 't kantje af was met haar. 't Gaf een geweldige opschudding voor al de verwanten. Voornamelijk Max, die zich werkelijk als het hoofd der familie begon te voelen, reed bijna dagelijks op zijn fiets naar het buitenverblijf der Tantes. Hij had er in 't geheim gewichtige gesprekken met den dokter en hij ontmoette er ook vrij geregeld den dorpspastoor, welks naar zijn zin wat al te druk vermenigvuldigde bezoeken hem niet buitengewoon bevielen noch geruststelden. Meneer de pastoor deed altijd zeer beleefd en plechtig tegenover Max, hij sprak hem steeds aan in het Fransch en noemde hem om de haverklap 'Monsieur le Conseiller'; maar juist al die voorkomende beleefdheden wekten Max' wantrouwen op. Hij voelde er een zeer gevaarlijk concurrent achter voor het erfdeel van de rijke Tante en had geen de minste rust zoolang hij daar vertoefde.

Tante Victoire zelve scheen zich van al dat gedoe om haar heen niets aan te trekken. Zij nam te nauwernood notitie van wat er gebeurde; zij was diep terneergeslagen.

Zij had haar valsche tanden uitgelegd en haar gerimpeld gezicht viel nu heelemaal in elkaar. Zij leek op zich zelve niet meer. Alleen haar oogen bleven nijdig leven en sloegen de dingen zwijgend gade. Tante Estelle zat meestal in tranen aan haar sponde: tante Clemence liep gejaagd en actief heen en weer. Tante Victoire genas eindelijk half, doch haar eetlust kwam maar niet terug: en haar kakebeenen moesten versmald zijn, want het valsche gebit paste er niet meer in. Zij lei het weg in een laadje, bij haar juweelen.

Maar verre de gewichtigste gebeurtenis van allen bleek ten slotte het bericht dat Marie weldra voor de tweede maal zou moeder worden.

Zij hadden het zoolang mogelijk geheim gehouden - niemand begreep eigenlijk waarom - en uiterlijk was 't ook haast niet te merken; maar eindelijk moesten ze 't toch wel zeggen en Max kwam het op een middag mededeelen, ernstig en zelfbewust, met den vertrouwelijken, te nauwernood-gezweemden glimlach, waarmee een handig diplomaat een gewichtig staatsgeheim openbaart. Zij bekwamen er niet van, zij vielen als 't ware uit de lucht; alleen Adrienne juichte plotseling, in overdreven opgewondenheid:

- O! heerlijk! heerlijk! Wanneer komt het?
- Maar Adrienne! riep Clara gescandaliseerd alsof Adrienne iets onbetamelijks had gezegd. En ook Edmée keek afkeurend naar haar zuster op en liet de lip hangen.
- Vermoedelijk eind September, antwoordde Max, supérieur doende, of hij niets gemerkt had.

De geboorte had werkelijk een der laatste dagen van

September plaats en bracht ditmaal een meisje. Een jongen en een meisje, dat was Koningswensch en allen jubelden! Het leek wel of Max het vermogen bezat de gebeurtenissen van het leven naar zijn wil en wensch te schikken. Meneer Dufour was weer tot de tranen ontroerd en de meisjes riepen:

- Het zal nu zeker onder den naam van Mathilde gedoopt worden, zooals Marie verlangt?

Max blikte koel in 't onbestemde en streek zijn baard naar voren. Hij had daar andere plannen mede in 't zicht. De oude Tante bij wie Marie zoovele jaren geleefd had heette Mathilde en Marie wenschte zoo graag, uit piëteit en dankbare herinnering, aan haar kind dien naam te geven. Max bracht haar evenwel aan het verstand, dat het verkiesbaar was de Tantes, *zijn* Tantes niet te verwaarloozen.

- Wat! tante Estelle nu! riep Marie in opstand. Tante Estelle is een goed, best mensch, maar ik vind haar voornaam leelijk, afschuwelijk!

Max bleef kalm.

- Tante Estelle niet alleen, maar ook tante Victoire, meende hij.

- Hoe zoo? vroeg Marie.

- Wel; - Estelle - Victoire; en nog 'n paar andere namen daarbij als ge wilt. Weet ge... tante Victoire zal niet zoo lang meer leven; we moeten dat wel voor haar over hebben. En tante Estelle mogen we toch ook niet heelemaal negeren.

Marie schreide.

- En ik die zoo gaarne mijn lieve tante Mathilde herdacht had, kreunde zij.

- De volgende maal... ik beloof het u, zei hij plechtig.

Verbaasd keek zij hem aan! Hoe zoo, de volgende maal! Meent ge dan dat ik zoo maar aldoor...! riep ze boos.

- Kalm, vrouwtje, wees kalm; 't is niet goed u zoo op te winden, suste hij en gaf haar een zoen.

En het gebeurde zooals hij besloten had.

Hij ging naar de Tantes toe en vroeg haar of ze 't goed vonden, dat het kind onder de namen van Estelle-Victoire gedoopt werd. Tante Estelle schreide van dankbare emotie en ook tante Victoire gaf teekens van tevredenheid, maar jammerde dat haar ziekelijke toestand haar niet toeliet de doopsplechtigheid bij te wonen.

- O, maar, ik zal ook niet gaan; ik zal bij u blijven, zei dadelijk de goedige tante Estelle.

Max deed of hij dat zeer betreurde, hoewel hij het begrijpen kon; en het kind werd zonder de Tantes gedoopt.

Dat gebeurde op een dinsdag ochtend van begin October. Meneer Dufour, Max, zijn zusters en enkele intieme kennissen van Marie zaten allen om het bed waarin zij met het kindje naast zich in de wieg lag, toen er bescheiden op de deur geklopt werd.

Max ging open doen en zijn dienstmeisje stond voor hem en zei fluisterend:

- Meneer, zoudt gij eens willen beneden komen. Floorke is daar, die u dringend wenscht te spreken.

Vlug liep Max de treden af. Floorke stond in den gang, met de pet op het hoofd. Hij nam die af en zei op doffen toon, met groote, ernstige oogen en een stem die hijgde:

- Meniere,... d'r es doar tijjinge toegekomen da iefers... iefers Victoire gestorven es.

- Wa zegt-e doar! kreet Max.

- Joa, meniere... Vreesken es 't komen zeggen... nog geen ure geleen... 'K ben direkt op mijne velo noar hier gevlogen.

- Wannier es da gebeurd?

- Van den uchtijnk, meniere... al mee ne kier, zei Vreesken, tusschen negen en tienen...

Max' gezicht kreeg een verstarde uitdrukking. Zijn wenkbrauwen stonden gefronst: zijn blik staarde in de verte, op zijn gedachten.

- Loat ouë velo hier, zei hij, en wacht. Ge zil woarschijnlijk direkt mee de familie moeten noar huis rijen. Goat in de keuken om 'n glas bier.

- Heel goed, meniere.

Met trage schreden, diep peinzend, toog Max weer naar boven. Toen hij de kamerdeur opende had hij al zijn zelfbeheersching teruggekregen. Zijn plan was opgemaakt.

- Papa, zei hij tot meneer Dufour, daar zijn twee boeren van Baevel, die u dringend over een kwestie van erfscheiding wenschen te spreken.

- Zoo! riep meneer Dufour verbaasd opstaande. Zijn ze daarvoor tot hier gekomen?

- Ja, antwoordde Max; en lokte meteen, door een hoofdwenk, zijn vader uit de kamer.

- Tante Victoire is dood! zei hij dof, zoodra zij alleen waren. En haastig, angstig:

- We moeten er dadelijk heen, begrijpt ge? Floorke is hier; 'k zal hem terstond doen aanspannen.

Meneer Dufour begreep er alles van. Hij schrikte geweldig van de onverwachte tijding, maar haast nog meer

dat het gebeurd was in hun afwezigheid. Hij was terstond bereid; Floorke was al bezig met het paard in te spannen; Max expliceerde aan het dienstmeisje wat zij aan de dames daarboven moest zeggen om zijn vrouw niet te doen schrikken. Zoo spoedig als 't maar kon zouden zij terugkeeren. Intusschen moesten de dames hier maar blijven eten.

Toen meneer Dufour en zijn zoon, na een wilden rit, op het buitengoed aankwamen, vonden zij er tante Clemence en tante Estelle in heete tranen, omringd door meneer de pastoor, den dokter en den dorpsnotaris. Zij hoorden het verhaal hoe alles was gegaan, zoo plotseling en onverwacht, nadat zij nog maar pas een kop bouillon gedronken en een beschuitje gegeten had. Vader en zoon zetten bedrukte gezichten en uitten meewarig klachten en dan bleven zij daar verstard en roerloos zitten, als wachtend op iets dat nu komen zou. Maar er kwam niets. Pastoor en notaris stonden al spoedig op en namen afscheid, alsof zij daar hun taak hadden volbracht, en de dokter verdween even in de doodenkamer en kwam er na een poos weer uit, zacht tot de heeren fluisterend:

- Wilt ge haar eens zien?

Zij volgden op hun teenen, den dokter, door de twee snikkende zusters vergezeld.

Zij hadden zich zooveel mogelijk gehaast om tot daar te komen, maar zij hadden het obscuur gevoel dat zij toch nog te laat kwamen.

Zij hoorden zacht de kaarsjes knetteren in de donkerige kamer en zij zagen het wasgeel gezicht der doode, in

plechtige rust, met de om een rozenkrans gevouwen, gele handen.

Zij knielden en baden...

Aan 't voeteinde stond een nonnetje uit 't klooster, zwart en roerloos als een beeld.

XV.

Tante Victoire werd begraven met een praal, zooals nog nooit in 't dorp gezien was. Alleen, jaren geleden, toen de oude barones van het kasteel gestorven was, had mij iets dergelijks bijgewoond.

De drie klokken hadden dagen achtereen, ochtends en avonds, hun lange, plechtige doodspoozen geluid en op den dag der begrafenis werd het lijk door vier pastoors tot voor het hek van 't buiten afgehaald.

Het was een prachtige, stille morgen, met wazig fijn blauw in den hemel en met glanzend goud van herfsttinten in de neerhangende takken der boomen. De prachtgewaden van de vier pastoors: al wit en zwart fluweel en zilver, blonken in die teer-genuanceerde atmosfeer als plechtige wonderen van ongeëvenaarde weelde en 't hoog gedragen, zilveren kruis schoot witte vonken, terwijl de roode rokken van de koorknappen als groote, felle bloemen zich bewogen in de zon.

De weeskinderen uit 't Armenhuis, door de zwarte, stille nonnetjes geleid, droegen lange rouwsluiers en hadden brandende waskaarsen in de hand. Zij schreden heel langzaam en ingetogen, met neergeslagen oogen.

Achter het lijk stapten meneer Dufour en Max, in rok

en witte das, blootshoofds, met den zwaar gerouwbanden hoogen hoed in de hand. Daarop volgden de notabelen van 't dorp, de pachters en bedienden van de Tantes, en verder de halve bevolking uit den omtrek. Hier en daar stonden rijtuigen te wachten, die vreemde bezoekers hadden aangevoerd.

Diep in zichzelf voelde Max den luisterrijken glans der plechtigheid. Het straalde op hem af en vernobelde hem. Zoo mocht en moest het zijn. En hij was er trotsch op als op eigen werk, want hij had het gevoel of hij, als wettige erfgenaam der Tantes, iets van de hooge onkosten dezer prachtbegrafenis hielp betalen. Hij kende reeds den inhoud van het testament; hij wist dat hij, en ook zijn zusters, een niet onaanzienlijk legaat kregen; maar het grootste deel van het fortuin der afgestorvene ging over op de nog levende Tantes en werd ook ruim besteed aan begrafeniskosten en aan ontelbare zielemissen in de kerk en in het klooster. Zoo werden meneer de pastoor en de nonnetjes ook een soort erfgenamen, mitsgaders, de notaris en de dokter, die ook wel flinke rekeningen zouden indienen. Zelfs de oude meid Eemlie was met een aardig sommetje bedacht; en daar zij een heel slecht gebit had, kreeg zij daarenboven nog de in goud gezette, valsche tanden van de Tante. Maar die pasten niet in haar mond; zij zou ze te gelde maken.

Dit alles wist en kende Max en het verhoogde zijn gevoel van zelf-bewuste superioriteit.

In de kerk, waar stroo gestrooid was als voor een overlijden uit den adelstand, brandden kaarsen dik als armen om de catafalk. De vrouwen zaten links, de mannen rechts; en het orgel en de zangen galmden plechtig in de

opstijgende wierookgeuren, terwijl de vier priesters in vol ornaat, nobel als heiligen, in het koor officieerden.

Toen de offerande begon, trok meneer Dufour zijn overjas uit, dien hij wegens de kilheid in de kerk had aangehouden en naderde, met de waskaars in de hand, tot de communiebank, waar hij vroom het vergulde pateen zoende.

Deftig, plechtig, met diep-ernstige oogen en gespitsten baard deed Max hem na: en toen volgden al de andere mannen: de honderden en honderden welke van wijds en zijds naar die voorname begrafenis waren toegestroomd. Meneer Dufour en Max, op hun plaats teruggekeerd, keken met gespannen aandacht naar al wie ten offer ging. In een opwelling van diepen trots zagen zij den ouden baron en zijn zoon passeeren en ook diverse edellieden en notabelen uit de omliggende gemeenten. Max kreeg een kleur als vuur en stiet zijn vader tegen den elleboog aan, toen hij graaf de Villermont, voorzitter van den Provincialen Raad, met de kaars in de hand zag ten offer gaan. Dat was een hulde, hem, Max, als provinciaal raadslid gebracht.

Na de heeren was het de lange optocht der boeren en mindere luiden. Meneer Dufour en Max herkenden vele pachters van de Tantes, oude, kromgegroeide boertjes onder hun verkleurde en verweerde plunje, die maar om de zooveel jaren, bij aller-gewichtigste gelegenheden, eens gelucht werd. En dan weer kwamen nog enkele heeren; en onder dezen herkenden zij eensklaps en niet zonder eenige ontsteltenis, Raymond!

- Est-ce que vous lui avez fait adresser une lettre de faire part? vroeg fluisterend, in 't Fransch, Max aan zijn vader.

- Pas le moins du monde! antwoordde, op denzelfden toon, meneer Dufour!

Zij keken hem aandachtig, met strakke oogen, na.

Hij was correct in 't zwart gekleed, met grijze handschoenen. Zij vonden hem een ietsje vermagerd en bleeker geworden. Zij konden niet opmerken of hij in de richting van de dames keek, omdat de hooge massa van den catafalk hem even aan hun oog onttrok; maar toen hij weer te voorschijn kwam, keek hij vader en zoon, in 't voorbijgaan, eventjes aan. Heel gewoon en natuurlijk, zooals eenieder doen zou. Meneer Dufour deed of hij hem niet zag, maar Max keek hem koel en strak aan en groette niet. Hij verdween op zijn plaats, achter een pilaar.

Toen de offerande van de mannen was geëindigd, kwam de beurt der vrouwen. Men herkende haar te nauwernood onder de dikke rouwsluiers, die haar van het hoofd tot de voeten bedekten. Men raadde, eerder dan men wist, dat tante Clemence strak en stijf voorop ging, met de kaars in de hand. Men herkende tante Estelle, omdat zij zoo droevig schreide; maar men wist alweer haast niet wie dan op haar volgde: Clara, Adrienne of Edmée.

Een was er echter in de kerk, die het wel goed wist, en dat was Raymond.

Voor h  r alleen, voor Adrienne, om haar nog eens goed en lang te zien, was hij naar de begrafenis gekomen.

Van achter den pilaar waar hij zijn plaats had uitgekozen, kon hij, ongemerkt door meneer Dufour en Max, haar van verre opnemen. Zij zag hem ook en af en toe kruisten hun blikken elkander.

In Raymond ziedde een hartstocht en een liefde zoals hij er nog nooit gevoeld had. In de majestueuse rouw-atmosfeer van die kerk waar tante Victoire met zulk een overweldigenden en wel ietwat absurden luister werd begraven, onder het opstijgen der wierookgeuren en het eindeloos weergalmen der plechtige muziek en zangen, voelde hij alleen een knellende behoefte om haar dicht bij zich te houden, om haar te omarmen en te beschermen, om haar het levensgeluk te geven en haar te vrijwaren tegen den dood. Het was of duizenden stemmen in hem riepen: Leef! Leef! en laat haar leven, opdat haar lot niet worde als dit der oude vrouw die daar onder de lijkbaar ligt en die gestorven is zonder gekend te hebben wat het leven was!

Zijn oogen zeiden wat hij zoo hartstochtelijk voelde en 't was of ze zijn stille taal begreep: een lichte blos kleurde haar wangen en zij schoof af en toe den zwarten rouwsluier op zij, alsof zij stikte onder de benauwing. Toen staarde zij hem even aan met oogen van vervoering en haar lippen bewogen, alsof zij stil-smachtende zoenen gaf. Hij vond haar mooier dan ooit onder de sombere rouwkleeren; haar blonde haren, haar frissche kleur, haar gevulde en toch lenige vormen van rijp-wordende vrouw verwekten in hem een bedwelmende bekoring, die het contrast der omgeving nog schrijnender maakte. Ja, leven... leven... met haar leven!... Zijn hart bonsde; hij moest zijn zenuwachtig-sidderende handen in elkaar knellen om niet in waanzin naar haar toe te snellen en haar als een prooi te schaken!

De plechtige priesters kwamen met kruis en wierookvat en vanen om de lijkbaar staan en zongen galmend, in

het begeleidend dreunen van het orgel, de laatste gezangen. De ziel van tante Victoire scheen zich eerst nu voor goed van haar stoffelijk hulsel af te scheiden en in den nobelen wierookgeur ten hemel op te stijgen. Dat was eerst nu het einde van dat leven 't welk ze niet geleefd had en zoo werd ze plechtig weggedragen, heel langzaam en vol late glorie naar den somberen kelder der vergetelheid.

De klokken bonsden in den hoogen toren, de menschen knielden met ontbloote hoofden en kwamen een voor een, een schopje aarde op de kist neerwerpen. Er waren geen bloemen omdat Tante die niet gewild had; en er waren geen tranen omdat ze geen kinderen naliet, die haar konden beweenen.

Tante had niet geleefd!

XVI.

Hun besluit was genomen: vast, muurvast genomen...

Raymond, man van de daad, wilde niet langer talmen. Na wat hij ervaren had op de begrafenis van tante Victoire, na de absurd-pompeuze en negatieve praal waarmee de oude vrijster tot de eeuwigheid was ingeleid, na het prestige dat daarvan op de twee overblijvende zusters en de verdere familie afstraalde, na de opvallende wijze vooral waarop meneer Dufour hem genegeerd had, terwijl Max zijn ouden vriend met onbemanterde, ijskoude hostiliteit aankeek, wist hij genoeg; nooit zouden zij vrijwillig in zijn huwelijk met Adrienne toestemmen: er bleef hem niets anders over dan vrijwillig en voor goed van haar af te zien, of met haar te vluchten!

Zij zouden vluchten; het was vast besloten. Hij had haar voor de keus gesteld, voor 't ja of neen; en zij had 'ja' gezegd!

Ja... ja... ja...! Met stugge vastberadenheid had ze 't gezegd. Ook zij wist en voelde, dat er geen andere uitkomst meer was.

Zij was klaar. Hij hoefde slechts den datum vast te stellen. Hij, van zijn kant, had zijn schikkingen genomen. Een rijtuig zou staan wachten, 's avonds op een

bepaald uur, op zij van den steenweg, dichtbij de plek langs de haag, waar zij elkaar reeds ontmoet hadden. Hij wachtte nog alleen maar op het wegblijven der maan, die nu te vroeg opkwam en de avonden te helder maakte.

Beiden, elk van zijn kant, verkeerden in een toestand van zenuwachtig-opgewondene gejaagdheid. Overdag ging het nog min of meer, maar de nachten waren een voortdurende, ondragelijke foltering. Hij kende geen rust meer, hij kon haast niets meer eten, hij zag er bleek en mager uit, hij was van een ziekelijk overspannen prikkelbaarheid geworden. ‘Wa het-e gij toch, da ge nie mier 'n eet?’ kwam Manse telkens vragen. Maar die opdringende familiariteit der oude meid, die hij anders zoo goed kon verdragen, maakte hem thans ziedend; en met een ruw gebaar zond hij haar weg en verbood haar sidderend zich met zijn zaken te bemoeien. Manse was er heelemaal van streek door geraakt; zij zat halve dagen in haar keuken te schreien en Tieldeken beefde terwijl zij hem bediende en haastte zich zoo spoedig mogelijk uit de eetkamer weg.

Maar de nachten... de nachten...! Al in den vroegen vooravond zag hij de maan opkomen in het Oosten, volrond en dof oranje over de zwarte boomen en hij dacht, ‘nog zooveel dagen en dan is het er, dan moet het!’ Hij verlangde er naar, hij snakke er naar, en toch: dat fataal onvermijdelijke, dat onoverkomelijke, dat moetende, boezemde hem soms een gruwel in. Wat ging hij doen? Zoo eensklaps wegvluchten van alles wat hem dierbaar was; zijn huis, zijn bedrijf, zijn goede gediensstigen, zijn trouwe dieren! Het leek hem een onmogelijkheid, een monstrositeit. Soms, wanneer hij Manse en Tielde-

ken zoo trouw en argeloos voor hem zag werken, somtijds, wanneer Oe-Oe en Impikoko hem met hun heldere, vragende oogen aankeken, moest hij het hoofd afwenden om niet plotseling in tranen uit te barsten. Neen, het kon niet, het mocht niet; hij voelde dat hij nooit den wreeden moed zou hebben; en sidderend ging hij aan zijn tafel zitten om het haar te schrijven. Maar nauwelijks was hij den brief begonnen, of de pen viel uit zijn handen: de troosteloosheid van wat zijn leven dan zou worden grijsde hem als een afgrond aan: hij moest haar hebben; hij kon niet zonder haar bestaan.

Met Adrienne was het anders, maar niet minder folterend. Adrienne streed niet meer; zij leed... Zij was als 't ware weerloos geworden. Zij bezat geen weerstandskracht meer, zij liet zich gaan, bereid tot alles. Kleine bijzonderheden hielden haar bezig. Wat zou ze wel meenemen op haar vlucht en hoe zou ze 't aan boord leggen, om 't noodige mee te nemen zonder dat iemand er iets van merkte of eenigen argwaan had? Dagen lang liep ze gejaagd rond den tuin tot ze eindelijk een plekje had gevonden, onder een stapel takkebos, waarin zij een heel klein valiesje verstopte. Zoo! ze was klaar! Hij moest nu maar komen. Zij wachtte...

Zij wachtte... en 't was of alle verdere leven in haar had opgehouden. Het was haar te moede of ze reeds niet meer met haar familie samenwoonde. Haar vader, haar zusters, het waren als vreemden voor haar. Zij hoorde machinaal hun gesprekken aan en verstond niet wat zij zeiden. Zij zag haar zusters bezig met handwerken, zooals zijzelve steeds gedaan had en vroeg zich af wat dat beteekende en hoe iemand zich daarmee kon bezighouden.

Zij zat doelloos voor zich uit te staren met de handen in haar schoot en wanneer Clara en Edmée zich verbaasden, schrikte zij op en keek haar zusters als in plotse verwildering aan.

In haar oogen was iets vreemds gekomen, iets verdwaalds en verstards. Eens vroeg Clara haar iets en in plaats van te antwoorden, keek zij haar zuster strak en verwezen aan en zei niets. 'Maar Adrienne, wat hebt ge toch?' gilte Clara verschrikt. Toen schrikte ook Adrienne, terwijl zij plots een vuurkleur kreeg. Wat hebt ge mij daar gevraagd? zei ze, en toen Clara het nog eens herhaalde gaf ze een zoo eigenaardig antwoord, dat de zusters, niet begrijpend, haar een heele poos roerloos en bijna angstig bleven aankijken.

XVII.

Toen, eindelijk, kwam de brief, de definitieve, de beslissende... Floorke overhandigde hem haar met buitengewone geheimzinnigheid, alsof hij wist wat er in stond.

Het waren slechts enkele regels, met een kennelijk bevende hand geschreven:

‘Overmorgen, klokslag zeven, zal het rijtuig op de afgesproken plek staan.
Ik zal *in* den tuin, bij de haag op u wachten. Wij gaan ons geluk, ons leven
te gemoet!
Ik omhels u wel duizend maal.
Raymond.

Hij was klaar. Hij stond al klaar van in den vroegen middag, niet in staat nog iets te verrichten. De Verstratsjes waren nog even in den ochtend te paard komen aanzetten, maar hij had zich zenuwachtig op zijn kamer verstoep en door Manse doen zeggen dat hij niet thuis was.

Toen de Verstratsjes weg waren, had hij met Manse zelve gesproken. Hij had haar gezegd, dat hij voor een paar dagen op reis moest. Hij wist nog niet precies wanneer hij zou terug zijn, dat zou ze bijtijds wel vernemen. Hoogstwaarschijnlijk niet langer dan een dag of vier;

op zijn langst een week. Manse had daar haast niets op geantwoord; maar zij was naar de keuken gehinkt en had daar op een stoel zitten schreien.

Het was vier uur. Nog drie eindeloze uren te wachten! Hoe zou hij 't uithouden? Langzaam daalde de roode zon naar 't Westen, maar nog zoo lang, nog zoo folterend lang zou 't dag blijven. Hij wist niet meer waarheen; hij wist niet wat te doen met die laatste folterende uren welke hij nog moest doorworstelen.

De honden volgden hem op den voet, alsof zij voorgevoelden dat hun meester hen ging verlaten. Voor de zooveelste maal ging hij in den paardenstal en klopte streelend op de dijen en de manen van den vos en den schimmel. Hij sprak hen toe als menschen en gaf hen klontjes suiker. En hij ging juist weer naar de open deur, toen de ingang door een schaduw werd verduisterd.

- Meniere,... zij je gij doar? vroeg halfluid een stem, die heesch en schor klonk van emotie.

- Wie es er doar? riep hij zenuwachtig, zelf ook dadelijk ontsteld.

- Ik, meniere... Floorken.

- Floorken!... Wa scheelt er! Wa komt-e gij hier doen?

- O, meniere... meniere... iefter Adrienne! snikte eensklaps Floorke.

- Wat es er? Wat es er? gilte hij.

- Z'es al mee ne keer lijk zot geworden, meniere! Ze leupt al schreeuwende rond den hof. Ze roept standvastig noar ou en z'hen mij noar hier gezonden om te vroagen of ge seffens wilt komen. Z'n keunen d'r geene wig mee!

- Wie... wie het-er ou gezonden? riep hij sidderend.

- Meneer Dufour!... meneer Max..., iedereen! Kom mee meniere; dat duurt nou al sedert den noene!

Als een gek liep hij naar huis toe. In een oogwenk zat hij op zijn rijwiel en reed naast Floorke, die ook op zijn fiets gekomen was, naar 't dorp toe.

't Begon te schemeren toen hij daar aankwam. Rood als een brand daalde de zon achter de boomen van meneer Dufour's tuin. Hij zag een viertal menschen kijkend en luisterend voor het hek staan. Hij hoorde eensklaps schrill geschreeuw in de diepte van den tuin.

Bevend sprong hij van zijn rijwiel en liep het erf op, achter het huis om.

Dadelijk kwam meneer Dufour, met Clara en Edmée die schreiden, naar hem toe.

- 't Is vreeselijk... afschuwelijk! snikte meneer Dufour. Hoort ge dat? Hoort ge 't? Ze roept om u! Dat duurt al heel den middag. Max, de dokter, twee nonnetjes uit 't klooster zitten haar achterna en trachten haar te vangen; maar 't lukt niet. Z'is wild, razend, ze zou hen de oogen uithalen!... Kom, ga mee... misschien... als ze u ziet, zal ze bedaren.

Als in een gruwelijke nachtmerrie liet Raymond zich leiden. Weer hoorden zij haar schrill zijn naam uitgillen in de diepte van den tuin. Zij schreden dwars over het breede grasveld, kwamen aan den rand der heesters, bleven staan.

- Ziet ge ze! Ziet ge ze! Dààr, tegen die houtmijt! fluisterde meneer Dufour.

Raymond, den blik beneveld, moest eerst aan de omgeving wennen. Hij zag vooreerst niets anders dan het tra-

gisch rood der ondergaande zon, waarop de boomstammen zich zwart afteekenden. Toen zag hij twee donkere schimmen, die hij ook eerst voor boomstammen genomen had, langzaam zich bewegen. Het waren de twee nonnetjes uit 't klooster. Zij schoven stil naar twee andere schimmen toe, waarin Raymond Max en de jonge dorpsdokter herkende. Alle vier die schimmen keken om en een van hen, de dokter, kwam sluipend naar meneer Dufour en Raymond toe:

- Ziet ge haar staan? fluisterde de dokter aan Raymonds' oor? Hij zag haar niet; tranen beneveldden zijn oogen, hij was te diep geschokt.

- Dààr... bij die houtmijt... onder die afhangende takken, lichtte de dokter toe.

Eensklaps zag hij haar!... Hij zag haar roerloos staan, in 't zwart gekleed, met een krijtuit gezicht. En plotseling hoorde hij weer den snerpenden kreet... Raymond!... Raymond!... die hem door merg en been drong.

- Ga eventjes naar voren en roept haar zacht... heel zacht tot u, fluisterde de dokter.

Raymond gehoorzaamde, als in een droom. Hij schoof enkele schreden naar voren, terwijl de anderen achter de heesters verdwenen en zei, heel zacht en teeder:

- Adrienne... Adrienne...

Een oogenblik doodsche stilte!... Een stilte om van te ijzen en te griezelen. En eensklaps, zonder overgang, iets als een wild gefladder,... een rennende, haast vliegende gestalte in zijn armen... een omhelzing... een omstrengeling... met armen en beenen, waarbij hij haast het evenwicht verloor.

Terstond waren al de anderen toegeschoten. Met alle

kracht grepen zij haar vast en rukten haar van hem af. Maar zij slaakte zulk een afgrijselijk gebral, dat zij haar dadelijk weer loslieten.

- Neen, neen, zoo niet, zoo niet! hijgde dringend de dokter. Zacht... zacht... niet waar, Adrienne? suste hij, als tot een kind. Zacht... heel zacht... en Raymond bij u blijven... nietwaar, Adrienne?

Oogenblikkelijk bedaarde zij. Zij sloeg weer hartstochtelijk haar armen om zijn hals en zoende hem op den mond, gulzig zuchtend, met dichte oogen.

- Juist,... juist... zoo zie... zei de dokter met dringende gebaren tot de anderen om hen stilte te gebieden. Zoo moet het zijn... zoo... zoo gaan we kalmpjes aan naar huis en Raymond blijft bij ons... ja, zeker... hij blijft bij ons... hij gaat niet meer weg... en straks gaan we samen op reis, met een rijtuig... en dat zal heerlijk, heerlijk zijn.

Zij kregen haar mee naar huis... zij kwamen langs achter binnen door de keuken, waar de geconsterneerde en verschrikte meiden zaten te schreien, zij drongen in 't salonnetje waar zij anders altijd zaten. Geen oogenblik liet ze zijn handen los en af en toe weer zoende zij hem, lang, hartstochtelijk, met dichte oogen.

- Een rijtuig... een rijtuig... fluisterde gejaagd de dokter tot Max.

Raymond dacht aan zijn bestelde rijtuig, dat ginds nu zeker al zou staan te wachten. Met bitteren weemoed wenkte hij den dokter bij zich en fluisterde hem haastig iets in 't oor. De dokter verdween.

Na enkele minuten was hij terug en riep, blijmoedig opgetogen:

- Het rijtuig staat voor.

- Mee... mee... ge gaat mee! riep Adrienne, met verwilderde oogen hartstochtelijk Raymond's handen in de hare knellend.

- Natuurlijk, lachte deze; dat spreekt immers van zelf. Maar eerst iets drinken, hoor, zoet zijn; de tocht is te lang en gij hebt niets gegeten. Gij moet iets versterkends innemen.

Hij reikte haar een vol glas, dat wijn scheen te bevatten en zij dronk het zonder tegenstand leeg. 't Smaakt goed', zei ze en wilde nog wel wat meer. 'Neen, niet te veel', zei de dokter toen ze nog eens het glas vol wilde hebben.

Zij waren opgestaan. In het schemerig salonnetje, waar slechts een klein pitje brandde, hielpen de nonnetjes haar met zorgzame liefderijkheid aankleeden. Martha, de oogen roodgeweend, zette een valiesje in den hoek. Clara en Edmée, die het schouwspel niet langer konden aanzien, stonden in den gang te snikken. Meneer Dufour en Max trachtten zich goed te houden.

Als in een droom verlieten zij het huis en stapten naar het rijtuig toe. Zij liet zijn hand niet los. Hij zag bleek als een lijk en beefde. De dokter volgde. In het schijnsel der rijtuiglantarens zagen zij enkele onbehoudennieuwsgierige gezichten staan. De dokter blikte hen met toorn en verachting aan.

Zij stapten binnen: Adrienne en Raymond hand in hand op de achterbank; de dokter op de voorbank. De koetsier tikte zijn paarden en ratelend reed het rijtuig weg.

Toen ze ruim een half uur gereden waren liet Adrienne's hand de zijne los. Zij was in slaap gevallen. De dokter keek haar aan en fluisterde:

- Zoo is 't goed. Voor morgen ochtend wordt ze niet meer wakker. Ik heb haar een flinke dosis toegediend.

- En morgen... en overmorgen... en alle verdere dagen? vroeg Raymond, met een snik in de stem.

De dokter haalde zijn schouders op.

- Niemand weet... hopen... hopen... fluisterde hij.

Raymond zonk als gebroken in elkaar en de lang-teruggehouden tranen rolden nu ook overvloedig langs zijn wangen. Moest dat nu hun vlucht zijn, hun schoone reis naar de bevrijding en 't geluk! De ratelende wielen van het rijtuig reden als 't ware over zijn gebroken hart.

Zij kwamen in de stad en na een langen tocht door stilverlaten straten, hield het rijtuig, op een eenzaam pleintje, voor een groot gebouw stil. De dokter stapte uit en belde aan.

Een nonnetje met frisch gezicht onder haar witte kap deed de zware deur open.

- We zijn hier met de patiënte, waarover ik u getelefoneerd heb, zei hij.

Het nonnetje hoofdknikte, zoet glimlachend; en terstond waren daar een paar helpsters. Zij kwamen naar het rijtuig en keken er binnen.

Adrienne zat nog steeds, in de kussens achterovergehield, te slapen. Zij namen er haar heel zacht uit en droegen haar binnen.

Raymond, door zijn tranen heen, zag haar als een lijk wegdragen.

- Wacht hier even, zei de dokter, gij kunt niet mee op de kamer. Ik moet alles met den assistent gaan schikken.

Raymond sloot zijn oogen en zakte in de kussens neer.

XVIII.

Het leven is geschapen voor de gezonden en de sterken. Ze mogen een tijdlang lijden en treuren; ze veeren toch weer op.

Toen Raymond na weken en maanden lang treuren en tusschen hoop en wanhoop te zijn heen en weer geslingerd, eindelijk wist dat Adrienne niet meer zou genezen, ging hij van lieverlede in den toestand berusten. Men zag hem weer te paard met de Verstratsjes, triestig en neerslachtig nog, maar toch herlevende. 't Was ook zoo zonderling met hem gegaan! Hoe was het mogelijk dat hij, die aan Adrienne niet dacht, eensklaps zoo hartstochtelijk op haar verliefd werd, alleen maar omdat de Verstratsjes hem gezegd hadden, dat zij verliefd was op hem! Was dat wel echte liefde en niet eerder een wondere, onbegrijpelijke suggestie? Hij wist het zelf niet. Het was als een ziekte geweest. Hij had het ondergaan en er onder geleden; en nu kwam langzaam de genezing en de troost. Schuldig voelde hij zich niet. Hij geloofde niet dat hij zich iets had te verwijten. Een somber noodlot had het zoo gewild.

In zijn hart bleef voor haar een diepe teederheid bewaard. Hij dacht nog veel aan haar en steeds met zooveel

innigheid en liefde. Maar hij kon het niet helpen dat hij zelf gezond was en normaal en dat in hem het leven triomfeerde over de vernieling. Hij kon het niet helpen dat de herboren lente weer zoo frisch en zalig was, en dat de verliefde vogels zongen en dat de milde aarde bloemengeurde en dat het leven hem riep... hem riep, met alle krachten.

Zoo was het een herleving, een ontembaar opjubelende herleving als na een lange, zware ziekte. Nog nooit had hij zijn leven, zijn bedrijf zoo lief gehad. Nog nooit had hij de oude Manse aan zich zoo verknocht gevoeld, nog nooit had hij als nu, de trouwe zorgen van Tieldeken gewaardeerd. En zelfs de Verstratsjes, die hij een tijdlang had vermeden, waren weer zijn vaste kameraden geworden. Tot zijn dieren toe: zijn vos, zijn schimmel, en Impikoko en Oe-Oe, het waren allemaal teruggevonden vrienden, die hij in ondankbare nalatigheid of onverschilligheid te lang verwaarloosd had.

Bij de Dufours, echter, was nog geen genezing of herleving te bespeuren. Daar drukte de wreede tragedie met al haar vernielende kracht. De oude heer kwam er niet over heen; de meisjes schaamden zich en schuwden de menschen. De Tantes, vooral tante Clemence, legden al de schuld op Raymond; maar die zich 't meest getroffen voelde was Max. In Juni had hij zich op de lijst laten brengen als volksvertegenwoordiger en was niet gekozen geweest. Hij twijfelde geen oogenblik of de smet, die door Adrienne op zijn naam en zijn familie viel, was daar de eenige oorzaak van en het ziedde in hem van haat en opstand tegen zijn ongelukkige zuster. De anderen waren dag en nacht met haar bezig, aanhoorden met bevenden angst de berichten van den dokter, die haar af en toe in

het krankzinnigengesticht ging opzoeken; hij, Max, wilde van haar niets meer hooren; haar naam mocht in zijn tegenwoordigheid niet meer vernoemd worden.

Arme Adrienne!... De berichten, die de jonge dorpsdokter af en toe over haar toestand kwam mededeelen, waren alles behalve troostend en hoopgevend. Eerst was zij maandenlang als een razende wilde geweest, zoodat men haar het dwangbuis moest aantrekken; daarna kwam een tijd van aanhoudend huilen en nu had zij afwisselende stemmingen; soms weer ineens razend-geweldig, gevolgd door buien van diepe neerslachtigheid en tranen. Meneer Dufour en zijne dochters smeekten telkens om haar eens te mogen opzoeken; maar de dokter ontraadde het ten zeerste, niet alleen voor hen, die er niets dan verdriet en smart zouden van hebben, maar in de eerste plaats voor de zieke-zelve, voor wie alle emotie, en ook elke herinnering aan 't verleden zooveel mogelijk moest vermeden worden. Zij moesten geduld hebben en wachten.

XIX.

Zij namen geduld en zij wachtten en eindelijk mochten zij eens bij de zieke toegelaten worden. Meneer Dufour, die daar zoo angstig naar verlangd had, besloot op 't laatste oogenblik toch maar niet mee te gaan. Hij vreesde zijn emotie niet te kunnen beheerschen. 't Was beter dat de zusters alleen haar het eerste bezoek brachten. Hij kon dan later met haar meegaan.

Zij vertrokken per rijtuig op een stillen, glanzenden September-morgen. Er hing als 't ware vrede en weelde in de schoone, reine lucht. Overal waren de menschen op den akker en de leeuwerikjes kweelden hoog in 't blauw hun droomerig lied van liefde. De zon deed de rijpe korenschelven als goudstulpen blinken.

Zij kwamen in de stad en Floorke bracht haar met het rijtuig voor het groote, rood-steenen gebouw op het eenzaam pleintje. De ouderwetsche, witgekalkte huisjes met groene luiken stonden er omheen te droomen; een troepje kinderen speelde met knikkers in de schaduw der kastanjeboomen, waarvan het loover reeds begon te bruinen.

Zij belden aan en 't zelfde vriendelijk glimlachend nonnetje, dat Adrienne destijds had binnengelaten, kwam de zware eiken voordeur openen. Clara en Edmée, bleek

en ontroerd, zagen een lange, breede, heldere gang met vele deurtjes, die op een glazen tuindeur uitliep. Zwarte nonnetjes met witte kap liepen bedrijvig heen en weer; er hing een smakelijke etenslucht in het gebouw.

Zij werden in een kamertje geleid en verzocht daar even te wachten. Het was een witgekalkt en naakt vertrek, met geen andere meubileering dan een tafel en een paar stoelen en een enorm Christusbeeld in plaats van spiegel boven den schoorsteenmantel. De gonzende geluiden van het groot gebouw drongen verdoofd tot daar door.

De deur ging open en een nonnetje met een gezicht zoo frisch als een roos en met mooie oogen die zacht blonken van innigen vrede en tevredenheid trad binnen. 'Ik ben Soeur Perpétue, die op uw zuster past', glimlachte zij innemend. Wilt ge met mij meekomen?

- Hoe is 't met haar? vroeg Clara angstig.

- O, goed, veel en veel beter. Z'is heelemaal rustig geworden, antwoordde 't nonnetje.

- Gelooft ge, masoeur, dat ze nog kan genezen? vroeg Clara bijna smeekend?

't Gezicht van 't nonnetje werd eensklaps ernstig.

- God's gratie is groot. Wij moeten hopen en bidden, zei ze dweeperig. Wilt ge maar meekomen?

Zij volgden haar door de gang. Links stond een dubbele deur wijd open op een ruime zaal, die gevuld was met vrouwen.

- Is 't hier, vroeg Clara bevend.

- O, neen, zei 't nonnetje, dit is hier derde klasse. Maar kom maar eens binnen, gij moogt wel eens kijken.

Aarzelend volgden zij 't nonnetje in de ruime zaal. Dadelijk klampte een vrouw het nonnetje aan en begon op-

gewonden tegen haar te spreken. Soeur Perpétue glimlachte, antwoordde bedaard, bracht de vrouw sussend weer naar haar stoel, tegen den witten wand.

Daar zat een andere vrouw, roerloos, de handen in haar schoot gevouwen, in stilte schreiend. Haar oogen staarden voor zich uit en de tranen liepen gelijkmatig langs haar wangen, zonder dat zij eenige beweging maakte om ze af te droogen. Zacht sprak het nonnetje haar aan. De vrouw keek even naar de zuster en bewoog langzaam het hoofd. Haar handen bewogen niet, haar tranen bleven vloeien.

In het achterste gedeelte van de zaal stond een lange tafel, waar omheen vele, allen in het grijs gekleede vrouwen zaten. Zij gebruikten er het middagmaal, door nonnetjes bediend. Er werd geen enkel woord gesproken. Zij zaten daar als in een droom, elk op zichzelf levend.

- Zijn al die vrouwen krankzinnig? vroeg fluisterend Clara.

Zwijgend knikte Soeur Perpétue met het hoofd.

- En spreken ze nooit met elkaar?

- Zoo goed als nooit, ze zij absoluut vreemden voor elkander. Zij hebben geen aanrakingspunten.

Langzaam verlieten zij de sinistere zaal.

- Langs hier, zei 't nonnetje, een trap opstijgend.

Zij volgden haar, met kloppend hart. Zij liepen door een lange gang en hielden bij de laatste deur stil. Het nonnetje boog even naar 't sleutelgat en scheen te luisteren. Zij glimlachte en knikte. Zij mochten binnen komen. Zij opende zacht de deur.

- Adrienne, kijk eens wie we hier hebben! zei ze met vleiende, opgewekte stem.

Naast het bed, in een fauteuil, zat een gestalte, eenvoudig in het grijs gekleed. De handen waren bedrijvig bezig met aan iets te plukken; twee vreemde oogen keken op en een ietwat scheef-getrokken mond schetste een zwakken glimlach. De handen hielden eensklaps op met plukken.

- Adrienne... herkent ge mij? vroeg Clara toonloos.

- Clara... antwoordde een vreemde, als 't ware verre stem.

- Herkent ge ook Edmée?

- Edmée,... antwoordde de verre stem.

Het nonnetje glimlachte, tevreden, gelukkig.

- Ge ziet wel, dat ze u heel goed herkent. Niet waar, Adrienne?

Adrienne knikte en staarde even strak haar zusters aan. Toen wendde zij zich tot het nonnetje en zei, met bezorgde oogen en moeilijke stem:

- Z' heeft goed geslapen, masoeur, maar ze loopt nog maar niet.

Het nonnetje knipoogde naar de zusters en boog zich over 't bed, waarin een groote, aangekleede pop lag, die Clara en Edmée eerst nu met verbazing bemerkten.

- Ja, ze slaapt, z'is nog wat moe, zei 't nonnetje zich weder oprichtend; maar ge zult zien: binnen kort zal ze wel loopen.

- Z'is soms zoo lastig, masoeur, klaagde de zieke, terwijl zij langzaam weer begon te plukken.

Clara, door een plotse wanhoop aangegrepen, had zich omgekeerd en was bij 't raam gaan staan. Zij kon het droevig tafereel niet langer aanschouwen. Zij snikte ge-

smoord, met schokkende schouders. Edmée kwam naast haar staan, smeekte haar dof zich te beheerschen.

Discreet schetste het nonnetje een vlug gebaar. Het was misschien maar beter om nu niet langer te blijven. Zij hadden haar nu gezien; zij konden terug komen wanneer zij wilden en dan ook langer blijven.

Clara bedwong zich en kwam naar Adrienne toe. Zij zag hoe zilveren draden reeds door 't blonde, neergebogen hoofd liepen.

- Adrienne, mijn lieve, zuchte zij met innige teederheid. En zij omhelsde haar zuster met een liefde, zooals zij haar nog nooit betoond had. Edmée volgde haar voorbeeld.

Adrienne, onverschillig, was al vast weer aan 't plukken. Dat was voor de kleertjes van haar kind, berichtte 't nonnetje. Zij had het o zoo druk: zij vreesde nooit klaar te zullen komen.

Langzaam, de droeve oogen op haar tragische zuster, weken de meisjes achteruit. Zij hadden nog zoo graag een enkel woord, een enkelen blik van herkenning van haar opgevangen; maar het nonnetje schudde langzaam en gelaten het hoofd. Neen, de ongelukkige zou niet meer opkijken; zij had het veel te druk met plukken...

De deur, die zachtjes weer geopend en nog zachter weer gesloten werd, onttrok haar aan der zusters droeven blik.

In het wachtkamertje, waar zij op verzoek van 't nonnetje opnieuw even binnen gingen, praatten zij nog een poos over Adrienne door. Een vraag brandde op Clara's lippen, die zij haast niet durfde stellen. Zij deed het ein-

delijk toch, aarzelend van emotie, met een stem die beefde en wangen die gloeiden.

- En... en... van hem, masoeur,... op wien ze zoo verliefd was... spreekt ze daar soms nog van?

- O, nooit meer, nooit meer! bevestigde 't nonnetje met haar innemendsten glimlach; 't is of die hartstocht nooit bestaan had. En kalm lichtte zij toe:

- In 't begin was het verschrikkelijk, niet alleen wat hem aanging, maar ook voor elken man dien ze bij toeval zag. Voor den dokter, voor den assistent, voor de helpers, gelijk wie! Zij gilte als bezeten en rukte de kleeren van haar lijf! Zoo was haar ziekte... zij kon het niet helpen... wij kennen dat wel! vergoelijkte het nonnetje.

Met het rood der schaamte op 't gelaat sloegen de meisjes haar oogen neer. Het speet Clara dat ze daarnaar gevraagd had. Zij beet op haar lippen en tranen rolden over haar wangen.

- Och, kind, schrei daar niet om, suste zacht het nonnetje. Wij zien dat met andere oogen. Wij zien en hooren hier zoo veel!

- Gij zijt een heilige! snikte Clara gesmoord. En hartstochtelijk drukte zij het nonnetje de hand.

- Wij volgen onze roeping en volbrengen onzen plicht, antwoordde 't nonnetje eenvoudig en bescheiden. En met een glimlach van sereenen vrede liet zij de meisjes uit.

XX.

De Tantes, nog in zwaren rouw, waren bij meneer Dufour toen de meisjes terugkeerden, om het verslag over haar bezoek te hooren.

Meneer Dufour schreide van verdriet en tante Estelle vouwde en ontvouwde als in stille smeekbede haar handen, doch tante Clemence was hard en onverbiddelijk, niet zoozeer voor Adrienne, maar voor Raymond, wien zij weer de schuld van alles op de schouders legde. Die was voor haar de gemeene misdadiger, de vuige verleider, die het ongelukkig kind in 't verderf had gestort. En zij vertelde van hem vreeselijke dingen, die zij uit de beste bron beweerde vernomen te hebben: hij reed weer dag aan dag met die ellendige slampampers van Verstratsjes uit; en men vertelde... menschen die het heel goed konden weten, vertelden dat hij nu zijn troost zocht bij Tieldeken, dat nichtje van die oude meid van hem, een kind nog, 't welk hij ook bezig was in het verderf te brengen, 't Was een schandaal! Een ding mocht gelukkig heeten: dat de arme Adrienne bijtijds aan zijn vuige lusten was ontsnapt.

De anderen zeiden niet veel en Clara zat starend te peinzen. Sinds Adrienne's ongeluk was veel in haar ont-

waakt dat zij vroeger voelde noch vermoedde. Ook zij was boos geweest en nijdig op Raymond, maar nu niet meer. Nu vroeg ze zich soms af of hij, in plaats van den vernielers, niet den redder van haar aller geluk had kunnen worden. Had hij niet, in hun dood gezin, waaruit alle vreugd verbannen was, de drager van liefde en van leven willen zijn! Iets had gebloeid door hem, of willen bloeien; maar de Tantes hadden 't in de kiem geworgd. En dat kon ze aan de Tantes niet vergeven; en het kookte in haar, nu ze tante Clemence aldoor maar genadeloos op hem hoorde schelden. Zij kon het niet langer aanhooren en plotseling ontsnapte 't haar, als 't ware in weerwil van zich zelve:

- Ach, Tante, gij zegt dat wel; maar zou het toch niet honderd maal beter zijn geweest, èn voor de arme Adrienne, èn voor ons allen, indien er geen oppositie tegen dat huwelijk was gemaakt, indien ze wel met hem getrouwd was?

- Bo... bo... bo... zei, schrikkend, meneer Dufour.

- Wat...! Wat zegt ge daar? riep tante Clemence, haar eigen ooren niet geloovend. Trouwen!... Met zulk een schurk!

- Hij is geen schurk, Tante, weerlegde Clara kalm maar vastberaden. Hij heeft zielsveel van Adrienne gehouden. Hij zou haar gelukkig hebben gemaakt.

Tante Clemence keek haar nichtje met haar harde oogen aan, alsof zij plotseling een onbekende voor zich zitten zag. Nog nooit was zoo iets in de familie voorgekomen; nog nooit had iemand, 'neen' durven beweren, als een der Tantes 'ja' gezegd had. Door een driftig gebaar wendde zij de smeekehanden van tante Estelle af, die ver-

zoenend trachtte in 't midden te komen en zei, met een stem die siste:

- Zoodus, gij zoudt in dat huwelijk hebben toegestemd? Gij zoudt het hebben goedgekeurd?

- Bo... bo... bo... du calme,... du calme... trachtte meneer Dufour te sussen. Tante Estelle had tranen in haar oogen. Edmée, den blik star ten gronde, zat op haar stoel te beven.

- Ja, Tante, ik zou het volkomen hebben goedgekeurd, antwoordde Clara zonder aarzelen.

- En ge blameert ons, uw Tantes, die het wel hebben afgekeurd en tegengewerkt?

- Ja.

't Was of een andere door Clara's lippen sprak. Zij zelve wist niet, begreep niet waar zij den moed vandaan haalde, doch 't sprak in haar, kalm maar vastberaden als een lang teruggedrongene natuurkracht, die eindelijk ontembaar losbarst. Nog nooit was ze zoo innerlijk kalm geweest. Zij voelde 't harde kloppen van haar hart, maar langzaam, en gelijkmatig, als iets dat zichzelf in volmaakte beheersching reguleert. Zij verdroeg den stuggen blik van Tante zonder ook maar een seconde de oogen neer te slaan; en zij ging door met spreken, met die stem die als de stem was van een vreemde in haar en die sterkbewust, doch zonder eenige opgewondenheid verklaarde:

- Ja, ik keur het af wat gij gedaan hebt, niet tante Estelle, maar gij en tante Victoire. Met allen eerbied u verschuldigd, durf ik zeggen dat uw handelwijs verkeerd was. Gij hebt altijd geleefd buiten het echte leven, zooals wij, trouwens, tot nu toe geleefd hebben. Maar ik beschuldig u alleen niet; ik beschuldig ook onszelven. Wij hebben

u gevreesd en u ontzien uit miserabele berekening. Wij hebben nooit iets durven doen dat tegen uw zin zou kunnen zijn, omdat gij rijke erftantes zijt, omdat wij vreesden dat gij ons later zoudt benadeelen. Wij hebben den tijd laten voorbijgaan, wij hebben ons leven verwoest, ons in eenzaamheid laten verdorren, zooals gij zelven verdord zijt, zonder iets van 't ware, rijke, echte leven te genieten. Nu is 't te laat voor ons zooals 't voor u te laat is; de tragedie met Adrienne ontnemt ons onze laatste kans; wij worden Tantes zooals gij zijt, wij zijn alleen nog maar goed om te leven voor de kinderen van Max, gelijk gij alleen nog maar meer goed waart om voor ons te leven.

In wilde woede was tante Clemence plotseling overeind gevlogen. 'Schande'! gilte zij, 'Schande'! terwijl tante Estelle en Edmée in tranen uitbarstten en meneer Dufour als uitzinnig, met de armen in de hoogte, driftig heen en weer liep. 'Schande! Schande!' kreet zij met uitpuilende oogen. Ik wil hier geen oogenblik langer blijven! Ik wil... ik wil... Eensklaps vond zij geen woorden meer; zij draaide om zichzelf en stortte, als iets dat breekt, huilend en snikkend op haar leunstoel neer.

Meneer Dufour vloog naar de deur, om hulp. Nog voor hij de hand op den knop legde ging die vanzelf als 't ware open en Max stond vóór hem.

- Wat is er? Wat gebeurde er hier? kreet hij schor, als gestold, op den drempel.
- Deur dicht... deur dicht! beval dringend meneer Dufour.
- Deur open! gilte tante Clemence, plots weer opvliegend als een harpij. Deur open! Kom, Estelle! Nooit zetten wij hier een voet meer in huis!

Zij rukte letterlijk haar zuster mee; zij verdwenen als in een windhoos en 't oogenblik daarna zag de stom-verslagen familie Vreesken met de oude calèche door het hek wegratelen.

- Wat is er toch gebeurd? Wat is er? vroeg Max dringend voor de tweede maal, terwijl hij lijkleek en sidderend van ontsteltenis op den drempel staan bleef.

- Ik heb haar de waarheid gezegd, antwoordde stug Clara, met koelen blik haar broer opnemend.

- De waarheid... Welke waarheid? sidderde hij.

Meneer Dufour rende de kamer uit, trok met geweld de deur achter zich toe.

- Over haar houding ten opzichte van Adrienne, siste Clara.

Hij begreep niet, hij stond te beven.

- Gij hebt haar toch niet... niet tegengesproken...! kreet hij heesch, eensklaps vermoedend... eensklaps begrijpend.

Zij zei het hem, in enkele korte, vinnige, bijtende woorden.

Hij sprong naar haar toe, met gebalde vuisten, als om haar te slaan.

- Wat!... zoudt ge durven! gilde zij, onverschrokken hem in de oogen kijkend.

- Gij hebt ons geruïneerd! Mijn kinderen, geruïneerd. Zij zullen ons onterven!

Kanalje! Kanalje! brulde hij buiten zichzelf.

Zij keek hem aan, ijskoud, onberoerd, met schimp in de oogen. Zij had hem nooit goed kunnen uitstaan om zijn tyranische bazigheid; haar stug karakter botste telkens tegen 't zijne; thans haatte en verachtte zij hem.

- Gij hoeft niet bang te wezen, spotte zij. Mij zullen ze wel onterven, maar u niet. Integendeel, ge zult er bij winnen; ge zult ook *mijn* deel krijgen!

Hij blikte haar aan of hij een gekke voor zich had. Hij snoof als een nijlpaard, zijn oogen laaiden.

- En doe maar niet zoo boos tegen mij, want ook ik word een erf tante, voer zij met wrange zelfbespotting voort. Ja, zeker, ik, en ook Adrienne, en ook Edmée: wij zijn Tantes... Tantes... die nooit zullen trouwen, even goed als de anderen; en van wie uw kinderen moeten erven, later, als gij ons maar niet ontstemt, als ge maar niet, als nu, onbeleefd en grof tegen ons zijt.

Hij keek haar aan, starend, den baard naar voren gepunt, de lippen dicht van spanning, als een roofdier dat zijn prooi ziet. Hij zei niets meer, niets, geen enkel woord. Hij ademde diep met sidderende neusvleugels, keerde zich om.

Zonder een klank, zonder een groet, wendde hij zich naar de deur, opende die, vertrok.

In de gang liep zijn vader somber heen en weer te ijsbeeren.

- Waar gaat ge naar toe? vroeg hij zijn zoon.

- Naar de Tantes, antwoordde Max.

Meneer Dufour stapte weer de kamer binnen.

Elk in een fauteuil verzonken, zaten Clara en Edmée in de rijke schemering die door de ramen glansde, met een zakdoek voor 't gezicht, te schreien en te snikken.

EINDE.